

ZAŁĄCZNIK V

Wzór dla programów wspieranych z EFRR (cel „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu”),
EFS+, FST, Funduszu Spójności i EFMRA – art. 21 ust. 3

Kod CCI	
Tytuł w języku angielskim	[255 znaków ¹]
Tytuł w języku (językach) narodowym (narodowych)	Program Regionalny: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027
Wersja	1.0 (projekt)
Pierwszy rok	2021
Ostatni rok	2027
Kwalifikowalny od	
Kwalifikowalny do	
Nr decyzji Komisji	
Data decyzji Komisji	
Nr decyzji zmieniającej państwa członkowskiego	
Data wejścia w życie decyzji zmieniającej państwa członkowskiego	
Przesunięcie inne niż istotne (art. 19 ust. 5)	Tak/Nie
Regiony NUTS objęte programem (nie dotyczy EFMRA)	NUTS 2 Mazowiecki regionalny NUTS 2 Warszawski stołeczny
Dany fundusz	☒ EFRR
	☐ Fundusz Spójności
	☒ EFS+
	☐ FST
	☐ EFMRA
Program	☐ w ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” wyłącznie dla regionów najbardziej oddalonych

¹ Liczby w nawiasach kwadratowych odnoszą się do liczby znaków bez spacji.

1. Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz rozwiązania polityczne¹

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. a) ppkt (i)–(viii) i (x) oraz art. 22 ust. 3 lit. b).

Województwo mazowieckie jest szczególnym regionem, wyróżniającym się w skali w kraju. Specyfika Mazowsza wynika w znacznym stopniu ze stołecznego charakteru makroregionu. Jednocześnie charakteryzują go olbrzymie wewnętrzne zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i struktur przestrzennych, co stanowi wyzwanie dla kształtowania polityki rozwoju regionalnego. Te istotne zróżnicowania kontekstu rozwojowego stały się przesłanką do korekty podziału statystycznego Mazowsza na obszary typu NUTS 2, a konsekwencji także NUTS 3, bez dokonywania zmiany podziału administracyjnego. Od 1 stycznia 2018 r. województwo mazowieckie to dwie odrębne jednostki statystyczne NUTS 2: region Warszawski stołeczny i region Mazowiecki regionalny. Region Warszawski stołeczny obejmuje: miasto stołeczne Warszawę wraz z 9 sąsiadującymi powiatami: grodziskim, legionowskim, mińskim, nowodworskim, otwockim, piaseczyńskim, pruszkowskim, warszawskim zachodnim i wołomińskim, zaś region Mazowiecki regionalny - pozostała część województwa.

Potencjał ludnościowy i społeczno-gospodarczy Mazowsza jest wewnętrznie zróżnicowany, pomimo wysokiego miernika rozwoju, jakim jest PKB na mieszkańca według parytetu siły nabywczej tego obszaru. Koniecznym jest podkreślenie, że dychotomia rozwoju województwa mazowieckiego nie dotyczy tylko różnic pomiędzy dwoma regionami NUTS 2: Warszawskim stołecznym a Mazowieckim regionalnym, ale istotne jest również wewnętrzne zróżnicowanie tych regionów, w szczególności Warszawskiego stołecznego, co znajduje odzwierciedlenie we wskaźnikach np. struktury demograficznej, jakości życia czy dostępności do opieki zdrowotnej.

Według opublikowanego przez EUROSTAT w lutym 2020 r. rankingu regionów, region NUTS 2 – Warszawski stołeczny z 156% PKB na mieszkańca według parytetu siły nabywczej w stosunku do średniej Unii Europejskiej znajduje się na 16. pozycji, zaś NUTS 2 – Mazowiecki regionalny z 60% PKB – na 203. pozycji spośród 241 regionów UE. Ta olbrzymia dysproporcja wskazuje na faktyczny poziom zróżnicowania występujący w województwie. NUTS2 Warszawski stołeczny należy do jednych z najlepiej rozwiniętych NUTS2 w Unii Europejskiej. Region ten wyróżnia się także na tle całej Polski. Podkreślić należy jednak, że to Warszawa stanowi główny biegun rozwoju nie tylko województwa mazowieckiego, ale także całego kraju.

W województwie funkcjonują jednocześnie dobrze rozwijający się Obszar Metropolitalny Warszawy oraz pozostałe, większe ośrodki miejskie, które mają relatywnie duży potencjał rozwojowy, jak również obszary peryferyjne w dużym stopniu zagrożone trwałą marginalizacją.

¹ W przypadku programów, które ograniczają się do wspierania celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+, opis strategii programu nie musi odnosić się do wyzwań, o których mowa w art. 22 ust. 3 lit. a) ppkt (i), (ii) i (vi) RWP.

Tereny zurbanizowane koncentrują na swoim terytorium większą liczbę ludności w wieku produkcyjnym, spośród których ponad 2/3 zamieszkuje region Warszawski stołeczny. Są to osoby relatywnie bardziej konkurencyjne na rynku pracy ze względu na większą mobilność zawodową i stosunkowo wyższy poziom wykształcenia: połowa mieszkańców miast wieku produkcyjnym w regionie (podobnie jak aktywnych zawodowo mieszkańców NUTS 2 Warszawskiego stołecznego) posiada wykształcenie wyższe, jedynie co dziesiąty wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Tereny sąsiadujące z obszarami zurbanizowanymi, dzięki większej dostępności miejsc pracy oraz dóbr i usług, w tym edukacyjnych, są atrakcyjnym miejscem zamieszkania.

Obszary peryferyjne, oddalone od większych ośrodków miejskich, cechuje mała dynamika rozwoju. Zamieszkuje je relatywnie duża grupa osób niemobilnych, o niższym poziomie kompetencji i umiejętności zawodowych. Jednocześnie, w skutek odpływu migracyjnego następuje depopulacja tych terenów. Wobec wyzwań związanych ze znacznymi dysproporcjami demograficznymi w regionie, koniecznym się staje przygotowanie działań aktywizujących obszary peryferyjne oraz łagodzących skutki depopulacji na tych terenach.

Dużym problemem w województwie jest stale rosnący udział osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców. Prawie 60% osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkuje obszar NUTS 2 Warszawskiego stołecznego, spośród których aż 85% to mieszkańcy miast. Wyzwaniem staje się więc wzmocnienie infrastruktury społecznej i systemu opieki, odpowiadającej na potrzeby starzejącego się społeczeństwa.

Specyfika województwa mazowieckiego wymaga zarządzania rozwojem regionu przy zastosowaniu zróżnicowanych instrumentów interwencji publicznej oraz właściwego ukierunkowania i zaadresowania wsparcia regionalnego, co zmierzać się będzie do niwelowania występujących różnic społeczno-gospodarczych.

Jednym z nadrzędnych celów Unii Europejskiej jest wzmocnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Dlatego też wsparcie dla wzmocnienia konkurencyjności regionu powinno opierać się na zrównoważonym rozwoju subregionów oraz właśnie zapewniać spójność terytorialną Mazowsza. Program Regionalny: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 zakłada podejmowanie w takich obszarach jak: gospodarka, środowisko i energetyka, transport i przestrzeń, społeczeństwo oraz kultura i dziedzictwo. Zakłada się dalsze wzmocnianie potencjałów poprzez wzrost gospodarczy oparty na przedsiębiorczości i innowacyjności, chłonnym rynku pracy, a także zrównoważonym rozwoju zasobów regionalnych. Jednocześnie podejmowane działania mają kompleksowo przyczynić się do zrównoważonego rozwoju infrastrukturalnego i na rzecz środowiska, efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego poprzez przedsięwzięcia na rzecz włączenia społecznego, edukacji mieszkańców Mazowsza i rynku pracy oraz poprawy jakości usług świadczonych przez administrację publiczną - regionalną i lokalną. Interwencje w regionie będą podejmowane zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich.

CPI

Województwo mazowieckie na tle innych regionów Unii Europejskiej nadal charakteryzuje się niskim poziomem nakładów na B+R, głównie można zauważyć wciąż niski poziom nakładów prywatnych na B+R. Zdecydowana większość nakładów ponoszona jest przez podmioty znajdujące się w NUTS2 Warszawskim

stołecznym. Na przestrzeni ostatnich lat nakłady wewnętrzne sektora przedsiębiorstw na B+R na Mazowszu wzrosły, jednak ich wysokość jest nadal niezadowalająca, według danych GUS wynoszą 1,25% w 2017 roku, gdzie w 2014 roku wynosiły odpowiednio 0.81%. Osiągnięcie w przyszłości wyższych nakładów na B+R wymagać będzie dalszej koncentracji środków unijnych na badania i rozwój, a także zwiększenia nakładów na B+R w sektorze prywatnym.

O potencjale naukowym województwa mazowieckiego decyduje sektor nauki zlokalizowany na Mazowszu. Z 625 funkcjonujących w Polsce szkół wyższych, instytutów badawczych, instytutów Polskiej Akademii Nauk i pozostałych jednostek naukowych co trzecia (216) swoją siedzibę ma na terenie województwa mazowieckiego, a większość z nich znajduje się w Warszawie (182). Na terenie Polski znajduje się 245 instytutów naukowych, z czego w województwie mazowieckim swoją siedzibę ma ponad połowa z nich (126), a w Warszawie znajduje się około 46% w skali kraju (112). W NUTS 2 mazowieckim regionalnym swoją siedzibę posiada niewiele jednostek naukowych (17), z czego połowa z nich znajduje się w podregionie radomskim. Również o dużym potencjale B+R Mazowsza świadczy wysoki poziom alokacji aparatury naukowo-badawczej na terenie województwa mazowieckiego względem całego kraju (ok. 30%, lata 2012-2018). Należy jednak zwrócić uwagę, że aparatura ta charakteryzuje się wysokim, bo wynoszącym 78,8% stopniem zużycia (średnia krajowa to 77,2%).

Ranking Innovation Union Scoreboard 2020 zawierający analizę wskaźników w obszarze innowacyjności zaliczył Polskę do grupy umiarkowanych innowatorów, natomiast region Mazowiecki regionalny do grona tzw. skromnych innowatorów. Można zauważyć wzrost wyników badanych wskaźników w porównaniu z wynikami z 2012 roku. Środowisko w Polsce staje się przyjazne dla innowacji, a wsparcie funduszy unijnych wpływa pozytywnie na zatrudnienie w przedsiębiorstwach działających w sektorach innowacyjnych. Zgodnie z rankingiem nadal należy wspierać MŚP wdrażające innowacje marketingowe i organizacyjne, MŚP wprowadzające innowacje wewnątrz przedsiębiorstwa oraz dążyć do zwiększenia ponoszonych nakładów na B+R przez przedsiębiorstwa. Główne bariery w prowadzeniu prac B+R upatrywać można w wysokich kosztach badań, niepewności ich wyników oraz ryzyku, które niosą za sobą badania. Problemem może być również utrudniony dostęp do odpowiednio wykwalifikowanej kadry, infrastruktury oraz braku ogólnej świadomości przedsiębiorców w zakresie korzyści w zwiększaniu konkurencyjności płynących z realizowania przez nich B+R. Nadal możemy zauważyć niski poziom współpracy przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi. Należy zwiększać współpracę w sferze wspólnych prac przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi oraz wspólnego wdrażania nowych produktów lub usług.

Jednostki Samorządu Terytorialnego świadczą obywatelom coraz więcej e-usług w różnych sektorach działalności. Efektywne wykorzystanie technologii informacyjno - komunikacyjnych (TIK, ICT) w administracji oraz ochronie zdrowia nadal stanowi wyzwanie, pomimo że poziom rozwoju e-usług w województwie mazowieckim sukcesywnie wzrasta.

W 2018 r. jedynie 15 z 23 podmiotów leczniczych dla których podmiotem tworzącym jest WM udostępniło on-line usługi publiczne przy czym tylko w 12 podmiotach udostępniona została e-rejestracja. Jedynie 2 z 23 podmiotów leczniczych udostępnia usługę z zakresu telemedycyny.

W drugiej połowie 2019 r. ewidencja gruntów i budynków była prowadzona dla obszaru 29% obrębów ewidencyjnych z terenu 27 powiatów Województwa Mazowieckiego. Dla 66% obrębów ewidencyjnych z terenu 33 powiatów Województwa Mazowieckiego, wykazany został brak takiej zgodności. Potrzeba dalszej modernizacji ewidencji gruntów i budynków została zidentyfikowana dla 67% obrębów ewidencyjnych, co stanowi 71% powierzchni województwa Mazowieckiego. Odsetek urzędów posiadających elektroniczną skrzynkę podawczą na platformie ePUAP w 2018 r. osiągnął wartość 90,8% dla całego województwa mazowieckiego. 91% urzędów udostępniało usługi drogą elektroniczną. 76,6% urzędów w województwie posiadało strony internetowe spełniające kryteria dostępności WCAG 2.0 (79,9% w regionie NUTS WS, 74,3%

W zakresie możliwości wykorzystywania i przechowywania dużych pakietów danych, w całym województwie mazowieckim w 2019 r. wciąż niski odsetek przedsiębiorców korzystał z zewnętrznych chmur obliczeniowych (30,3% dla NUTS WS i jedynie 10,3% dla NUTS MR) choć odnotowano w tym obszarze silny wzrost w stosunku do roku 2018, sięgający 6 p. proc. w skali województwa

Odsetek urzędów administracji publicznej korzystających z systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją osiągnął wielkość 81,8% w skali województwa. System taki w 2018 r. pełnił rolę podstawowego sposobu dokumentowania przebiegu i rozstrzygania spraw w 46,6% urzędów w regionie statystycznym NUTS WS i zaledwie 21,1% w regionie statystycznym NUTS MR.

W celu osiągnięcia wysokiego i trwałego wzrostu gospodarczego istotne jest podejmowanie działań, których efektem będzie wzmocnienie innowacyjności polskiej gospodarki. Niezbędne jest zwiększenie aktywności badawczej oraz innowacyjnej przedsiębiorstw oraz zaaktywizowanie współpracy pomiędzy sektorem przedsiębiorstw oraz nauki.

wpisuje się w następujące działania RIS:

- 1.1. Wspieranie tworzenia i wdrażania innowacji w ramach regionalnej inteligentnej specjalizacji, m.in. poprzez transfer wiedzy i technologii ze sfery naukowej do przedsiębiorstw.
- 1.2. Wspieranie prac B+R przedsiębiorstw w obszarach inteligentnej specjalizacji.
- 1.4. Promocja współpracy pracowników sfery nauki z przedsiębiorstwami w zakresie B+R+I.
- 2.1. Wsparcie tworzenia i rozwoju powiązań kooperacyjnych pomiędzy podmiotami z regionu Warszawskiego stołecznego i Mazowieckiego regionalnego.
- 2.4. Promowanie współpracy w ramach projektów innowacyjnych.
- 3.5. Wspieranie tworzenia infrastruktury ułatwiającej powstawanie i rozwój innowacji, w tym wspieranie rozwoju i utrzymania infrastruktury badawczej.
- 3.6. Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw innowacyjnych.

CP2

Obszar energetyki: W ramach polityki energetyczno-klimatycznej UE do roku 2030 wyznaczono cele polegające na ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych (o 40%), zwiększeniu udziału energii ze źródeł odnawialnych (o 32%) i poprawie efektywności energetycznej (o 32,5%). Polska gospodarka jest jedną z najmniej efektywnych pod względem ograniczeń emisji dwutlenku węgla. Zaplanowane do realizacji działania w najbliższej

perspektywie, przyczynią się do transformacji regionu w myśl strategii Zielonego Ładu. Inwestycje w obszarze efektywności energetycznej budynków przyczynią się do optymalizacji kosztów jej zużycia i zmniejszenia zjawiska ubóstwa energetycznego, którym obecnie na Mazowszu dotkniętych jest ok 200-300 tys. mieszkańców. Głęboka termomodernizacja budynków wraz z wymianą niskosprawnych źródeł ciepła, odgrywać będzie kluczową rolę w efektywnej walce z niską emisją pochodzącą głównie z sektora bytowo-komunalnego. Wraz z poprawą jakości powietrza na terenie województwa polepszy się również stan zdrowia jego mieszkańców. Wyrazem dbałości o środowisko przyrodnicze oraz realizacji gospodarki niskoemisyjnej zgodnej z zasadą zrównoważonego rozwoju jest również wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych. Województwo mazowieckie posiada znaczący potencjał w tym zakresie. Wytwarzanie energii z OZE stanowić będzie ważny element działań na rzecz dywersyfikacji źródeł w mikście energetycznymi i przyczyni się do zaspokojenia wzrastającego zapotrzebowania na energię na Mazowszu. Niezrównoważony bilans energetyczny regionu stanowi duży potencjał gospodarczy województwa do rozwoju produkcji zielonej energii.

Obszar środowiska: Obszar województwa mazowieckiego zawiera się w regionie wodnym Środkowej Wisły. Na jego terenie występuje (w całości lub części) 555 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) rzecznych i 6 jeziornych. Sieć cieków wodnych jest dobrze rozwinięta i liczy ponad 7 tys. km długości. Warunki hydrograficzne kształtuje rzeka Wisła wraz z dopływami. Uzupełnienie zasobów wodnych stanowią jeziora (zlokalizowane głównie w zachodniej części województwa) oraz sztuczne zbiorniki wodne. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych województwa wynoszą ok. 2261,1 hm³. Województwo Mazowieckie cechuje się niskim stopniem retencji naturalnej gruntów, a zjawiska suszy powodują znaczne straty przyczyniając się do obniżenia plonów, spadku poziomu wód gruntowych oraz zanikania wody w zbiornikach wodnych. Metodą ograniczania powyższych zjawisk może być racjonalne retencjonowanie wody w okresach suchych i odprowadzenie jej nadmiaru w okresach mokrych. Miesiące, które charakteryzowały się wysokimi temperaturami i brakiem opadów deszczu prowadzą do wystąpienia zjawiska suszy. W jej wyniku odnotowuje się znaczne obniżenie plonów, stąd też zarówno gospodarze jak i społeczne skutki suszy mogą być odczuwalne również w kolejnych latach. Przede wszystkim gospodarstwa rolne odnotowują duże straty w produkcji rolnej, wielu poszkodowanych rolników potrzebuje znacznych środków finansowych, aby wznowić produkcję i poprawić sytuację finansową swoich gospodarstw. Łączna długość wałów i zapór bocznych związanych z Wisłą na odcinku administrowanym przez region warszawski wynosi 645 km. Z danymi Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie w pierwszym półroczu 2020 roku na terenie województwa mazowieckiego odnotowano ponad 4500 pożarów traw i blisko 1000 pożarów lasów. Pierwsze sygnały o gwałtownej zmianie pojawiły się już 2019 r. Odnotowano wtedy 8964 pożary traw i około 2596 pożarów lasów. Zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków na obszarze województwa mazowieckiego mamy 138 aglomeracji z koniecznością spełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego oraz Dyrektywy Rady 91/271/EWG. Wg danych GUS BDL za 2019 r. łączna długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej w 2019 r. w województwie mazowieckim wyniosła 46 568,1 km, natomiast długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła tylko 16 920,9 km. Mieliśmy 7864 awarii sieci wodociągowych, a 3 648,7 dm³ nieoczyszczonych ścieków komunalnych odprowadzanych siecią kanalizacyjną trafiło do wód lub ziemi. Głównym problemem w

województwie jest spełnienie warunków co do wydajności oczyszczalni ścieków, zapewnienia standardów oczyszczania oraz wyposażenia aglomeracji w systemy zbierania ścieków komunalnych.

W 2019 r. w województwie mazowieckim ilość odpadów komunalnych wyniosła 1 736 171,63 ton, w tym odpady selektywne zebrane stanowiły - 487 341,73 ton, co stanowi 28%. W stosunku do ogółu masy odpadów odsetek wyselekcjonowanych stanowiły: szkło - 13,35%. papier - 11,24 %, tworzywa sztuczne - 9,2%, metal – 1,1%, tekstylia - 0,04%. W związku z powyższymi dysproporcjami niezbędna jest realizacja założeń Krajowego Planu Gospodarki Odpadami oraz Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego, które kładą główny nacisk na działania zgodne z hierarchią postępowania z odpadami prowadzący do ograniczania masy wytwarzanych i składowanych odpadów. Zrównoważony rozwój systemu zagospodarowania odpadów komunalnych na Mazowszu nie jest możliwy bez wsparcia w infrastrukturę do zagospodarowywania i przetwarzania odpadów komunalnych recykling, odzysk, selektywną zbiórkę. Nadal istnieje potrzeba kontynuacji rozbudowy i tworzenia nowych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów komunalnych. Zgodnie z Planem Inwestycyjnym dla Mazowsza zakłada się powstanie 349 nowych punktów oraz zmodernizowanie i rozbudowę 50, o punkty napraw i punkty ponownego użycia. PGO WM wskazuje również na składowiska w województwie, które nie spełniają wymogów ekologicznych, wymagają zamknięcia oraz rekultywacji. Rozwiązania wymaga również narastający problem dzikich wysypisk. Wyzwaniem dla regionu jest także usunięcie i unieszkodliwienie azbestu, który zgodnie z danymi z bazy azbestowej został zinwentaryzowany w województwie w ilości 1 585 366 350 kg. W stosunku do całego kraju azbest pozostały do unieszkodliwienia stanowi 19,57 %, natomiast 87,7 % w stosunku do ilości zinwentaryzowanego stanowi azbest, który zalega w województwie mazowieckim i należy go unieszkodliwić do 2032 r.

Na Mazowszu znajduje się 5 parków krajobrazowych w całości leżących na obszarze województwa - Brudzeński, Chojnowski, Mazowiecki, Kozienicki oraz Nadbużański, 30 obszarów chronionego krajobrazu (stanowiących 23,5% powierzchni województwa), 6 stanowisk dokumentacyjnych, 4 074 pomników przyrody, 189 rezerwatów przyrody oraz obszary Natura 2000, w tym 17 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) i 60 specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO). Wymienione obszary i Kampinoski Park Narodowy stanowią obszary prawnie chronione zajmujące 29,7% powierzchni województwa dlatego też przewidujemy do sfinansowania, działania dotyczące osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu i potencjału ekologicznego obszarów cennych przyrodniczo i związanych z nimi ekosystemów oraz zachowania cennych siedlisk przyrodniczych.

Obszar Mobilności Miejskiej: Niezbędna jest kontynuacja ograniczania emisji ze źródeł komunikacyjnych poprzez doskonalenie systemów zarządzania ruchem, dalszy rozwój transportu publicznego poprzez budowę parkingów „Parkuj i Jedź”, stosowanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii w systemie transportu publicznego, wymianę taboru samochodowego w komunikacji publicznej, tworzenie stref z zakazem ruchu pojazdów.

CP3

Celem polityki poprawy dostępności i efektywności transportowej województwa mazowieckiego jest zwiększanie dostępności transportowej województwa, poprawa spójności wewnętrznej i konkurencyjności regionu oraz integracja różnych systemów transportowych w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju. Dużym problemem systemu transportowego województwa jest niezadowalający stan dróg stanowiących

uzupełnienie sieci dróg krajowych, w szczególności leżących w sieci TEN-T. Drogi wojewódzkie w dużej części nie spełniają parametrów technicznych w zakresie szerokości jezdni oraz wymaganej nośności. Stan dróg wojewódzkich z każdym rokiem ulega stopniowej poprawie, między innymi dzięki nakładom finansowym pochodzącym z UE. Ponad połowa dróg (69,96%) jest w stanie dobrym i zadowalającym. Jednak (30,04%) w dalszym ciągu pozostaje w złym lub niezadowalającym stanie (04.2020 r.). Niska jakość infrastruktury oraz niekompletność drogowej sieci transportowej regionu ogranicza wewnętrzną i zewnętrzną dostępność komunikacyjną. Wskaźnik dostępności dla sieci drogowej na Mazowszu wynosi 0,3571, przy 0,3230 dla Polski, natomiast średnia dostępność powiatowego węzła transportowego w województwie mazowieckim to 0,3525, przy 0,3189 dla Polski. Dane te pokazują znaczne różnicowania w zakresie dostępności przestrzennej. Biorąc pod uwagę masę ośrodka warszawskiego dostępność województwa mazowieckiego jest niska. Pomimo realizacji wielu inwestycji drogowych usprawniających system transportowy i częściowej poprawy warunków podróży transportem samochodowym, nadal wewnętrzna dostępność potencjałowa województwa mieści się poniżej średniej europejskiej. Problemem jest również brak odpowiedniej ilości obwodnic w Warszawie oraz w pozostałych miastach regionu. Warszawa m.in. z powodu położenia w węzle TEN-T charakteryzuje się dużym obciążeniem ruchu, niską wydolnością sieci, ograniczoną przepustowością dróg, a także problemami w rozprowadzaniu ruchu na obszarze miasta, zwłaszcza z dróg wlotowych. Negatywnym tego skutkiem jest częste prowadzenie ruchu tranzytowego przez tereny intensywnie zurbanizowane oraz powstawanie tzw. „wąskich gardeł”. Z przeprowadzonych pomiarów ruchu na drogach wojewódzkich w 2015 r. zarejestrowano wzrost około 4% w porównaniu z 2010 r. Wskaźnik SDR 2015 (p/d) dla Mazowsza wynosił 4196 (p/d) przy średniej krajowej rzędu 3520 (p/d).

Istotny element regionalnego systemu transportowego stanowi infrastruktura kolejowa. Na terenie województwa eksploatowanych jest 1 704 km linii kolejowych normalnotorowych. Gęstość sieci kolejowej wynosiła 4,8 km/100km², co plasowało Mazowsze na 13 miejscu wśród wszystkich województw w Polsce. W 2018 roku statystycznie każdy mieszkaniec kraju ponad 8 razy podróżował pociągiem. To wynik lepszy od lat ubiegłych, ale nadal poniżej średniej europejskiej wynoszącej 20 przejazdów rocznie. We Francji wskaźnik wynosi 21 razy w roku, Niemczech 35, a w Szwajcarii 69 razy do roku. Porównanie z innymi krajami pokazuje, jaki potencjał ma kolej. Najwyższy poziom wskaźnika wykorzystania kolei odnotowano w województwach pomorskim (24,8) i mazowieckim (18,2) poniżej średniej UE. W 2018 r. skorzystało z usług Koleje Mazowieckie skorzystało 59,7 mln (drugie miejsce w kraju). Przyrost liczby pasażerów KM w ciągu ostatnich 12 lat wyniósł 22 mln.

Spółka Koleje Mazowieckie eksploatuje 302 pojazdy, z czego ok 39% to pojazdy nowe, 61% to pojazdy zmodernizowane. Tabor WKD to 21 szt. nowoczesnych pojazdów; w tym jeden z 2004 roku, 14 szt. z 2011-2012 roku oraz 6 szt. dostarczonych w 2016 roku.

Kolejowe połączenia regionalne i aglomeracyjne na obszarze Mazowsza obsługiwane są przez utworzoną przez Samorząd Województwa Mazowieckiego spółkę „Koleje Mazowieckie – KM” Sp. z o.o., Warszawską Kolej Dojazdową sp. z o.o. (WKD), a także przez Szybką Kolej Miejską sp. z o.o. Przeciętnie w ciągu doby na terenie województwa kursuje około 800 pociągów, z czego około 67% obsługuje aglomerację stołeczną. Pociągi te przewożą około 175 tys. pasażerów dziennie (w tym WKD ponad 25 tys.). Koleje Mazowieckie w 2019 r.

przewiozły ponad 62 mln podróżnych. To o 2 miliony pasażerów więcej niż w 2018 roku. Warszawska Kolej Dojazdowa sp. z o.o. w 2018 r. przewiozła 8,6 pasażerów, czyli o blisko 11% więcej, jak w 2017 r.

Obecna oferta przewoźników, pomimo realizowanych inwestycji nie zaspokaja w pełni potrzeb przewozowych i oczekiwań podróżnych z uwagi na zbyt długi czas przejazdu, częstotliwość kursowania, stan techniczny większości eksploatowanego taboru, a także nie w pełni satysfakcjonujący stopień bezpieczeństwa.

CP4

Mazowsze jest największym w Polsce regionalnym rynkiem pracy i zarazem najbardziej zróżnicowanym.

Koncentruje się on wokół potencjału Warszawy i gmin sąsiadujących bezpośrednio ze stolicą oraz większych ośrodków miejskich w subregionach. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata (2019) w RWS wyniósł 77,3%, z kolei w RMR był niższy niż średnia wartość dla Polski i wynosił 66,7%.

Wyzwaniem dla regionalnego rynku pracy jest wypracowanie systemu wsparcia dla osób doświadczających trudności w reaktywacji zawodowej, w tym problemów z adaptacją do nowych warunków zatrudnienia. Istotne jest również łagodzenie skutków negatywnych zjawisk związanych z kapitałem ludzkim i społecznym w regionie takich jak: starzenie się społeczeństwa, niskie, bądź niedostosowane do potrzeb rynku pracy kwalifikacje, niepełnosprawność. W obliczu tych zjawisk konieczne jest wdrożenie mechanizmów przeciwdziałania negatywnym skutkom utraty zatrudnienia oraz wsparcia instytucji rynku pracy i elastycznej organizacji form pracy. Konieczne jest także tworzenie warunków sprzyjających długotrwałemu utrzymywaniu się na rynku pracy w dobrym zdrowiu.

W dziedzinie edukacji priorytetowe obszary inwestycyjne dotyczyć będą zapewnienia równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy.

Nadal utrzymują się luki w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności na obszarach wiejskich, widoczne są silne różnice między RWS a RMR. Wsparcia wymagają działania na rzecz umożliwienia dzieciom z niepełnosprawnością (w ramach edukacji włączającej) uczestniczenia w edukacji ogólnodostępnej na każdym jej etapie. Wyzwaniem dla szkół jest zapewnienie równości szans, wspieranie rozwoju umiejętności przekrojowych i wsparcie uczniów pochodzących ze środowisk defaworyzowanych. Wspierane będą kompetencje kluczowe, w tym umiejętności cyfrowe, umiejętności na rzecz innowacji i przedsiębiorczości, jak również rozwój kompetencji nauczycieli i działania na rzecz zwiększenia atrakcyjności ich zawodu.

Obszarem wymagającym wsparcia jest szkolnictwo zawodowe, w tym podnoszenie jego jakości i konkurencyjności, poprzez włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego oraz rozwój uczenia się w miejscu pracy, a także rozwój doradztwa zawodowego oraz systemów walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego.

Na Mazowszu odnotowuje się także niski udział osób dorosłych w różnych formach kształcenia i szkolenia. Epidemia COVID-19 ujawniła braki w umiejętnościach cyfrowych, stąd konieczny jest ich rozwój, jak również umożliwienie osobom dorosłym podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowania, w tym poprzez wspieranie

szkoleń oferowanych przez pracodawców, jak również w ramach samokształcenia z wykorzystaniem Bazy Usług Rozwojowych.

Poziom ubóstwa na Mazowszu systematycznie maleje, jednak kryzys wywołany pandemią, powoduje, że należy przygotować się na zmianę tej tendencji i pogłębienie się wykluczenia społecznego.

Wyzwaniem będzie niwelowanie głównych przyczyn ubóstwa poprzez działania mające na celu włączanie do rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem, osób biernych zawodowo, migrantów, długotrwale bezrobotnych, bezdomnych i osób z niepełnosprawnościami. Aktywizacja niewykorzystanych zasobów rynku pracy wpłynie pozytywnie na problem zmniejszającej się, w wyniku starzenia się społeczeństwa, liczby osób w wieku produkcyjnym i powinna odbywać się przy równoczesnym rozwoju usług społecznych.

Wyzwaniem jest dalszy rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej zwiększający dostępność do tych usług i pozwalający na przyspieszenie procesu deinstytucjonalizacji, m.in. usług opieki długoterminowej i dziennej. Zwiększona dostępność wysokiej jakości usług społecznych pozwoli na aktywizację opiekunów osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ograniczy ryzyko pogłębienia ubóstwa rodzin.

Należy kontynuować wsparcie dla dzieci, poprzez działania skierowane do rodzin oraz deinstytucjonalizację usług pieczy zastępczej.

Działania w zakresie włączenia społecznego będą realizowane także przy wykorzystaniu potencjału podmiotów ekonomii społecznej i uwzględnieniu lokalnych potrzeb mieszkańców Mazowsza, dając szansę na rozwój ekonomii społecznej w obszarze reintegracji i usług społecznych. Tworzone będą miejsca pracy dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych.

W Zaleceniach Rady oceniono, że efekty zdrowotne powoli ulegają poprawie, jednakże wyzwaniem pozostaje podniesienie jakości i dostępności do usług zdrowotnych. Ludność Mazowsza, zarówno RWS, jak i RMR, charakteryzuje się większym stopniem zaawansowania procesu starzenia się oraz większą oczekiwaną długością życia niż średnia dla ludności Polski. Mapy potrzeb zdrowotnych dla województwa mazowieckiego wskazują na rosnącą zachorowalność na choroby układu krążenia, a także udary, choroby onkologiczne, psychiczne, układu kostno–stawowo–mięśniowego i oddechowego. Tendencję wzrostową obserwuje się również w zakresie potrzeb dotyczących rehabilitacji dla pięciu ww. schorzeń. Stwarza to potrzeby w zakresie zapewnienia usług zdrowotnych, w tym w formie zdeinstytucjonalizowanej, jak również wzmocnienia infrastruktury podmiotów leczniczych oraz zapewnienia kompleksowej i skoordynowanej opieki, obejmującej zwiększenie dostępności do rehabilitacji i profilaktyki.

Działania prowadzone w perspektywie 2014 – 2020 potwierdziły duże potrzeby w zakresie programów zdrowotnych nastawionych na profilaktykę i rehabilitację, zarówno wśród osób starszych, jak i dzieci i młodzieży, dlatego niezbędny jest rozwój wsparcia w tym zakresie.

Sektor kultury stanowi istotny potencjał zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Oddziaływanie kultury na społeczeństwo jest ważne z punktu widzenia życia codziennego – uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych (zarówno w formie stacjonarnej jak i online) wpływa na wzrost kompetencji w

różnych aspektach, przyczynia się do podniesienia jakości życia i poprawę dobrostanu społeczeństwa i rozwój gospodarki. Działania w zakresie kultury koncentrować się będą:

- zabezpieczenie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego,
- doinwestowanie działalności sektora kultury,
- zwiększenie dynamiki wzrostu uczestnictwa w wystawach muzealnych oraz przedstawieniach i koncertach teatrów i instytucji muzycznych,
- wzmocnienie roli sektora kultury budującego nowy wizerunek województwa śląskiego, jako regionu nowoczesnego i posiadającego duży potencjał rozwoju branż kreatywnych.

CP 5

Cel polityki pt. „Europa bliżej obywateli” będzie zrealizowany przez dwa cele szczegółowe tzn.: „Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich” oraz „Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. ”.

Cel ten wymaga odmiennego podejścia od pozostałych celów polityki, m.in. poprzez mocny nacisk na wymiar terytorialny, co w przypadku województwa mazowieckiego, będącego jednym z najbardziej zróżnicowanych wewnętrznie w kraju, jest zadaniem niezwykle trudnym i ambitnym. Wyzwaniem to będzie realizowane poprzez maksymalne wykorzystanie atutów poszczególnych terytoriów oraz wzmocnienie powiązań między różnymi terytoriami NUTS 2 i NUTS 3 m.in. za pomocą instrumentów terytorialnych takich jak ZIT i IIT.

Ich efektywność w dużej mierze zależeć będzie od współpracy organów samorządu województwa oraz samorządów lokalnych i ich aktywności. Ponadto podczas ich realizacji szczególny nacisk zostanie położony na poprawę bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, w tym dostosowanie przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli - seniorów, osób z niepełnosprawnościami, ale też np. kobiet w ciąży i rodziców z małymi dziećmi. Warunkiem realizacji ww. projektów będzie upowszechnianie projektowania uniwersalnego.

Działania w ramach CP5 będą wspierały projekty wynikające ze strategii terytorialnych bądź lokalnych strategii rozwoju, w tym programów rewitalizacji, ukierunkowanych na zmiany strukturalne danego obszaru, w zgodzie z priorytetami UE oraz celami zdefiniowanymi na poziomie krajowym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz regionalnym w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego.

W odniesieniu do celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu”:

Tabela 1

Cel polityki lub cel szczegółowy FST	Cel szczegółowy lub odrębny priorytet*	Uzasadnienie (streszczenie)
1. Bardziej konkurencyjna i inteligentniejsza Europa poprzez promowanie innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności ICT	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	<p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski: „Wyniki Polski w zakresie innowacji są znacznie niższe od średniej UE, co w dużym stopniu wynika z niewystarczających inwestycji w badania i rozwój, zwłaszcza inwestycji prywatnych, oraz ograniczonej współpracy partnerów publicznych i prywatnych w zakresie innowacji. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako wysoce priorytetowe w celu zwiększenia potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystania zaawansowanych technologii, w synergii z innymi programami i inicjatywami UE (...)”</p> <p>WM znacząco przoduje w zakresie wskaźników dot. zatrudnienia w B+R. Udział pracujących w B+R w ludności aktywnej zawodowo wynosił w 2017 r. – 2,21% (w kraju 1,09%), zaś wśród pracujących ogółem – 2,3% (w kraju 1,14%). Z 26 316,2 pracujących w B+R w sektorze przedsiębiorstw w WM, jedynie 1 037,8 pracuje na terenie RMR.</p> <p>Jeśli chodzi o system instytucjonalny, to Mazowsze wyróżnia się w kraju zarówno jeśli chodzi o liczbę jednostek prowadzących działalność B+R na 100 tys. ludności - 26 (w kraju 15), jak i w przeliczeniu na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej -170,4 (w kraju 132,2) w 2018 r. Nakłady wewnętrzne na działalność B+R są na Mazowszu niezwykle wysokie (na tle kraju) i wyniosły w 2018 r. 9 497,8 mln PLN (25 647,8 mln PLN w całym kraju), w tym sektora przedsiębiorstw – 6 827 mln PLN (16 950,8 mln PLN w całym kraju). W RWS nakłady wyniosły 9 003,8 mln PLN, w tym sektora przedsiębiorstw – 6 426,5 mln PLN. RMR charakteryzuje się niskimi wartościami i ma 5 % udział nakładów B+R w WM.</p> <p>Na terenie WM występuje wysoki poziom alokacji aparatury naukowo-badawczej względem całego kraju (ok. 30%, lata 2012-2018). Należy jednak zwrócić uwagę, że aparatura ta charakteryzuje się wysokim 78,8% stopniem zużycia (średnia krajowa to 77,2%).</p> <p>Na Mazowszu liczba udzielonych praw ochronnych na krajowe wzory użytkowe przez Urząd Patentowy RP w przeliczeniu na 100 tys. ludności wyniosła w 2019 r. - 1,8, w RWS – 2,7 (2017 r. - 2,1), a w RMR – 0,6 (2017 r. - 1,7). Wartość powyższych wskaźników sytuuje Mazowsze w krajowej czołówce.</p> <p>Z badania przeprowadzonego w 2018 r. wśród mazowieckich MŚP wynika, że jedynie 9% firm z RWS i 12% z RMR opiera swoją strategię rozwoju na wdrożeniach wyników prac B+R.</p> <p>Interwencja realizowana w ramach Celu szczegółowego (i) będzie realizować cele SRWM 2030 oraz RIS 2030.</p>
1. Bardziej konkurencyjna i inteligentniejsza Europa poprzez promowanie innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności ICT	(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i władze publiczne	<p>Zgodnie z Wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, interakcje cyfrowe obywateli z instytucjami publicznymi pozostają w Polsce na niskim poziomie. Priorytetowe jest, aby obywatele, przedsiębiorstwa i organy publiczne mogli wykorzystać możliwości płynące z cyfryzacji, w szczególności w celu modernizacji i przyspieszenia administracji elektronicznej. Sprawdzianem funkcjonowania rozwiązań cyfrowych były wydarzenia związane z rozprzestrzenianiem się na wszystkich kontynentach pandemii COVID 19. Okoliczności te pokazały jak ważną rolę odgrywa we współczesnym świecie możliwość</p>

		<p>komunikacji elektronicznej i wzmocniły powyższe postulaty. Województwo mazowieckie charakteryzuje bardzo wysoki odsetek przedsiębiorców wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną (powyżej 95 % w 2018 r.). Odsetek mieszkańców kontaktujących się z administracją publiczną przez Internet jest znacznie niższy, osiągając w 2020 r. wartość 65,0 % dla regionu NUTS WS i jedynie 41 % dla regionu NUTS MR. Na koniec 2019 r. elektroniczną skrzynkę podawczą na platformie ePUAP posiadało 96% urzędów w województwie (wzrost o 5 pkt. proc.), a 18% jednostek administracji publicznej stosowało własne rozwiązania elektronicznej skrzynki podawczej. 87% urzędów Mazowsza posiadało strony internetowe spełniające kryteria dostępności WCAG 2.0 (wzrost o 10 pkt. proc., 90% w regionie Warszawskim stołecznym, 84% w Mazowieckim regionalnym). 96% urzędów udostępniało usługi administracji publicznej drogą elektroniczną (wzrost o 5 pkt. proc.). Wskaźnik dostosowania internetowych stron urzędowych do urządzeń mobilnych wyniósł 84% (90% w regionie Warszawskim stołecznym, 81% w Mazowieckim regionalnym). Odsetek urzędów korzystających z systemu elektronicznego zarządzania dokumentami osiągnął 91% w skali województwa (wzrost o 9 pkt. proc.). W 2019 r. był to podstawowy sposób dokumentowania przebiegu i rozstrzygnięcia spraw w większości (61%) urzędów w regionie stołecznym i 29% w regionalnym, z dynamiczną tendencją wzrostową: odpowiednio 14 i 8 pkt. proc. W 2019 r. odsetek jednostek administracji samorządowej udostępniających dane przestrzenne obywatelom wyniósł w regionie Warszawskim stołecznym 86%, a w Mazowieckim regionalnym 78%. W 2018 r. odsetek jednostek administracji państwowej udostępniających aplikacje do pobrania na urządzenia mobilne oferujące e-usługi wyniósł 17,9%, natomiast w jednostkach. Powyższe dane wskazują na konieczność dalszego wspierania e-usług umożliwiających kontakt obywatelom z administracją.</p>
<p>1. Bardziej konkurencyjna i inteligentniejsza Europa poprzez promowanie innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności ICT</p>	<p>(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi KE dla Polski: „Wydajność małych i średnich przedsiębiorstw wzrasta powoli. Mniejsze przedsiębiorstwa napotykać również trudności z utrzymaniem przewag konkurencyjnych oraz prowadzeniem działalności na rynkach krajowych i zagranicznych.” W związku z tym priorytetowe jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie działań zwiększających wydajność MŚP; • ułatwienie dostępu do zaawansowanych usług dla przedsiębiorstw; • stymulowanie środowiska przedsiębiorczości, • wspierania wdrażania technologii cyfrowych. <p>Według danych REGON WM jest liderem wśród województw Polski pod względem liczby podmiotów gospodarczych. Na koniec 2018 r. w WM funkcjonowało 816 423 podmiotów gospodarki narodowej, z czego w RWS funkcjonowało 76%, a w RMR 24% ogółu podmiotów WM. Ze względu na liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2018 r. region RWS sytuuje się na pierwszym miejscu z liczbą 2021, natomiast RMR na przedostatnim z liczbą 847 – poniżej średniej krajowej, która wynosi 1 136. Sektor MŚP w WM stanowi 99,9% wszystkich przedsiębiorstw i pełni kluczową rolę w rozwoju gospodarki Mazowsza. Struktura wielkościowa przedsiębiorstw (według liczby zatrudnionych) prezentuje się następująco: - micro - 786 375 (RWS 595 853, RMR 190 522)</p>

		<p>- małe - 24 132 (RWS 17 435, RMR 6 697) - średnie - 4 871 (RWS 3 628, RMR 1 243). - duże – 1045 (RWS 672, RMR 133). Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w WM wyniósł w 2018 r. 27,3 % (RWS 29,3%, RMR 21,2 %) (Polska 21,8 %). W świetle badań ankietowych i danych GUS za jedną z kluczowych barier w podejmowaniu działalności innowacyjnej przez mazowieckie firmy należy uznać barierę finansową. Zgodnie z Regional Innovation Scoreboard RWS zalicza się do grona tzw. umiarkowanych innowatorów, natomiast RMR do grona tzw. skromnych innowatorów. Największe bariery w rozwoju MSP na Mazowszu zdiagnozowane w Analizie potencjału innowacyjnego Mazowsza w ujęciu krajowym i międzynarodowym to niedostateczne inwestycje rozwojowe i koszty zatrudnienia. Interwencja realizowana w ramach Celu szczegółowego (iii) będzie realizować cele SRWM 2030, RIS 2030 roku oraz SRSI WM 2020-2030.</p>
<p>1. Bardziej konkurencyjna i inteligentniejsza Europa poprzez promowanie innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności ICT</p>	<p>(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości</p>	<p>Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości. Wsparcie będzie obejmowało działania na rzecz utrzymania stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1. Zgodnie z Wytocznymi KE dla Polski: „Niedobór siły roboczej przekłada się na coraz większe niedopasowanie umiejętności do potrzeb rynku pracy, co hamuje rozwój innowacyjnych i szybko rozwijających się sektorów. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono w celu zwiększania umiejętności w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz instytucjach badawczych w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie umiejętności w obszarach inteligentnej specjalizacji, innowacyjnych modeli biznesowych, transferu technologii i zarządzania innowacjami, również jako integralna część innych inwestycji w ramach celu strategicznego 1; • wzmocnienie uczenia się w miejscu pracy w obszarach inteligentnej specjalizacji.” <p>Niezbędny jest rozwój kompetencji w przedsiębiorstwach oraz organizacjach badawczych w obszarach inteligentnych specjalizacji, obszarach związanych z cyfrową i niskoemisyjną transformacją przemysłu oraz w zakresie prowadzenia badań oraz wdrażania innowacji. Potrzeba podnoszenia kwalifikacji i przekwalifikowywania ww. kadr wynika z konieczności wypełnienia luki pomiędzy zapotrzebowaniem na wykwalifikowanych pracowników z odpowiednimi umiejętnościami cyfrowymi a ich dostępnością. Postęp technologiczny oraz podnoszenie i aktualizacja kompetencji muszą być ze sobą powiązane, tak aby zapewniać wzajemną komplementarność. Interwencja realizowana w ramach Celu szczegółowego (iv) będzie realizować cele SRWM 2030 oraz RIS 2030.</p>

<p>1. Bardziej konkurencyjna i inteligentniejsza Europa poprzez promowanie innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności ICT</p>	<p>(v) Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych</p>	<p>Zgodnie z wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027 stacjonarny dostęp do internetu w Polsce wciąż należy do najniższych w UE, a ultraszybkie łącza szerokopasmowe (powyżej 100 Mb/s) dostępne są głównie w dużych miastach. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako priorytetowe w celu poprawy łączności cyfrowej, w szczególności dla uruchomienia ultraszybkich sieci szerokopasmowych na obszarach, na których występują przypadki zawodności rynku.</p> <p>W 2017 roku odsetek gospodarstw domowych z możliwością dostępu do internetu o przepustowości 30 Mb/s lub większej wyniósł 66,7%, natomiast 12,8% gospodarstw domowych w Polsce abonowało usługi o przepustowości co najmniej 100 Mb/s. Na koniec 2017 roku odsetek gospodarstw domowych z możliwością dostępu do internetu o przepustowości 30 Mb/s lub większej w skali całej UE wyniósł 80%. Polska zobowiązała się do zapewnienia wszystkim obywatelom do 2020 r. łączności o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, jak również zapewnienia dostępu do połączeń internetowych o prędkości gigabitowej w ramach celów społeczeństwa gigabitowego do 2025 r. Nowoczesna infrastruktura szerokopasmowa oraz poziom jej wykorzystania stanowią warunek konieczny nie tylko dla wzrostu WM, lecz również dla funkcjonowania wysokiej jakości społeczeństwa informacyjnego. W 2020 r. dostęp do stacjonarnego internetu szerokopasmowego posiadało 71% gospodarstw domowych województwa (60% w roku poprzednim), w tym w regionie RWS 78%, a w regionie RMR 61%. Dostęp do szerokopasmowego internetu mobilnego posiadało w 2020 r. 71% mieszkańców województwa (62% w roku poprzednim), w tym w regionie RWS 70%, a w regionie RMR 72%. Mieszkańcy Mazowsza powszechnie korzystali z internetu i narzędzi cyfrowych w celu komunikowania się (84% ogółu mieszkańców, wzrost o 7 pkt. proc.). Rozwój gospodarki opartej o dane, usprawnienie funkcjonowania administracji publicznej, rozwój inteligentnych miast i obszarów wiejskich wykorzystujących ICT i innowacje społeczne oraz związany z tym wzrost wygody mieszkańców nie są możliwe bez dostępu do szybkiego internetu. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury technicznej jest zatem podstawowym czynnikiem umożliwiającym transformację cyfrową WM.</p>
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz</p>	<p>(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027 - „Polska gospodarka jest jedną z najmniej efektywnych pod względem ograniczeń emisji dwutlenku węgla. Nieodpowiednia izolacja budynków publicznych i prywatnych przyczynia się do większego zużycia energii i ubóstwa energetycznego”.</p> <p>Polska stopniowo odchodzi od węgla jako paliwa kopalnego. Jeszcze w roku 1990 udział węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej wynosił 98%, natomiast w roku 2017 stanowił 77%. Planowane do realizacji cele na rok 2030 wskazane w Polityce Energetycznej Polski 2040 r. (projekt) to osiągnięcie 56-60% udziału węgla brutto oraz ograniczenie emisji CO2 o 30% w stosunku do 1990r. Z rocznej oceny jakości powietrza dla województwa mazowieckiego za rok 2019 wykonanej przez GIOŚ wynika, że na terenie Mazowsza podobnie jak w latach poprzednich, głównym problemem są wysokie dobowe stężenia pyłu PM10 oraz stężenia zawartego w nim benzo(a)pirenu. Jako główną przyczynę przekroczeń podano emisje z sektora bytowo-komunalnego (spalanie stałych paliw kopalnych w celach grzewczych). Na Mazowszu z powodu złej jakości powietrza co roku umiera</p>

<p>zrównoważonej mobilności miejskiej.</p>		<p>ok. 4-6 tys. osób. Jednym z głównych problemów, który jest odpowiedzialny za smog w mikroskali jest problem ubóstwa energetycznego. Skala tego zjawiska w województwie dotyczy około 200-300 tys. mieszkańców. Z analiz przeprowadzonych na potrzeby Programu Ochrony Powietrza dla stref w województwie mazowieckim wynika, że na terenie Mazowsza kotłów bezklasowych lub klasy 3 i 4 jest około 631 919, łączny koszt wymiany wszystkich kotłów to ok. 9,5 mld zł¹. Realizacja ambicji UE dot. osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r., z należywym uwzględnieniem konsekwencji społecznych i gospodarczych, będzie możliwa tylko dzięki wsparciu środkami finansowymi UE i przyczyni się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i zwalczania ubóstwa energetycznego.</p>
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.</p>	<p>(ii) Promowanie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<p>Cele polityki energetyczno-klimatycznej w perspektywie do roku 2030 zakładają, co najmniej 32% udział źródeł odnawialnych w zużyciu końcowym energii brutto w UE. Polska deklaruje swój udział² na poziomie 21-23%³. Mając na uwadze fakt, że osiągnięcie celów strategii „Europa 2020” stanowi duże wyzwanie⁴, realizacja planowanych zamierzeń będzie możliwa w sytuacji zaangażowania dodatkowych środków finansowych UE.</p> <p>Polityka energetyczna dla Polski do roku 2030 podkreśla szczególną rolę OZE w dywersyfikacji źródeł energii. Niezrównoważony bilans energetyczny regionu stanowi duży potencjał gospodarczy Mazowsza do rozwoju produkcji zielonej energii. Przeprowadzona ewaluacja ex-post „Określenie potrzeb interesariuszy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego post 2020”, wskazywała zapotrzebowanie w rozbiciu na poszczególne rodzaje OZE. Cały obszar województwa charakteryzuje się korzystnymi warunkami do wytwarzania energii ze słońca, ponad 80% jednostek terytorialnych jest zainteresowanych instalacjami typu fotowoltaika oraz kolektory słoneczne. W produkcji ciepła/energii duży potencjał dostrzega się w wykorzystaniu biomasy i biogazu w szczególności występuje on na obszarach wiejskich i dużej koncentracji hodowli zwierząt. W północno-zachodniej części Mazowsza występują natomiast bardzo dobre uwarunkowania wiatrowe. Mniejsze znaczenie przypisuje się energetyce wodnej na co wpływ mają warunki hydroenergetyczne rzek.</p> <p>Ponadto, w dalszym ciągu należy dążyć do generowania energii z OZE w systemie rozproszonym⁵. Tego typu inicjatywy prowadzone w formie działalności jak np. klastry energetyczne oraz spółdzielnie energetyczne są już rozpowszechnione na Mazowszu jednak ciągle nie wykształciła się stała formuła współpracy dostrzegalna na tle rynkowym⁶.</p>

¹ analiza przeprowadzona w czerwcu 2020 r

² Projekt Polityki Energetycznej Polski do 2040 z 2019 r.

³ Łączne zużycie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz dla celów transportowych.

⁴ w 2018 r. Polska osiągnęła 11,2% udziału energii ze źródeł odnawialnych, podczas gdy orientacyjna ścieżka na lata 2017

- 2018 prowadząca do osiągnięcia krajowego celu wynosiła 12,3% - Europejski semestr 2020 (...), Bruksela, dnia 26.2.2020 r.

⁵ Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, Załącznik D do „Dokumentu roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe -Polska 2019

⁶ Działalność nierejestrowana. Na terenie województwo mazowieckiego występuje ok 10 klastrów. Dane poparte wynikami II konkursów dla klastrów energii przyznając organizowanych przez Ministerstwo Energii z dn. 9 maja 2018 r. oraz 6 listopada 2018 r.

<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.</p>	<p>(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, stanowiącymi załącznik D do dokumentu pn.: Dokument roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe – Polska 2019 określono potrzeby inwestycyjne zmierzające do przeciwdziałania postępującej zmianie klimatu i adaptacji do jej negatywnych skutków, a także zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe między innymi poprzez wdrażanie planów adaptacji miast do zmian klimatu oraz ochronę przed klęskami żywiołowymi i zapobieganie im. Negatywne skutki zmieniającego się klimatu, skutkują bardzo wysokim ryzykiem występowania pożarów lasów oraz innych negatywnych zjawisk atmosferycznych w województwie mazowieckim. Dane statystyczne Państwowej Straży Pożarnej za 2018 r. uplasowały województwo mazowieckie na pierwszym miejscu w kraju pod względem występowania pożarów lasów, upraw rolnych, łąk i rzysek oraz wyjazdów do takich interwencji jak: usuwanie następstw silnych wiatrów czy różnego rodzaju zagrożeń (np.: ekologicznych, w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym oraz zagrożeń na obszarach wodnych i w obszarach medycznych).</p> <p>Wg danych z systemu SL2014 na listach rezerwowych ogłaszanych konkursów wykazano zapotrzebowanie na 812 szt. różnego rodzaju sprzętu specjalistyczno-ratowniczego, w tym średnie i małe wozy pożarnicze. Na listach rezerwowych oczekujących było 74 projekty na łączną kwotę 31 841 355,39 zł, a zainteresowanych doposażeniem swoich jednostek 71 służb ratowniczych. Wyraźnie dostrzegana jest potrzeba interwencji niezbędnych do poprawy sytuacji regionu mazowieckiego, obejmujących budowę lub modernizację infrastruktury przeciwpowodziowej, proekologiczne zarządzanie zasobami lokalnymi wód, w tym zarządzanie wodami opadowymi na obszarach zurbanizowanych poprzez różne formy retencji oraz rozwój infrastruktury zieleni. Zgodnie z Wytycznymi do przygotowania Miejskich Planów Adaptacji do zmiany klimatu, w ramach projektów dotyczących zielonej infrastruktury istnieje konieczność: zwiększenia powierzchni zielonych na terenach miejskich z zachowaniem różnorodności biologicznej i unikaniem nasadzeń gatunków inwazyjnych oraz ochroną gatunków rodzimych, efektywnego i skutecznego zarządzania infrastrukturą zieloną, a także realizacji działań związanych z instalacją roślinną i powierzchni zielonych w mieście, czyli zielone dachy, ściany oraz tereny pokryte roślinnością. Działania na rzecz zielonej infrastruktury będą skorelowane z inicjatywami wspierającymi różnorodność biologiczną chroniąc rodzime gatunki roślin i zwierząt zarówno na terenach miejskich, jak i podmiejskich.</p> <p>Wytyczne potwierdzają również konieczność interwencji dot. rozwoju niebieskiej infrastruktury, zwłaszcza związanej z systemem gospodarowania wodą, który głównie dotyczyć będzie retencji wodnej i elementów miejskiego systemu wodnego mającego na celu gromadzenie wody opadowej. Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej</p>	<p>(v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, stanowiącymi załącznik D do dokumentu pn.: „Dokument roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe – Polska 2019” za priorytetowe uznano inwestycje w odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych oraz efektywne wykorzystanie wody.</p>

<p>i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.</p>		<p>Jednym z głównych celów województwa mazowieckiego jest uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej. Priorytetowe działania obejmą rozbudowę i modernizację infrastruktury kanalizacyjnej wraz z systemem oczyszczania ścieków. Łączna długość czynnej sieci kanalizacyjnej w 2019 r. bez przyłączy w makroregionie stanowiła tylko 16 920,9 km i była ponad 2,5 raza niższa niż długość sieci wodociągowej. Braki w podłączeniu do sieci kanalizacyjnej dotyczą aż 70 % ogółu ludności wiejskiej na Mazowszu.</p> <p>Z sieci kanalizacyjnej w 2019 r. korzystało 70% ludności województwa, w RMR - 83%, a w RMR tylko - 52%. Zgodnie z postanowieniami dyrektywy 91/271/EWG oraz Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) jednym z 3 warunków koniecznych do spełnienia przez aglomeracje jest wyposażenie w systemy zbierania ścieków komunalnych gwarantujące przynajmniej 98 % poziom obsługi, przy czym pozostałe 2% niezembranego siecią kanalizacyjną ładunku nie może być większe niż 2 000 RLM. Zgodnie z KPOŚK na obszarze województwa mazowieckiego wyznaczono 142 aglomeracje ściekowe, z których 138 to aglomeracje priorytetowe, czyli aglomeracje z koniecznością spełnienia wymogów Traktatu Akcesyjnego oraz Dyrektywy Rady 91/271/EWG.</p> <p>Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w 2019 r. był nieco niższy niż średnia w kraju i wynosił 73,5%. W miastach województwa udział ten wyniósł 96%, a na obszarach wiejskich – 33%. W RWS z oczyszczalni ścieków korzystało 86,5% mieszkańców, natomiast w RMR 56,3%. Według danych statystycznych, regionalnych (BDL, GUS), w województwie mazowieckim w 2019 r. odnotowano 7 864 awarie sieci wodociągowych, co stanowi 10,42 % udziału i daje nam 3 miejsce w kraju. Średnia kraju wyniosła 4 713 awarii rocznie. Wśród głównych przyczyn awaryjności sieci wodociągowych zaliczyć trzeba: przestarzałą infrastrukturę, brak ciągłości oraz zmienność natężenia przepływu wody. Średnie straty wody w kraju, według raportu NIK za 2018 r., wynosiły – 15,2 %. Zgodnie z Programem inwestycyjnym w zakresie poprawy jakości i ograniczania strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, największe straty wody, odnotowano w gminach do 10 tys. mieszkańców, natomiast potrzeby inwestycyjne w tym obszarze, plasują województwo na 2 miejscu w kraju.</p> <p>Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, zapobiegania ryzyku i</p>	<p>(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną</p>	<p>Zgodnie z Wytycznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, stanowiącymi załącznik D do materiału pn.: „Dokument roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe – Polska 2019”, gospodarka odpadami, notuje opóźnienia pod względem recyklingu, odzysku i gospodarki o obiegu zamkniętym. Za priorytetowe potrzeby inwestycyjne uznano wspieranie recyklingu odpadów komunalnych i efektywne gospodarowanie zasobami. Również dokumenty strategiczne krajowe i regionalne jak Strategia Bezpieczeństwa Energetycznego i Środowiska, Krajowy Plan Gospodarki Odpadami oraz Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego, stawia przed nami konkretne wymagania i cele do jakich jako województwo jesteśmy zobligowani dążyć.</p> <p>Na podstawie analiz i prognoz zawartych w PGO WM 2024, zdiagnozowano konieczność powstania nowych instalacji w zakresie przetwarzania: szkła, tworzyw sztucznych, baterii, opon, odpadów</p>

zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.		<p>budowlanych i rozbiórkowych, odpadów wielkogabarytowych i olejów odpadowych. Natomiast w ramach zidentyfikowanych problemów w zakresie gospodarki odpadami uznano przede wszystkim niewystarczającą liczbę Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), zbyt małą liczbę punktów, w ramach których istnieje punkt napraw czy punkt przyjmujący rzeczy używane. W związku z powyższym, interwencja została ukierunkowana zgodnie z Planem Inwestycyjnym i zakłada powstawanie nowych PSZOK oraz rozbudowę i modernizację istniejących PSZOK, co stanowi bardzo ważny etap dochodzenia do GOZ. Wykorzystanie tych podstawowych funkcji PSZOK to podstawowy krok do zwiększenia recyklingu, odzysku odpadów i realizacji podstawowych celów związanych z minimalizacją odpadów, zwracaniem zasobów z powrotem do gospodarki.</p> <p>Również rozwiązanie problemu wyrobów i odpadów zawierających azbest to niezwykle istotna kwestia gospodarki odpadami w regionie, przede wszystkim ze względu na zagrożenie jakie niesie ze sobą obecność włókien azbestowych w środowisku, a przede wszystkim ze względu na dużą ilość ich występowania w województwie mazowieckim. Na jednego mieszkańca województwa przypada od 0,45 do 1,0 kg azbestu. Do unieszkodliwienia pozostało aż 87,7 % wyrobów w stosunku do wszystkich wyrobów zinwentaryzowanych na Mazowszu. Zgodnie z danymi z Bazy Azbestowej (2019r.), do unieszkodliwienia pozostało 19,57 %, wyrobów azbestowych w stosunku do pozostałych do unieszkodliwienia na terenie całego kraju.</p> <p>Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>
2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	<p>Polityka Ekologiczna Państwa 2030 - strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej stanowi dokument, w którym priorytetowo potraktowana jest ochrona dziedzictwa przyrodniczego Polski. Podejmowanie działań mających na celu poprawę stanu różnorodności biologicznej i pełniejsze powiązanie jej ochrony z rozwojem społecznym i gospodarczym kraju to zasadnicze zadania, które będą realizowane w regionie, a wpisują się zarówno w krajowy dokument strategiczny PEP 2030, jak również w Unijną strategię na rzecz bioróżnorodności 2030 r.</p> <p>Postępująca urbanizacja, rozwój przemysłu, intensyfikacja rolnictwa, melioracje, jak również ekspansja gatunków obcych, stanowią poważne zagrożenia dla rodzimej flory i fauny. Zgodnie z Raportem ONZ o bioróżnorodności i funkcji ekosystemu, zagrożonych jest 25% gatunków roślin, a około milion wymrze w ciągu najbliższych dekad. W Polsce występuje do 45 000 gatunków zwierząt oraz około 365 zespołów roślinnych. 45 gatunków zwierząt jest na granicy przetrwania. Na terenie Mazowsza występują 3 gatunki ssaków objęte ścisłą ochroną gatunkową.</p> <p>Dane dotyczące zagrożonej wyginieciem flory w kraju publikowane są w aktualizowanych wydaniach „Czerwonej listy roślin i grzybów Polski” i dotyczą ponad 1 100 gatunków.</p> <p>Dlatego tak ważne dla Mazowsza, jest doskonalenie systemu ochrony przyrody, zachowanie i przywracanie siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków, utrzymanie i odbudowa funkcji ekosystemów będących źródłem usług dla człowieka. Nie bez znaczenia dla bioróżnorodności jest również ekspansja gatunków inwazyjnych, które mając dużą zdolność rozprzestrzeniania się, uniemożliwiają rozwój gatunkom rodzimym. Lista inwazyjnych gatunków obcych uznanych za stwarzające zagrożenie dla Unii Europejskiej zawarta jest w Rozporządzeniu</p>

		<p>Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 i jest stale aktualizowana. Ostatnia aktualizacja jest z 15.08.2019 r. i dotyczy 66 gatunków. Preferowaną formą wsparcia będzie dotacja.</p>
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca ku gospodarce zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.</p>	<p>(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną</p>	<p>Zgodnie z Wytocznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, stanowiącymi załącznik D do materiału pn.: „Dokument roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe – Polska 2019 – „Słabo rozwinięty transport publiczny i długi czas dojazdów do miejsc na obszarach miejskich powodują dalsze uzależnienie mieszkańców od transportu indywidualnego, co prowadzi do zatorów komunikacyjnych i dużej liczby wypadków.” Dlatego wspieranie zrównoważonej mobilności miejskiej, promowanie zintegrowanego, czystego i bezpiecznego transportu publicznego uznano za priorytetowe.</p> <p>Jednocześnie konieczne jest podjęcie działań mających na celu przystosowanie terenów miejskich i podmiejskich do wdrożenia rozwiązań z zakresu Miejskiej Mobilności Lotnoczej - MML (ang. Urban Air Mobility UAM). Zgodnie z prognozami zawartymi w dokumencie European Flightpath 2050 do połowy XXI wieku, w ujęciu globalnym, lotnicze operacje cargo będą w znacznym stopniu wykonywane w systemie bezzałogowym. W tym samym dokumencie pojazdy MML są uznawane za szybkie i niskoemisyjne rozwiązanie transportu w terenach zurbanizowanych i podmiejskich/międzymiejskich, a także jako element łańcucha dostaw przemysłowych</p> <p>Ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko, wskazane zostało w Strategii zrównoważonego rozwoju transportu do 2030 r. poprzez określenie celu pośredniego – od 2025 r. redukcja średniego poziomu emisji CO2 parku nowych samochodów osobowych i lekkich samochodów dostawczych o 15% w odniesieniu do roku 2021.</p> <p>Wzrost atrakcyjności i konkurencyjności zarówno transportu publicznego jak i niezmotoryzowanego pozwoli na zmniejszenie zatłoczenia na drogach miast, poprawiając tym samym również warunki ruchu pojazdów. Stworzenie kompleksowej sieci tras rowerowych w skali województwa pozwoli znacząco poprawić warunki ruchu, jak i zwiększyć atrakcyjność regionu, jako miejsca zamieszkania oraz wypoczynku. W Planie Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego przewiduje się konieczność powstania około 2500 km tras rowerowych. Aby zapewnić podstawę regionalnego systemu transportu rowerowego, konieczna jest budowa regionalnej sieci szkieletowej tras rowerowych, nie ograniczającej się do obszarów miejskich.</p> <p>Na terenie województwa mazowieckiego od kilku lat odnotowuje się wzrost pasażerów transportu zbiorowego, z czego ponad 92 % w Warszawie oraz bezpośrednich otoczeniu. W przypadku obszarów miejskich częstym problemem mającym podłoże w systemie transportowym jest przekroczenie dopuszczalnego poziomu zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu oraz pyłami zawieszonymi PM10. Zgodnie z dokumentem Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju 2020 z perspektywa do 2030 „Zwiększenie wykorzystania taboru niskoemisyjnego (...) pomoże w ograniczeniu emisji zanieczyszczeń powietrza i gazów cieplarnianych.” W związku z powyższym kluczowe jest ograniczenie ruchu samochodowego na rzecz niezmotoryzowanego i transportu publicznego oraz wsparcie wykorzystania pojazdów niskoemisyjnych w ramach transportu publicznego.</p>

<p>3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności</p>	<p>(ii) rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej</p>	<p>Zgodnie z dokumentem Komisji Europejskiej: Sprawozdanie krajowe – Polska 2019, siatkę połączeń transportowych, zwłaszcza w transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) charakteryzują luki. Problemem są też niskie standardy w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa. Jako priorytety określono wyeliminowanie luk w kolejowej sieci TEN-T oraz wsparcie przejścia od transportu drogowego do kolejowego i innych zrównoważonych form transportu. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako wysoce priorytetowe. Jak wynika ze Sprawozdania krajowego KE – Polska 2020 Infrastruktura transportowa ma wpływ na lokalny rozwój i różnice między regionami. Obszary peryferyjne nadal są niedostatecznie dostępne, w szczególności obszary na pograniczach województw, w tym ze względu na niewystarczające połączenia autostrad i dróg ekspresowych z siecią dróg drugorzędnych. Sieć dróg wojewódzkich Mazowsza ma długość ponad 2835 km, co stanowi 6% dróg publicznych na terenie województwa Stan dróg wojewódzkich z ulega poprawie, między innymi dzięki środkom UE. 70% jest w stanie dobrym i zadowalającym, jednak 30 w dalszym ciągu pozostaje w złym lub niezadowalającym stanie. Obecny stan sieci transportowej nie spełnia wymagań stawianych nowoczesnemu systemowi transportowemu. Infrastruktura (drogowa, w tym dedykowana dla niezmotoryzowanych, jak i kolejowa) i tabor wymagają inwestycji. Wg Europejskiej Rady Bezpieczeństwa Transportu, Polska jest państwem o najwyższym udziale pieszych i rowerzystów wśród ofiar śmiertelnych wypadków. Ok. 1/3 wypadków śmiertelnych z udziałem pieszych i 40% z udziałem rowerzystów ma miejsce poza obszarem zabudowanym. Spadek liczby ofiar śmiertelnych wśród rowerzystów w Polsce w l. 2010-2018 był ponad dwukrotnie mniejszy niż wśród zmotoryzowanych. Jak wynika ze sprawozdania krajowego KE – Polska 2020 wysoki wzrost przewozów w transporcie drogowym ma wpływ na mniejszy udział przewozów kolejowych w transporcie towarów i osób. Modernizacja linii kolejowych postępuje w wolniejszym tempie niż rozwój dróg szybkiego ruchu. Niezadowalający stan techniczny infrastruktury kolejowej, ograniczenia przepustowości i przedłużające się remonty trakcji kolejowych prowadzą do częstych zakłóceń ruchu i ograniczeń operacyjnych pod względem szybkości, przepustowości i długości pociągu. Na terenie województwa eksploatowanych jest 1 704 km linii kolejowych normalnotorowych. W 2018 roku statystycznie każdy mieszkaniec kraju ponad 8 razy podróżował pociągiem. To wynik lepszy od lat ubiegłych, ale nadal poniżej średniej europejskiej wynoszącej 20 przejazdów rocznie. We Francji wskaźnik wynosi 21 razy w roku, Niemczech 35, a w Szwajcarii 69 razy do roku. Porównanie z innymi krajami pokazuje, jaki potencjał ma kolej. Najwyższy poziom wskaźnika wykorzystania kolei odnotowano w województwach pomorskim (24,8) i mazowieckim (18,2) poniżej średniej UE. Spółka Koleje Mazowieckie eksploatuje 302 pojazdy, z czego ok 39% to pojazdy nowe, 61% to pojazdy zmodernizowane. Tabor WKD to 21 szt. nowoczesnych pojazdów; w tym jeden z 2004 roku, 14 szt. z 2011-2012 roku oraz 6 szt. dostarczonych w 2016 roku.</p>
<p>4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie</p>	<p>(ii) Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie</p>	<p>Zgodnie ze Sprawozdaniem krajowym Polska 2019 (Sprawozdanie 2019), załącznik D: Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027, wciąż dużym wyzwaniem dla polskiego systemu kształcenia i szkolenia jest utrzymanie wysokiej jakości edukacji,</p>

europejskiego filaru praw socjalnych	kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury	<p>przekładającej się na wyniki. Niniejsze potrzeby inwestycyjne określono jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. Rozwój infrastruktury edukacyjnej wskazany w niniejszym celu szczegółowym jest istotnym warunkiem do poprawy dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, począwszy od etapu przedszkolnego, poprzez kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne.</p> <p>Doświadczenie pandemii COVID-19 pokazało jak istotną kwestią jest wyposażenie placówek edukacyjnych w sprzęt komputerowy, umożliwiający zdalne nauczanie.</p> <p>Zgodnie z diagnozą przeprowadzoną w maju 2021 r. w tym zakresie na Mazowszu, zapotrzebowanie na wyposażenie służące prowadzeniu nauki zdalnej nadal jest duże. Wydawnictwa edukacyjne w coraz większym stopniu proponują w swojej ofercie e-podręczniki i innego rodzaju e-pomoce naukowe. W związku z powyższym szkoły, mając na celu zapewnienie aktualnej i nowoczesnej oferty edukacyjnej, powinny być wyposażone w wystarczającą ilość sprzętu oraz dbać o jego aktualizację. Dlatego też bardzo istotną kwestią jest zapewnienie placówkom edukacyjnym dobrej jakości oprogramowania interaktywnego, specjalistycznego sprzętu umożliwiającego wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych, w tym umiejętności cyfrowych, umiejętności na rzecz innowacji i przedsiębiorczości na każdym etapie kształcenia. Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą deficyty występują również w zakresie podstawowego wyposażenia sal lekcyjnych takich jak stoły, krzesła, ale także pracowni zawodowych. Niezwykle istotną kwestią jest adaptacja i remont pomieszczeń, umożliwiającą zarówno przystosowanie placówek edukacyjnych do obowiązujących wymogów i standardów, jak też pozwalającą na poszerzenie oferty edukacyjnej, poprawy jej jakości i dostosowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy.</p>
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych	(iii) promowanie integracji społeczno-ekonomicznej społeczności zmarginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach i grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o specjalnych potrzebach, poprzez zintegrowane działania, w tym mieszkalnictwo i usługi socjalne (EFRR)	<p>Postępujący proces starzenia się społeczeństwa wpływa na zwiększone zapotrzebowanie na opiekę zdrowotną i usługi opiekuńcze. Pomoc dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu realizowana będzie w formach zdeinstytucjonalizowanych. Wsparcie tej grupy zostało wskazane jako priorytetowe przez Komisję Europejską oraz zostało uwzględnione w projekcie <i>Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (aktualizacja 2021-2027)</i>.</p> <p>Pandemia COVID-19 ujawniła problemy i zagrożenia dotyczące funkcjonowania opieki zinstytucjonalizowanej, całodobowej i długoterminowej, w tym domów pomocy społecznej. Z jednej strony widoczna jest ograniczona skuteczność działań mających na celu ochronę zdrowia i życia podopiecznych poprzez zapobieganie rozprzestrzenianiu się pandemii. Z drugiej strony podejmowane w tym celu działania prowadzą do drastycznego ograniczenia relacji podopiecznych z ich rodzinami, środowiskiem społecznym i pogłębiają ich wykluczenie. Wskazuje to na potrzebę wzmocnienia i przyspieszenia procesu deinstytucjonalizacji opieki długoterminowej w środowisku lokalnym. Stopień zaspokojenia potrzeb w środowiskowych domach samopomocy w województwie kształtuje poniżej średniej krajowej (72%) i jest jednym z najniższych w kraju – 14 pozycja. Liczebność placówek reintegracyjnych takich jak CIS zmniejszyła się w stosunku do lat ubiegłych,</p>

		<p>natomiast liczba KIS pozostaje na stałym poziomie. Dzięki dotacjom z budżetu województwa i wsparciu dotacyjnemu z MCPS powstały nowe podmioty (CIS 3 nowe podmioty), ZAZ (2 nowe podmioty). Nastąpił wzrost liczby spółdzielni socjalnych – dzięki dotacjom z OWES. W przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców liczba podmiotów CIS, KIS, WTZ, ZAZ jest jednak niewystarczająca - wartość mieści się w najniższym przedziale wartości w skali kraju.</p> <p>Środki będą mogły być przeznaczane wyłącznie na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą i pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi. Wsparcie może obejmować m.in. współfinansowanie infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, deinstytucjonalizacji usług, w tym również tworzenie mieszkań o charakterze wspomagającym.</p> <p>Wsparcie ze środków EFRR jest komplementarne ze wsparciem oferowanym w ramach EFS+.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne.</p>
<p>4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych</p>	<p>(iv) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej</p>	<p>Celem planowanej interwencji jest wsparcie odporności i skuteczności systemu opieki zdrowotnej na Mazowszu poprzez realizację działań wynikających z CSR, w tym wsparcie opieki podstawowej i ambulatoryjnej oraz rozwój zdeinstytucjonalizowanych form opieki nad pacjentem, jak również profilaktyki i rehabilitacji oraz skoordynowanego, kompleksowego leczenia.</p> <p>Z uwagi na planowany wzrost roli POZ i AOS przewiduje się potrzeby m.in. w zakresie rozwoju telemedycyny i inwestycji w infrastrukturę na potrzeby świadczenia rozszerzonych usług finansowanych w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia, w tym wynikających z wdrażania modelu POZ +.</p> <p>Rosnąca populacja osób starszych na Mazowszu zwiększa zapotrzebowanie na świadczenia i usługi medyczne dedykowane tej grupie. Dlatego też niezbędne są inwestycje, które poprawią dostęp do usług w zakresie: geriatry, rehabilitacji, do usług opiekuńczo-leczniczych i paliatywno – hospicyjnych. Z uwagi na wskazany w mapach potrzeb zdrowotnych dla Mazowsza (MPZ WM) wysoki wskaźnik zapadalności na chorobę Alzheimera i inne otępienne, istnieje potrzeba wsparcia w tym zakresie.</p> <p>MPZ WM wskazują na rosnącą zachorowalność na choroby układu: krążenia, oddechowego (w tym na mukowiscydozę), kostno–stawowo–mięśniowego, oraz choroby onkologiczne i psychiczne. Wśród schorzeń układu krążenia przewidywany jest m.in. wzrost zachorowalności na udary¹, które stanowią poważne zagrożenie w grupie wiekowej po 40. roku życia. Z wniosków i rekomendacji w MPZ WM wynika, że należy wspierać specjalistyczną opiekę nad pacjentem z udarem niedokrwinnym mózgu na oddziałach udarowych oraz szybką rehabilitację. Niezbędne dla zaspokojenia potrzeb są inwestycje w rozwój centrów udarowych, jak również inwestycje zapewniające kompleksową opiekę pacjentom z mukowiscydozą.</p>

¹ Udary zaliczane są przez Światową Organizację Zdrowia do grupy chorób układu krążenia.

		<p>Tendencję wzrostową obserwuje się również w zakresie potrzeb dotyczących rehabilitacji dla ww. schorzeń.</p> <p>Z uwagi na zmiany systemowe służące wdrażaniu modelu środowiskowego w opiece psychiatrycznej, przewiduje się potrzebę wsparcia Centrów Zdrowia Psychicznego.</p> <p>W odpowiedzi na powyższe trendy epidemiologiczno – demograficzne, wynikające z MPZ WM, planowane są interwencje zgodne z polityką publiczną Policy Paper 2021–2027 z perspektywą do 2030, obejmujące w szczególności sprzęt i aparaturę medyczną podmiotów wykonujących działalność leczniczą, jak również wyposażenie umożliwiające świadczenie usług z zakresu telemedycyny i e-usług, oraz dostosowawcze roboty budowlane.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne.</p>
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym dzięki wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych	(v) Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	<p>Z powodu obostrzeń związanych z epidemią koronawirusa firmy na Mazowszu poniosły znaczące straty, a wiele z nich upadło. Kryzys dotkliwie odczuły zwłaszcza branże: kulturalna i turystyczna, hotelowa, restauratorsko-gastronomiczna oraz wystawienniczo-targowa.</p> <p>Niewątpliwie kryzys związany z pandemią COVID-19 wpłynął zarówno na poziom udziału w kulturze, jak i na sposoby praktykowania tego udziału. Pandemia wymusiła na instytucjach kultury zmianę formatów działań – na bardziej kameralne (by możliwe było zachowanie dystansu), hybrydowe (łącznie możliwość uczestnictwa online i fizycznie w siedzibie instytucji), mniej kosztowne w przygotowaniu i produkcji (ze względu na ograniczenia budżetowe).</p> <p>W przypadku branży turystycznej, paraliż gospodarczy skutkowało nie tylko ograniczeniami w obszarze podróży wypoczynkowych, turystyki edukacyjnej, ale także ruchu biznesowego, co doprowadziło do spadku przychodów z samej turystyki (wszystkich uczestników tzw. turystycznego łańcucha wartości), ale także z działalności silnie związanych z turystyką (transport – w szczególności czarterowy, organizacja kongresów, konferencji, targów, konkursów, wydarzeń kulturalnych, sportowych i wielu innych rodzajów spotkań, wymiana towarowa związana z turystyką itd.).</p> <p>Pomimo powyższego, należy zauważyć, że przemysł turystyczny na Mazowszu posiada duży potencjał rozwojowy, jednak nie jest on dostatecznie wykorzystywany. Przyczyną są m.in. rozproszona oferta turystyczna, czy niedostateczna baza noclegowa. Ponadto niewystarczający jest również poziom wprowadzania innowacji w ramach przemysłu turystycznego i jego produktów, np. w zakresie systemu organizacji usług, kreowania nowych, innowacyjnych produktów czy wykorzystywania efektów współpracy i synergii do realizacji usług turystycznych.</p> <p>Wyzwania w obszarze kultury i turystyki, na które odpowiada interwencja funduszy europejskich, to przede wszystkim wzmocnienie roli kultury i turystyki dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej, w tym modernizacja infrastruktury kultury i turystyki, wzmacnianie potencjału instytucji kultury, wspieranie rozwoju sektorów kreatywnych i przemysłu czasu wolnego oraz promocja walorów turystycznych Mazowsza.</p> <p>Przewiduje się wsparcie bezzwrotne.</p>
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla	Zgodnie z dokumentem KE Sprawozdanie krajowe – Polska 2019, zał.D: Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021–2027 „Sytuacja na polskim

europejskiego filaru praw socjalnych	wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	<p>rynku pracy jest ogólnie dobra, ale przejście na gospodarkę opartą na wiedzy stwarza istotne wyzwania w zakresie rozwoju umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy”. Inwestycje w zakresie poprawy dostępu do zatrudnienia długotrwale bezrobotnych, zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, osób z niepełnosprawnością, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, określono jako priorytetowe. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 18-64 lata w XII 2019 r. wyniósł 78,9%, a współczynnik aktywności zawodowej osiągnął w tej grupie poziom 81,4%. W końcu 2019 r. odnotowano rekordowo niską stopę bezrobocia - 4,4%. Sytuacja ta stawia przed mazowieckim rynkiem pracy konieczność wypracowania mechanizmów łagodzących negatywne skutki bezrobocia: trudności adaptacyjne długotrwale bezrobotnych, osób o niskich kwalifikacjach, młodych, z niepełnosprawnością, kobiet. Elementem wsparcia jest warunkowa realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT). Brak powyższych działań może w dłuższym okresie źle wpłynąć na dalszy rozwój regionu. Celem interwencji jest aktywizacja zawodowa bezrobotnych. Realizacja celu wpłynie na zmniejszenie rezerw rynku pracy i przyczyni się do pełniejszego wykorzystania wolnych miejsc pracy w regionie.</p> <p>Działania są spójne z celem rozwojowym Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Interwencja odpowiada Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2019 r. w zakresie zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy osób bezrobotnych i Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2020 r, w zakresie łagodzenia wpływu kryzysu pandemicznego na zatrudnienie.</p>
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych	(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy	<p>Zgodnie z załącznikiem D Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie polityki spójności na lata 2021–2027 Sprawozdania KE Europejski semestr 2019: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 jednym z celów inwestycyjnych jest modernizacja PSZ ukierunkowana na dynamicznie zmieniający się rynek pracy Według raportu, transformacja gospodarcza w kierunku gospodarki opartej na wiedzy kreować będzie rozwój umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy. Te potrzeby określono jako priorytetowe m.in. w celu modernizacji instytucji rynku pracy jako ogniwa realizującego proces przywracania osób na rynek pracy. Jego kurczące się zasoby zmuszają do wspierania przez PSZ dotychczas niezainteresowanych zatrudnieniem, u których dezaktywacja zawodowa powodowana jest przez różne czynniki. Należy też wzmacniać kompetencje PSZ w kierunku obsługi rosnącej liczby migrantów podejmujących legalne zatrudnienie i powracających do kraju obywateli polskich. Interwencja obejmuje też wdrożenie instrumentów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu czynnikami egzogenicznymi (np. epidemia) wypracowanych na poziomie krajowym. Celem interwencji jest przygotowanie PSZ do zmieniających się warunków na regionalnym rynku pracy i utrzymanie miejsc pracy. Jest on spójny</p>

		<p>z celem rozwojowym <i>Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki</i> Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030.</p> <p>Interwencja odpowiada Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2019 r. w zakresie podjęcia działań w celu zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy poprzez stosowne przygotowanie PSZ do pracy na zmieniającym się rynku pracy. oraz z Zaleceniem nr 2 CSR KE dla Polski na 2020 r. w zakresie łagodzenia wpływu pandemii na zatrudnienie.</p>
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych	(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia;	<p>Zgodnie z załącznikiem D Wytyczne inwestycyjne dla Polski w zakresie polityki spójności na lata 2021–2027 Sprawozdania KE Europejski semestr 2019: Ocena postępów w zakresie reform strukturalnych, zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania oraz wyniki szczegółowych ocen sytuacji na mocy rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 jednym z celów inwestycyjnych jest konieczność przeciwdziałania niedoborom pracowników i niekorzystnym perspektywom demograficznym poprzez zwiększanie poziomu inwestycji w umiejętności i kwalifikacje.</p> <p>W latach 2014 -2020 wspieranie nabywania kwalifikacji przez pracowników firm w regionie odbywało się przy wykorzystaniu Krajowego Funduszu Szkoleniowego. Ze wsparcia skorzystało 8.849 pracodawców, którzy przeszkolili 67.000 pracowników. Możliwości finansowe KFS nie pokrywają wszystkich potrzeb firm w tym zakresie. Konieczne jest wprowadzenie popytowego systemu finansowania usług rozwojowych za pośrednictwem BUR, który będzie uwzględniać potrzeby ostatecznych odbiorców. W Sprawozdaniu KE zwrócono też uwagę na niezadowalającą oczekiwaną długością życia w zdrowiu, przekraczającą średnią UE liczbę zgonów możliwych do uniknięcia m.in. dzięki profilaktyce oraz wysokie wydatki na świadczenia chorobowe i opiekę zdrowotną. W załączniku D określono jako priorytetowe wsparcie profilaktyki oraz promowanie aktywnego i zdrowego starzenia się. Wsparcie profilaktyki i rehabilitacji zdrowotnej pozwoli ograniczyć absencję w pracy, ryzyko jej utraty oraz przyczyni się do aktywnego i zdrowego starzenia się. Wpłyne także na wykorzystanie funkcjonujących w lokalnej gospodarce miejsc pracy i pracowników.</p> <p>Cel jest spójny ze SRWM do 2030 z celem rozwojowym <i>Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki</i>.</p> <p>Interwencja odpowiada Zaleceniu nr 2 CSR KE dla Polski na 2019 r. w zakresie rozwijania umiejętności odpowiadających potrzebom rynku pracy, zwłaszcza poprzez kształcenie dorosłych.</p>
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych	(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad	<p>Niniejszy cel szczegółowy wpisuje się w zalecenia zawarte w Sprawozdaniu 2019. Określone w załączniku D priorytetowe obszary inwestycyjne w dziedzinie edukacji są zgodne z potrzebami zdiagnozowanymi na obszarze woj. mazowieckiego.</p> <p>Na Mazowszu nadal utrzymują się deficyty w zakresie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w szczególności na obszarach wiejskich oraz w zakresie udziału w edukacji ogólnodostępnej dzieci z niepełnosprawnościami. W miastach odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wynosi 103%, na wsiach jedynie 72,4%.</p>

	<p>dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnością</p>	<p>Wyzwaniem dla szkół jest zapewnienie równości szans, wspieranie rozwoju umiejętności podstawowych i przekrojowych związanych z niezależnym, twórczym i krytycznym myśleniem, a także wsparcie uczniów pochodzących ze środowisk o niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej. Wyniki Bilansu Kapitału Ludzkiego (BKL, 2017) wskazują na istotne deficyty młodzieży w zakresie kompetencji społecznych oraz cech gwarantujących odpowiednią jakość wykonanej pracy.</p> <p>Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej zaznaczyła potrzebę jak najwcześniejszego rozpoczynania działań umożliwiających uczestnictwo w edukacji ogólnodostępnej uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W województwie mazowieckim 66% uczniów (r. szk. 2018/2019) posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego uczęszczała do szkół ogólnodostępnych.</p> <p>Istotną kwestią jest szkolnictwo zawodowe, w tym podnoszenie jego jakości i konkurencyjności, poprzez włączenie pracodawców w proces kształcenia zawodowego oraz rozwój kształcenia w miejscu pracy. W województwie mazowieckim, w obszarze szkolnictwa zawodowego zaznaczają się różnice regionalne. Blisko 70% uczniów szkół branżowych I stopnia uczęszcza do placówek, zlokalizowanych w RMR. Potrzebę wsparcia edukacji zawodowej, poprzez budowanie pozytywnego wizerunku szkół zawodowych wskazano w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, jak również w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.</p> <p>Przewiduje się wsparcie bezzwrotne.</p>
<p>4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych</p>	<p>(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej</p>	<p>W Sprawozdaniu 2020 wskazano na niski poziom uczestnictwa osób dorosłych w formalnym lub nieformalnym uczeniu się (wg danych z 2018 r. jedynie 5,7%; średnia UE: 11,1%).</p> <p>Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) kluczową rolę przypisuje umiejętnościom uniwersalnym (np. umiejętności językowe, komunikacyjne, przedsiębiorczość), umiejętnościom cyfrowym, które są niezbędne do funkcjonowania we współczesnym świecie oraz umiejętnościom zawodowym.</p> <p>Zintegrowana Strategia Umiejętności (Warszawa, 2019) (ZSU) wskazuje, iż jednym z priorytetowych działań w sferze edukacji jest poprawa umiejętności podstawowych i ogólnych osób dorosłych.</p> <p>W woj. mazowieckim odnotowuje się niski udział osób dorosłych w kształceniu ustawicznym. Dane GUS wskazują, iż wskaźnik osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym w wieku 25-64 dla RWS wynosi 10,6%, dla RMR zaś jedynie 2,4%.</p> <p>Wyniki z badania OECD na temat umiejętności dorosłych wskazują, iż ponad 60% polskich dorosłych nie planuje uczestniczyć w kształceniu dorosłych. Zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji wyróżnia osoby z wyższym wykształceniem, mieszkańców dużych miast.</p>

		<p>Wg pracodawców oprócz kwalifikacji zawodowych równie ważnym elementem są kompetencje miękkie: współpraca w grupie, komunikatywność i jasne przekazywanie myśli, oraz łatwe nawiązywanie kontaktów.</p> <p>Kluczową kwestią jest walidacja i poradnictwo, które pomagają w ocenie umiejętności pozyskanych poza formalnym kształceniem, wdrażaniu ich w praktyce oraz określaniu szkoleń służących uzupełnieniu braków.</p> <p>W Sprawozdaniu KE zwrócono również uwagę na potrzebę wspierania rozwoju kompetencji w obszarze zdrowia. Obok kształcenia kadr medycznych, istnieją potrzeby niemedycznych pracowników podmiotów leczniczych, którym z uwagi na kontakt z pacjentem, pomocne są: wiedza i umiejętności w zakresie postępowania z trudnym pacjentem, w tym również z pacjentem agresywnym oraz w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.</p>
<p>4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych</p>	<p>(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji</p>	<p>W związku ze starzeniem się społeczeństwa i zmniejszającą się liczbą osób w wieku produkcyjnym, ważna staje się aktywizacja niewykorzystanych zasobów pracy oraz włączanie w rynek pracy osób wykluczonych. Wyzwaniem będzie docieranie m.in. do osób biernych zawodowo, długotrwale bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami i osób opiekujących się osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz wykorzystanie potencjału migrantów przybywających na Mazowsze. Część osób korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej charakteryzuje się biernością w zakresie działań prowadzących do zmiany swojej sytuacji życiowej, w tym przede wszystkim zawodowej i materialnej. Wymagają one skoordynowanych z aktywizacją zawodową, działań integracyjnych oraz uzupełniających je usług opiekuńczych.</p> <p>Duże zróżnicowanie społeczno-gospodarcze Mazowsza powoduje konieczność podjęcia interwencji mających na celu przeciwdziałanie marginalizacji i ubóstwu mieszkańców, w szczególności obszarów peryferyjnych. Dane dotyczące powodów ubiegania się o pomoc społeczną, z uwzględnieniem podziału statystycznego województwa, wskazują na różnice między rozwijającym się RWS i pozostałą, wolniej rozwijającą się częścią regionu. W RMR najważniejszym problemem pozostaje ubóstwo, a w RWS najważniejsze są długotrwała lub ciężka choroba.</p> <p>Potrzebne jest również wzmocnienie potencjału instytucji odpowiedzialnych za prowadzenie działań mających na celu integrację społeczną, poprzez zwiększenie ich aktywności oraz podejmowanie partnerskich inicjatyw mających na celu rozwój ekonomii społecznej, także we współpracy z OWES. Prowadzone będą działania wspierające intensywną współpracę w samorządach lokalnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Podjęte zostaną także działania pozwalające na wyposażenie kadry zaangażowanej w pomoc i integrację społeczną w nowoczesne, profesjonalne narzędzia, umiejętności, kompetencje i kwalifikacje wspomagające wykonywanie zadań na rzecz kompleksowego wsparcia i stworzenia warunków do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem.</p> <p>Mazowsze mimo relatywnie dużej liczby podmiotów świadczących usługi reintegracji społeczno-zawodowej (KIS, CIS, WTZ, ZAZ) osiągnęło najniższą wartość wskaźnika – niespełna 2 placówki</p>

		<p>na 100 tys. ludności (2018 r.), co obrazuje potrzeby w tym zakresie. Ponieważ ubóstwo często jest następstwem długotrwałej choroby lub niepełnosprawności, potrzebne jest zapewnienie kompleksowych działań mających na celu integrację społeczno-zawodową, przy jednoczesnym objęciu wsparciem opiekunów, którzy mogliby powrócić na rynek pracy.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne.</p>
<p>4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych</p>	<p>(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej;</p>	<p>Starzenie się społeczeństwa i pogłębiający się proces depopulacji powodują coraz większe zapotrzebowanie na usługi społeczne, zarówno te świadczone w społeczności lokalnej jak i usługi instytucji pomocy społecznej.</p> <p>W wielu gminach brakuje odpowiednich usług dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a także ich opiekunów nieformalnych, którzy mając dostęp do niezbędnych im usług, mogliby zasilić rynek pracy i ograniczyć ryzyko zagrożenia ubóstwem.</p> <p>Niewystarczające zasoby personelu w zawodach związanych z pomocą społeczną oraz tzw. singularyzacja starości, powodują konieczność rozwoju technologicznego wsparcia opieki, aby utrzymać ich sprawność i samodzielność oraz zapewnić jak najdłuższe bezpieczne funkcjonowanie w miejscu zamieszkania. W województwie wzrasta zapotrzebowanie na usługi społeczne dla osób starszych, zarówno te świadczone w społeczności lokalnej, jak i usługi instytucji pomocy społecznej. W ogólnej populacji osób powyżej 60 r.ż., słuchacze UTW stanowią nieco ponad 2% seniorów. Dla porównania średnio ponad 4% osób w UE w tej grupie wiekowej uczestniczy w zajęciach edukacyjnych. W przeliczeniu na 10 tys. osób liczba słuchaczy na Mazowszu stanowiła 109 osób, średnia dla Polski to 112 osób. Środowisko UTW jest inicjatorem powoływania w gminach rad seniorów, które pełnią ważną rolę w kreowaniu polityki senioralnej w gminie.</p> <p>Wsparcie dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu zostanie ukierunkowane na zdeinstytucjonalizowane formy pomocy.</p> <p>Potrzeby związane z usługami dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu zostały podkreślone w raporcie z badania ewaluacyjnego pn. Określenie potrzeb interesariuszy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego post 2020. Największe potrzeby dotyczą usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług krótkookresowego całodobowego i usług krótkookresowego dziennego pobytu w celu zapewnienia opieki ww. osobom.</p> <p>Ponadto potrzeby dotyczą długoterminowej domowej opieki pielęgniarstwie, która pozwala na pozostanie we własnym miejscu zamieszkania. Działania w tym zakresie są zgodne z trendami dotyczącymi deinstytucjonalizacji usług społecznych i zdrowotnych.</p> <p>W województwie mazowieckim brakuje instytucji pomocy kompleksowo zabezpieczających sytuację osób doznających przemocy w rodzinie i pełniących funkcje pomocowe dla osób, które doznały innych sytuacji kryzysowych. Dostępność usług w tym zakresie jest niewystarczająca - w 42 powiatach działają tylko 24 ośrodki interwencji kryzysowej.</p>

		<p>CSR i Mapy Potrzeb Zdrowotnych wskazują na długość życia niższą od średniej UE. Wydatki publiczne na ochronę zdrowia, pomimo ich stopniowego podnoszenia, nadal pozostają niewystarczające, co skutkuje niezaspokojonymi potrzebami w zakresie usług medycznych. Powyższe wyzwania powodują potrzebę wdrożenia programów zdrowotnych¹ dla dzieci i młodzieży, osób w wieku aktywności zawodowej oraz seniorów, dotyczące: wczesnego wykrywania istotnych problemów zdrowotnych, zapobiegania przedwczesnej niepełnosprawności oraz rehabilitacji.</p> <p>Opiekę długoterminową, m.in. nad osobami z chorobami o tępiennymi i zaburzeniami psychicznymi, świadczą najczęściej członkowie rodzin, bądź instytucje. W celu ograniczenia ryzyka wykluczenia osób wymagających opieki długoterminowej, umożliwienia zatrudnienia ich opiekunom oraz dla poprawy efektywności działania systemu ochrony zdrowia, istnieje potrzeba wsparcia deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych na Mazowszu oraz rozwoju opieki koordynowanej. Wsparcie bezzwrotne.</p>
<p>4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym przez wdrażanie europejskiego filaru praw socjalnych</p>	<p>(I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci</p>	<p>Działania w ramach niniejszego celu szczegółowego wynikają z Wytycznych inwestycyjnych dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021-2027 (załącznik D do Sprawozdania krajowego 2019 r.) dotyczących wspierania zintegrowanych działań na rzecz aktywnego włączenia, mających dotrzeć do większej liczby osób ze środowisk defaworyzowanych.</p> <p>W tym zakresie w województwie mazowieckim planowane jest rozszerzenie działań mających na celu wzmocnienie rodziny i ograniczenie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.</p> <p>Według danych zawartych w Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego jest piątą przyczyną korzystania z usług i świadczeń pomocy społecznej na Mazowszu, przy czym bardzo często jest ona składową tzw. wielopropblemowości rodzin.</p> <p>Potrzebne jest stworzenie szerokiej oferty wsparcia dla rodzin w formie działań profilaktycznych, w tym także rozwój asysty rodzinnej, rodzin wspierających czy placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.</p> <p>W województwie mazowieckim wskaźnik zagęszczenia dzieci własnych w instytucjonalnej pieczy zastępczej jest wciąż wysoki, a w 2017 r. był najwyższy w kraju (24,6 wychowanków przypadających na placówkę).</p> <p>W roku 2018 w porównaniu do 2017 spadła liczba rodzinnych form pieczy zastępczej z 4258 do 4189. Głównym problemem jest niskie zainteresowanie tworzeniem rodzinnych form pieczy zastępczej, a dla istniejących rodzin brak oczekiwanego przez nich specjalistycznego wsparcia.</p> <p>Należy zwiększyć potencjał istniejących rodzin zastępczych, zapewniając im niezbędne specjalistyczne wsparcie oraz zwiększać świadomość społeczną oraz zainteresowanie tworzeniem nowych poprzez rozpowszechnianie tej formy pieczy, także w formie rodzin pomocowych.</p> <p>W województwie mazowieckim około 37% dzieci przebywających w pieczy zastępczej i wymagających szczególnej opieki, rehabilitacji i terapii, nie otrzymuje właściwej opieki</p>

¹ Przez programy zdrowotne rozumie się w FEM 2021-2027 programy polityki zdrowotnej zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

		<p>przebywając w placówkach nieposiadających odpowiedniej do ich potrzeb oferty. Wynika to m.in. z braku regionalnej placówki opiekuńczo – terapeutycznej oraz dodatkowo z niewielkiej liczby specjalistycznych rodzin zawodowych - w 2018 r. w województwie funkcjonowało tylko 14 rodzin tego typu.</p> <p>Do najbardziej potrzebujących grup, które stanowią niewykorzystane rezerwy rynku pracy można zaliczyć również osoby bezdomne. W 2019 r. około 14% ze wszystkich osób bezdomnych w Polsce przebywało na terenie Mazowsza (4278 z 30330 osób) . W związku z tym, że bezdomność to przede wszystkim problem dużych miast, do Warszawy nadal napływa dużo osób bezdomnych, a czas trwania bezdomności wydłuża się. Osoby bezdomne zbyt długo przebywają w placówkach, tzn. w niewystarczającym zakresie podejmuje się realizację skutecznych działań, których celem jest wychodzenie z bezdomności. Im krótszy okres pozostawania w bezdomności, tym efektywniejsze jest usamodzielnienie się.</p> <p>Zgodnie z danymi przedstawionymi w OZPS w roku 2019 w stosunku do roku 2017 nastąpił wzrost o 38,2% liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu bezdomności. Około 40% warszawskich bezdomnych podaje jako główne przyczyny swojej bezdomności eksmisję i wymeldowanie, wynikające z ubóstwa. Jednocześnie 52% osób bezdomnych wskazuje zabezpieczenie własnych potrzeb mieszkaniowych jako najważniejszą formę pomocy, którą mogłyby uzyskać.</p> <p>Wsparcie bezzwrotne.</p>
<p>CP 5 Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych</p>	<p>(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>	<p>Mazowsze jest największym województwem w kraju i posiada największy potencjał ludnościowy. Jednocześnie należy do najbardziej zróżnicowanych wewnętrznie. Obok Warszawy – miasta o charakterze metropolii i samego Obszaru Metropolitalnego Warszawy, w województwie znaleźć można jedno z biedniejszych w skali kraju gmin wiejskich. Zróżnicowane pod względem skali (od największego ludnościowo do najmniejszego) i funkcji są także obszary miejskie. Charakteryzują się one znacznymi lukami w rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, w tym na małą dostępność przestrzenną. W związku z powyższym potencjał gospodarczy województwa jest rozmieszczony bardzo nierównomiernie i podobnie silnie jest zróżnicowana konkurencyjność gospodarek lokalnych.</p> <p>W celu efektywnego wsparcia wszystkich podobszarów położonych w granicach administracyjnych Mazowsza, w podziale na regiony NUTS 2 Warszawski stołeczny i Mazowiecki regionalny, a także stymulowania ich rozwoju, konieczne jest dostosowanie polityki regionalnej do ich odmiennych uwarunkowań i potencjałów przy zaangażowaniu środowisk lokalnych: samorządów, podmiotów prywatnych oraz organizacji pozarządowych.</p> <p>Najbardziej adekwatnym sposobem prowadzenia polityki rozwoju uwzględniającym powyższe uwarunkowania jest polityka uwzględniająca wymiar terytorialny. Prowadzona będzie ona przy wykorzystaniu instrumentów terytorialnych tj. jak ZIT, IIT oraz rewitalizacja, dopasowanych do potencjałów i możliwości poszczególnych podobszarów – pozwalając na wykraczenie poza sztywne podziały administracyjne.</p>

		<p>Przy konstruowaniu ww. instrumentów zostaną wykorzystane doświadczenie i wnioski z wdrażania instrumentów terytorialnych z lat 2014-2020 (ZIT WOF i RIT) oraz rewitalizacji. Prowadzony przez Województwo wykaz programów rewitalizacji, pokazuje natomiast skalę i wielopropozycyjność potrzeb na obszarach zdegradowanych.</p> <p>Instrumenty terytorialne będą skutecznym narzędziem dystrybucji wsparcia, także w innych celach polityki UE. W ramach CP 5, cel szczegółowy skierowany do miast będzie wspierał również projekty dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Kultura Mazowska tworzyła się dzięki przenikaniu wielu tradycji. Region był tygłem, w którym spotykali się przedstawiciele różnych wizji, prądów i narodowości. Bogata historia pozostawiała po sobie znaczne zasoby dziedzictwa, które wymagają ochrony i promowania. Jednocześnie ww. dziedzictwo kulturowe jest bardzo ważnym elementem tożsamości miejsca, a także stanowi czynnik integrujący lokalną społeczność i może być podstawą m.in. budowania produktu turystycznego danego obszaru, przez co służy rozwojowi gospodarek regionalnej i lokalnych. Interwencja funduszy europejskich, będzie służyć m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - promowaniu partnerskiego modelu współpracy różnych jednostek administracyjnych w miejskich obszarach funkcjonalnych; - wzmocnieniu potencjału ośrodków tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszarów zmarginalizowanych; - wzmocnić rolę obszarów metropolitalnych jako siły napędowej wzrostu, innowacji i wydajności; - przeciwdziałać negatywnym skutkom niekontrolowanego rozrastania się miast, w tym zanieczyszczeniu powietrza, oraz w celu racjonalizacji świadczenia usług publicznych, zwłaszcza na obszarach metropolitalnych i ich aglomeracjach; - przyspieszyć społeczno-gospodarczą rewitalizację obszarów podupadających, w szczególności w małych i średnich miastach, w tym w ubogich dzielnicach miejskich, strefach przemysłowych i w regionach transformacji przemysłowej i niskoemisyjnej (również poprzez uwzględnienie wyników inicjatywy dla regionów górniczych w transformacji); - wzmocnić powiązania pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, w szczególności poprzez. <p>Wszystkie inwestycje realizowane przez instrumenty terytorialne, w tym w dziedzictwo kulturowe i rewitalizację będą przyczyniać się do zrównoważonego i odpornego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego opartego na międzysektorowych strategiach terytorialnych. Przewiduje się wsparcie bezzwrotne i zwrotne.</p>
<p>CP 5 Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych</p>	<p>(ii) Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w</p>	<p>Mazowsze jest największym województwem w kraju i posiada największy potencjał ludnościowy. Jednocześnie należy do najbardziej zróżnicowanych wewnętrznie. Obok Warszawy – miasta o charakterze metropolii i samego Obszaru Metropolitalnego Warszawy, w województwie znaleźć można jedno z biedniejszych w skali kraju gmin wiejskich. Charakteryzują się one znacznymi lukami w rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, w tym na małą dostępność przestrzenną. Ponadto na znacznej powierzchni obszarów wiejskich trudno jest wskazać alternatywne dla rolnictwa kierunki rozwoju. W związku z powyższym potencjał gospodarczy województwa jest</p>

	<p>ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.</p>	<p>rozmieszczony bardzo nierównomiernie i podobnie silnie jest zróżnicowana konkurencyjność gospodarek lokalnych.</p> <p>W celu efektywnego wsparcia wszystkich podobszarów położonych w granicach administracyjnych Mazowsza, a także stymulowania ich rozwoju, konieczne jest dostosowanie polityki regionalnej do ich odmiennych uwarunkowań i potencjałów przy zaangażowaniu środowisk lokalnych: samorządów, podmiotów prywatnych oraz organizacji pozarządowych.</p> <p>Najbardziej adekwatnym sposobem prowadzenia polityki rozwoju uwzględniając powyższe uwarunkowania jest polityka uwzględniając wymiar terytorialny. Prowadzona będzie ona przy wykorzystaniu instrumentów terytorialnych oraz rewitalizacja, dopasowanych do potencjałów i możliwości poszczególnych podobszarów – pozwalając na wykraczanie poza sztywne podziały administracyjne.</p> <p>Przy konstruowaniu ww. instrumentów zostaną wykorzystane doświadczenie i wnioski z wdrażania instrumentów terytorialnych z lat 2014-2020 (ZIT WOF i RIT) oraz rewitalizacji. Prowadzony przez Województwo wykaz programów rewitalizacji, pokazuje natomiast skalę i wieloproblemowość potrzeb na obszarach zdegradowanych.</p> <p>Instrumenty terytorialne będą skutecznym narzędziem dystrybuowania wsparcia, także w innych celach polityki UE. W ramach CP 5, cel szczegółowy skierowany do obszarów wiejskich będzie wspierał również projekty dziedzictwa kulturowego.</p> <p>Kultura Mazowsza tworzyła się dzięki przenikaniu wielu tradycji. Region był tygłem, w którym spotykali się przedstawiciele różnych wizji, prądów i narodowości. Bogata historia pozostawiał po sobie znaczne zasoby dziedzictwa, które wymagają ochrony i promowania. Jednocześnie ww. dziedzictwo kulturowe jest bardzo ważnym elementem tożsamości miejsca, a także stanowi czynnik integrujący lokalną społeczność i może być podstawą m.in. budowania produktu turystycznego danego obszaru, przez co służy rozwojowi turystyki i tym samym gospodarek regionalnej i lokalnych.</p> <p>Wszystkie inwestycje realizowane poprzez instrumenty terytorialne, w tym w dziedzictwo kulturowe i rewitalizację będą przyczyniać się do zrównoważonego i odpornego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego opartego na międzysektorowych strategiach terytorialnych.</p> <p>Przewiduje się wsparcie bezzwrotne i zwrotne</p>
--	--	---

* Odrębne priorytety zgodnie z rozporządzeniem w sprawie EFS+.

W przypadku EFMRA:

Tabela 1

Cel polityki	Priorytet	Analiza SWOT (dla każdego priorytetu)	Uzasadnienie (streszczenie)
		<p>Mocne strony [10 000 na priorytet]</p> <p>Słabe strony [10 000 na priorytet]</p> <p>Szanse [10 000 na priorytet]</p> <p>Zagrożenia [10 000 na priorytet]</p> <p>Identyfikacja potrzeb na podstawie analizy SWOT oraz z uwzględnieniem elementów określonych w art. 9 ust. 5 rozporządzenia w sprawie EFMRA [10 000 na priorytet]</p>	<p>[20 000 na priorytet]</p>

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

2.1.1.1. Cel szczegółowy (i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach Celu szczegółowego (i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii planowane są do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

➤ **Projekty badawczo-rozwojowe**

Przewiduje się realizację zarówno projektów obejmujących jedynie prace badawczo-rozwojowe, jak i inwestycje, w których badania stanowią element dominujący i są uzupełnione komponentem wdrożeniowym. Wspierane mogą być projekty kompleksowe obejmujące cały proces powstawania innowacji (od pomysłu do rynku) lub jego wybrane elementy. Projekt kompleksowy składa się z następujących modułów: doradztwo, prace B+R (efektem modułu B+R powinno być opracowanie innowacyjnego rozwiązania możliwego do wykorzystania gospodarczego, spójnego z RIS 2030, infrastruktura B+R (inwestycja w aparaturę, sprzęt i inną niezbędną infrastrukturę, która w powiązaniu z agendą badawczą służy do prowadzenia prac B+R na rzecz tworzenia innowacyjnych produktów lub usług spójnych z RIS 2030), prace przedwdrożeniowe (np. doradztwo, zapewnienie praw ochrony własności intelektualnej), wdrożenie (np. zakup maszyn i innych elementów niezbędnych do wdrożenia rozwiązania, testy), kompetencje (doskonalenie kompetencji pracowników i osób zarządzających (związanych z pracami B+R), zdobywanie przez nich nowych umiejętności oraz wiedzy, a także nabywanie kwalifikacji rozumiane jako formalne potwierdzenie posiadanych kompetencji w szczególności z zakresu obszarów inteligentnej specjalizacji, przedsiębiorczości, transferu technologii, zarządzania innowacjami, ekoprojektowania, a także kompetencji niezbędnych do obsługi infrastruktury badawczej sfinansowanej w ramach kompleksowego projektu). Możliwa będzie realizacja wybranych komponentów w ramach kompleksowego projektu. Wsparcie obejmować będzie badania przemysłowe i eksperymentalne prace rozwojowe. Wsparciem objęte będą przedsięwzięcia ukierunkowane na badania stosowane i wpisujące się w priorytetowe kierunki badań zawarte w odpowiednim dokumencie kierunkowym dla inteligentnej specjalizacji WM.

➤ **Wsparcie infrastruktury badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw**

Inwestycje w infrastrukturę badawczą będą obejmowały zakup aparatury, sprzętu lub technologii służącej tworzeniu innowacyjnych produktów i usług. Do uzyskania wsparcia wymagane jest określenie agendy badawczej do realizacji w oparciu o wspieraną infrastrukturę, a także wykazanie zgodności tej agendy z priorytetowymi kierunkami badań zawartymi w odpowiednim dokumencie kierunkowym dla inteligentnej specjalizacji WM. Oferowane wsparcie przyczyni się do powstawania w przedsiębiorstwach działów B+R, laboratoriów lub centrów badawczo-rozwojowych.

➤ **Wsparcie infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych**

Wsparcie będzie kierowane na rozbudowę lub modernizację infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych realizujących badania ukierunkowane na komercjalizację i współpracę z przedsiębiorstwami. Przewiduje się inwestycje odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom przedsiębiorstw. Warunkiem otrzymania wsparcia będzie współpraca z przedsiębiorstwami i osiąganie przychodów z sektora przedsiębiorstw. Do uzyskania wsparcia wymagane jest określenie agendy badawczej do realizacji w oparciu o wspieraną infrastrukturę, a także wykazanie zgodności tej agendy z priorytetowymi kierunkami badań zawartymi w odpowiednim dokumencie kierunkowym dla inteligentnej specjalizacji WM. Rezultatem wsparcia będzie wzrost współpracy pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami dzięki zapewnieniu dostępu do infrastruktury B+R niezbędnej do prowadzenia badań na potrzeby gospodarki.

Zgodnie z Podręcznikiem Frascati 2015 działalność B+R musi być ukierunkowana na nowe odkrycia, oparte na oryginalnych koncepcjach lub hipotezach, a jej celem musi być osiągnięcie wyników, które mogłyby być swobodnie przenoszone lub sprzedawane na rynku. Działalność taka musi być: nowatorska, twórcza, nieprzewidywalna, metodyczna, możliwa do przeniesienia lub odtworzenia.

W ramach Celu szczegółowego (i) zakłada się budowanie przewagi konkurencyjnej Mazowsza poprzez rozwój potencjału badawczego i innowacyjnego. W WM nadal niezadowalający jest poziom współpracy jednostek naukowych z biznesem. Najważniejszymi instytucjami oddziałyującymi na dostępność usług badawczych w kontekście podnoszenia innowacyjności gospodarki są uczelnie wyższe i instytuty badawcze. Dlatego konieczne jest dalsze wspieranie infrastruktury badawczo-rozwojowej ukierunkowanej na potrzeby gospodarki. Według danych GUS, w aparaturę naukowo-badawczą, zaliczaną do środków trwałych, wyposażonych jest 395 jednostek (z czego 91,1% jest zlokalizowanych w RWS). Jest to najwyższy wynik w kraju, jednakże aparatura ta charakteryzuje się wysokim, bo wynoszącym 78,8% stopniem zużycia (średnia krajowa to 77,2%). Wspierany będzie również zakup aparatury specjalistycznej niezbędnej do prowadzenia prac badawczo-rozwojowych, uzupełniającej posiadane zasoby. Dzięki nowoczesnej infrastrukturze B+R odpowiadającej potrzebom przedsiębiorców, możliwe będzie realizowanie projektów badawczo-rozwojowych przez firmy we współpracy z jednostkami naukowymi. Jest to szczególnie ważne dla przedsiębiorstw nieposiadających swoich własnych laboratoriów, ale również dla tych, które nie posiadają doświadczenia w prowadzeniu prac B+R.

Przewiduje się również wsparcie projektów badawczo-rozwojowych prowadzonych przez przedsiębiorstwa samodzielnie lub poprzez zlecenie zewnętrznemu wykonawcy. Realizowane będą także projekty przedsiębiorstw polegające na rozwoju technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze wykorzystana w działalności gospodarczej. W przypadku przedsiębiorstw nie posiadających doświadczenia w obszarze B+R oraz wcześniej nie współpracujących z sektorem nauki planowane jest budowanie kompetencji jako obligatoryjny element projektu badawczo-rozwojowego.

Wsparciem zostaną także objęte projekty polegające na tworzeniu lub rozwoju infrastruktury badawczo-rozwojowej w przedsiębiorstwach, planujących samodzielne prowadzenie prac badawczo-rozwojowych. Tworzenie i rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego przedsiębiorstw będzie służyło ich innowacyjnej działalności (tworzeniu innowacyjnych produktów i usług), poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inną niezbędną infrastrukturę. Oferowane wsparcie przyczyni się do powstawania działów B+R, laboratoriów i centrów badawczo-rozwojowych. Wsparcie infrastruktury będzie możliwe jedynie pod warunkiem przedstawienia przez przedsiębiorstwo agendy badawczej, która będzie realizowana na wspartej infrastrukturze.

Dopuszczalne jest wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz konsorcjów przedsiębiorstw z organizacjami badawczymi w formule Wspólnych Przedsięwzięć rozumianych jako agenda badawcza przygotowana i finansowana wspólnie z partnerami, którzy uczestniczą w określaniu celu i zakresu agendy.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Zestawienie głównych grup docelowych:

- przedsiębiorstwa,
- jednostki naukowe,
- organizacje badawcze,
- konsorcja i partnerstwa naukowe.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe.

Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d)

ppkt (v) RWP

Mazowsze znajduje się w czołówce krajowej pod względem potencjału sfery B+R. O dużym potencjale WM decyduje lokalizacja instytucji naukowych w RWS. W dużej mierze (liczbowo i jakościowo) stanowią o potencjale naukowym kraju, z uwagi na to, potrzeby dotyczące zapewnienia odpowiednich warunków do prowadzenia działalności B+R są dużo większe niż w pozostałych regionach Polski.

Wsparcie dotyczące działalności B+R i tworzenia przełomowych innowacji – zgodnie z logiką kreowania największej wartości dodanej i maksymalizacji przewagi konkurencyjnej polskiej gospodarki – trafiać powinno do wiodących ośrodków naukowych i przedsiębiorstw aktywnych w zakresie prowadzenia prac B+R. Wsparcie będzie koncentrowało się zatem w obszarach funkcjonalnych największych miast, a także w mniejszych ośrodkach badawczych, których zaangażowanie będzie wspierane stosownymi zachętami. Terytorializacja wsparcia bazować będzie przede wszystkim na wzmacnianiu już istniejących potencjałów, warunkowaniu wsparcia współpracą z instytucjami naukowymi oraz na rozwijaniu regionalnych specjalizacji. Projekty powstające na OSI będą traktowane preferencyjnie.

Ważne jest skierowanie odpowiedniego wsparcia do obu regionów NUTS 2: RWS i RMR. Wsparcie będzie koncentrowało się w obszarach funkcjonalnych miast Warszawy, a także w mniejszych ośrodkach badawczych, których zaangażowanie będzie wspierane stosownymi zachętami. Wsparcie działalności badawczo-rozwojowej w RWS jest niezbędne dla zwiększenia procesu dyfuzji innowacji w całym województwie, a także będzie miało wpływ na inne regiony. Wsparcie działalności B+R+I w RMR pozwoli na aktywizację lokalnych jednostek naukowych i przedsiębiorców do działań innowacyjnych, zwiększenie absorpcji wiedzy i innowacji do gospodarki. Jednocześnie wsparcie wymaga budowanie potencjału B+R+I w RMR, w celu dążenia do zmniejszania dysproporcji w zakresie innowacyjności na Mazowszu. Dotyczy to zarówno prac B+R+I prowadzonych wewnątrz przedsiębiorstw, jak i podejmowania współpracy z instytucjami naukowymi, bądź wdrażania wyników badań pozyskanych od jednostek naukowych.

W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Wsparcie w ramach celu szczegółowego (i) jest realizowane wyłącznie w formie dotacji. Ze względu na bardzo wysoki poziom ryzyka w projektach badawczo-rozwojowych nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem na rzecz innowacji	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w postaci dotacji	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 06	Naukowcy pracujący we wspieranych ośrodkach badawczych	roczne ekwiwalenty pełnego czasu pracy (EPC)		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 07	Instytucje badawcze uczestniczące we wspólnych projektach badawczych	instytucje badawcze		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO08	Nominalna wartość sprzętu na potrzeby badań naukowych i innowacji	EUR		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO10	Przedsiębiorstwa współpracujące	przedsiębiorstwa		

	wykorzystywanie zaawansowanych technologii				z ośrodkami badawczymi			
--	--	--	--	--	------------------------	--	--	--

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR01	MŚP wprowadzające innowacje produktowe, procesowe, marketingowe lub organizacyjne	przedsiębiorstwa	Nd.	Nd.			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych podmiotach	EPC	Nd.	Nd.			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	PLN	Nd.	Nd.			

Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	WLWK	Liczba wdrożonych wyników prac B+R	szt.	Nd.	Nd.			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	WLWK	Wartość nakładów na działalność B+R wspartych przedsiębiorstw PLN	PLN	Nd.	Nd.			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(i) Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR03	MŚP wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	przedsiębiorstwa	Nd.	Nd.			

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

Pole tekstowe [2 000]

2.1.1.1. Cel szczegółowy (ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Usługi wysokiej jakości świadczone na rzecz obywateli, w tym również przedsiębiorców, będą zapewniane przez nowoczesne rozwiązania teleinformatyczne wspierające logiczny i spójny system informacyjny państwa, zbudowany i zarządzany przy udziale wszystkich podmiotów na różnych szczeblach administracji publicznej. W ramach celu szczegółowego (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i władze publiczne planowany będzie do realizacji, w szczególności, następujący typ projektów:

E-administracja. Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu będzie prowadzony poprzez wsparcie tworzenia, wykorzystywania rozwoju powszechnych i przyjaznych technologii informacyjno-komunikacyjnych podnoszących jakość życia mieszkańców oraz wspierających rozwój gospodarczy regionu i stały wzrost jego konkurencyjności. Cele, kierunki i działania w obszarze cyfryzacji wyznaczające ramy dla realizacji poszczególnych przedsięwzięć, zostały uwzględnione w Strategii Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2020-2030 oraz RIS. Wydajne cyfrowe usługi publiczne prowadzą do zmniejszenia niepotrzebnych obciążeń regulacyjnych i administracyjnych, co może mieć zasadnicze znaczenie na etapie ożywienia gospodarczego. Sprawdzianem funkcjonowania rozwiązań cyfrowych były wydarzenia związane z rozprzestrzenianiem się na wszystkich kontynentach pandemii SARS-CoV-2. Okoliczności te pokazały jak ważną rolę odgrywa we współczesnym świecie możliwość komunikacji elektronicznej. Dalsze promowanie transformacji cyfrowej przedsiębiorstw i administracji publicznej jest więc niezbędne w odpowiedzi na obecne i przyszłe wyzwania rozwojowe. Efektem realizowanych projektów będą e-usługi (front office), których wdrożenie będzie mogło być poparte przygotowaniem zaplecza informatycznego w danej instytucji (back-office). Działania w zakresie informatyzacji będą miały jedynie charakter pomocniczy, gdzie nadrzędnym celem projektu będzie świadczenie e-usług.). Odsetek urzędów korzystających z systemu elektronicznego zarządzania dokumentami osiągnął 91% w skali województwa. W 2019 r. był to podstawowy sposób dokumentowania przebiegu i rozstrzygania spraw w większości (61%) urzędów w regionie stołecznym i 29% w regionalnym, z dynamiczną tendencją wzrostową: odpowiednio 14 i 8 pkt. proc. proc. Podstawą dalszego rozwoju usług elektronicznych jest również zapewnienie odpowiedniego zaplecza teleinformatycznego działającego m.in. w oparciu o rozwiązania chmurowe, a tym samym umożliwiającego gromadzenie i przetwarzanie dużych zbiorów danych oraz doskonalenie e-usług z wykorzystaniem najnowszych technologii cyfrowych. W związku z tym, w uzasadnionych przypadkach wsparcie będzie mogło zostać udzielone na modernizację lub zakup infrastruktury pozwalającej m.in. na bezpieczne przechowywanie dużych zbiorów danych oraz świadczenie usług na najwyższym poziomie (w tym w oparciu o nowoczesne technologie takie jak AI, IoT). Wśród pozostałych działań sprzyjających poprawie efektywności działania administracji samorządowej należy wymienić: rozwój produktów i usług opartych na ICT oraz aplikacji webowych w administracji, integrację usług e-administracji z systemami obiegu dokumentów w celu podniesienia poziomu automatyzacji procesów po stronie administracji oraz podniesienie kompetencji administracji w zakresie ICT. Wszystkie cyfrowe usługi publiczne będą musiały wykazywać najwyższą możliwą dojrzałość usług. Preferowane będą usługi na co najmniej 4 poziomie dojrzałości.

E-kultura. Wsparcie rozwoju usług elektronicznych powinno obejmować również sektor kultury. Pandemia wymusiła zamknięcie większości fizycznych przestrzeni kultury i przeniesienie ich do internetu. Jedną z najpilniejszych potrzeb jest rozwój internetowych platform kulturalnych umożliwiających tworzenie nowych form przekazu i udostępnianie kultury online. Działania te zapewnią stały dostęp do zasobów oferowanych przez

instytucje kultury, niezależnie od bieżących uwarunkowań, jak również umożliwią promocję oferty kulturalnej wśród nowych grup odbiorców. Wykorzystanie integracyjnego potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego, zapewnienie dostępu wszystkim obywatelom do dóbr kultury (digitalizacja zasobów) i usług kulturalnych, wzmacnianie uczestnictwa w kulturze (w tym aktywności kulturotwórcze, kreatywne) na poziomie lokalnym i regionalnym.

E-Zdrowie. Najbardziej priorytetowym, zidentyfikowanym problemem będzie dalsze dostosowanie służby zdrowia do zapisów znowelizowanych aktów prawnych, narzucających wprowadzenie we wszystkich podmiotach leczniczych wyłącznie elektronicznego systemu dokumentacji medycznej. W 2018 r. jedynie 15 z 23 podmiotów leczniczych dla których podmiotem tworzącym jest WM udostępniło on-line usługi publiczne przy czym tylko w 12 podmiotach udostępniła została e-rejestracja. Jedynie 2 z 23 podmiotów leczniczych udostępniła usługę z zakresu telemedycyna. Wspierane będą również projekty związane z cyberbezpieczeństwem EDM. Dopuszczenie placówek medycznych w infrastrukturę teleinformatyczną jest niezbędne z uwagi na wdrażanie nowych systemów do obsługi różnych obszarów działalności tych podmiotów, konieczność przechowywania i zarządzania coraz większą ilością danych w postaci cyfrowej oraz ciągłego dostosowywania systemów do zmieniających się przepisów prawa. W związku z nadchodzącymi wyzwaniem demograficznymi należy również zadbać o rozwój usług i narzędzi wsparcia osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, w tym np. wdrażanie nowoczesnych rozwiązań z zakresu teleopieki. Zakłada się realizację działań komplementarnych do wsparcia z poziomu krajowego e-Zdrowia poprzez interwencje skierowane do podmiotów wykonujących działalność leczniczą np. e- apteki, zdalny kontakt z lekarzem, teleradiologii, telemedycyny.

Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji przez przedsiębiorstwa. Nieodłączną częścią transformacji cyfrowej regionu jest dalsze wzmocnienie wykorzystania przez administrację publiczną potencjału rozwiązań informatycznych w obszarze e-usług oraz rozwój publicznie dostępnych baz danych. W związku z tym konieczne jest zapewnienie spójności, aktualności, kompletności i rzetelności przetwarzanych danych. Do działań realizowanych na rzecz otwartych danych należy zaliczyć zdefiniowanie polityki publikacji danych (częstotliwość, jakość, format, ewentualne ograniczenia w wykorzystywaniu), zapewnienie jej stabilnej realizacji i nie pogarszania w czasie. W 2018 r. 71,3% jednostek administracji publicznej udostępniła drogą elektroniczną dane przestrzenne obywatelom. Najczęściej były to informacje dotyczące ewidencji gruntów i budynków (73,0%) oraz ortofotomapy (63,4%). Biorąc pod uwagę podział terytorialny kraju najwyższym wskaźnikiem dotyczącym udostępniania danych przestrzennych charakteryzowało się województwo pomorskie (82,7%). Na Mazowszu ten wskaźnik plasował się na poziomie poniżej 70 %.

Cyberbezpieczeństwo i systemy ostrzegania. Rozwój elektronicznej administracji oraz elektronicznych usług dla mieszkańców powinien przebiegać równoległe z działaniami na rzecz poprawy cyberbezpieczeństwa. Oczekiwania społeczne w zakresie wdrażania i stosowania nowych technologii oraz rozwoju sektora usług elektronicznych obejmują najistotniejsze kwestie zapewnienia bezpieczeństwa narzędzi cyfrowych. W zakresie najpilniejszych potrzeb społecznych w sferze cyberbezpieczeństwa zdiagnozowano przede wszystkim: budowę i utrzymanie systemów odpornych na ataki cyfrowe, gwarantujących bezpieczne usługi, w szczególności usługi finansowe oraz zabezpieczenie wprowadzanych i przechowywanych danych przed utratą, kopiowaniem, kradzieżą, nieautoryzowanym wykorzystaniem lub zmianą. Systemy powinny posiadać rozwiązania neutralizujące wpływ czynników zewnętrznych, takich jak zjawiska atmosferyczne i powstające w ich wyniku

zagrożenia (zerwania trójfazowej energii elektrycznej, burze magnetyczne, awarie systemów elektroenergetycznych). Wraz z budową bezpiecznych systemów i rozwojem narzędzi wsparcia należy zapewnić także otwarty dostęp do edukacji i rozwoju wiedzy w sferze bezpiecznego korzystania z systemów teleinformatycznych, w tym świadomej i skutecznej ochrony danych poufnych: osobowych, handlowych czy finansowych. Do najistotniejszych oczekiwań społecznych w sferze systemów bezpieczeństwa należy również efektywny rozwój systemów ostrzegania w zakresie wczesnego wykrywania zagrożeń (epidemiologicznych, pogodowych, komunikacyjnych), przeciwdziałanie nadużyciom i oszustwom oraz walka z przestępczością.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Zestawienie głównych grup docelowych:

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- szkoły i uczelnie,
- jednostki naukowe i organizacje badawcze,
- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Wdrażanie programu będzie odbywać się zgodnie z przepisami krajowymi i europejskimi, w tym warunkami określonymi w Rozporządzeniu Ramowym art. 9, 15 i 73, tj. przepisami w zakresie zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji i dotyczącymi spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych zgodnie z Załącznikiem III do ww. rozporządzenia.

Działania realizowane w ramach celu szczegółowego będą prowadzić do poprawy jakości życia dzięki potencjałowi, jakie dają nowe technologie a tym samym mogą w sposób pośredni przyczynić się do włączenia w życie publiczne różnych grup społecznych (w tym osób zamieszkujących słabiej rozwinięte obszary, osób starszych, z niepełnosprawnościami, łączących pracę zawodową z opieką nad dziećmi lub innymi członkami rodziny).

Interwencja przyczyni się także do zapewnienia lepszej komunikacji w kontaktach pomiędzy mieszkańcami i administracją publiczną poprzez realizację działań dotyczących otwartego dostępu do wiedzy, edukacji i usług publicznych. Projekty realizowane w celu szczegółowym będą realizowane zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania tj. w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich (szybkość, łatwość, intuicyjność).

Projekty będą realizowane z zachowaniem zasad sprzyjających podniesieniu jakości życia i zapewnienia niezależności obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia, wiek, czy niepełnosprawność napotykać na ograniczenia w życiu codziennym. Dostępność będzie realizowana przez stosowanie zasad uniwersalnego projektowania i standardów w zakresie m.in. dostępności cyfrowej produktów.

Warunkiem osiągnięcia trwałego rozwoju społecznego i ekonomicznego jest zapewnienie wszystkim mieszkańcom Mazowsza bez względu na płeć równego udziału we wszystkich sferach życia społecznego – bez względu na ich pochodzenie etniczne, wiek, stan zdrowia, poziom sprawności, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, status rodzicielski, wyznanie lub światopogląd, orientację psychoseksualną, etc. Realizacja programu będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego, co będzie odzwierciedlone zarówno w procesie programowania, wdrażania, monitorowania kontroli, informacji i promocji, a także samej realizacji projektów.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d)

ppkt (v) RWP

Planowane interwencje będą obowiązywały na obszarze całego województwa. W ramach celu szczegółowego nie planuje się wydzielenia szczególnych terytoriów docelowych i przypisania im alokacji, ponieważ efekty zaplanowanych działań będą oceniane w skali całego województwa. Celem interwencji w obszarze e-administracji, e-zdrowia, cyberbezpieczeństwa, jest uruchomienie e-usług na poziomie regionalnym, z których korzystanie powinno być możliwe niezależnie od miejsca pobytu i rodzaju technologii stosowanej przez odbiorcę (sprzętu, oprogramowania). Pozostałe działania w celu szczegółowym w tym rozwój cyfrowej dostępności i ponownego wykorzystania informacji, będą miały charakter regionalny. Cel szczegółowy (ii) realizuje cele horyzontalne, bez ukierunkowania terytorialnego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Projekty w Celu szczegółowym (ii) będą realizowane głównie przez podmioty publiczne. Realizowane będą następujące typy projektów: e-usługi publiczne, digitalizacja i udostępniania informacji sektora publicznego, a także działania wzmacniające odporność podmiotów publicznych na cyberataki. Wpływa to na konieczność zastosowanie dotacyjnej formy wsparcia. Decyzja dotycząca wykorzystania instrumentów finansowych, a także ich formy, sposobu wdrażania, wysokości oraz ostatecznych odbiorców uzależniona będzie od wyników oceny ex ante lub innych dokumentów analitycznych, spełniających wymagania zawarte we właściwych przepisach prawnych.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO03	Przedsiębiorstwa i instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie produktów, usług i aplikacji cyfrowych	Szt.		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO14	Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług i aplikacji cyfrowych	Szt.		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw,	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR02	Dodatkowi użytkownicy nowych produktów, usług i aplikacji	osoby					

	organizacji badawczych i instytucji publicznych				cyfrowych opracowanych przez przedsiębiorstwa i instytucje publiczne						
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR11	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług cyfrowych, produktów i procesów	osoby					

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem(art. 22 ust. 3)

1. Nauka na odległość
2. Projekt strategiczny. Transformacja cyfrowa administracji samorządowej na terenie województwa mazowieckiego
3. Nowoczesne środki wyrazu zdarzeń kulturalnych – rozwój Mazowieckiej Platformy Kulturalnej
4. E-Zdrowie dla Mazowsza 3
5. Zintegrowany system wspomagający zarządzanie zasobami wodnymi w zakresie cieków wodnych w ramach zwiększenia udziału OZE dla Mazowsza.
6. Budowa i rozwój systemów oraz usług wspomagających nowoczesną produkcję rolną na Mazowszu
7. Rozwój wojewódzkiej platformy e-Urząd
8. Automatyzacja procesu pozyskiwania danych przestrzennych z wykorzystywaniem narzędzi uczenia maszynowego na rzecz transformacji cyfrowej administracji samorządowej i zapewnienia aktualnych danych przestrzennych sektora publicznego
9. E-biblioteka
12. Projekt i budowa Data Center na potrzeby samorządów terytorialnych województwa mazowieckiego w formule publicznej usługi chmurowej.
13. Dopuszaenie placówek medycznych nadzorowanych przez Samorząd Województwa Mazowieckiego w zakresie infrastruktury teleinformatycznej.

2.1.1.1. Cel szczegółowy (iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach Celu szczegółowego (iii) zakłada się budowanie przewagi konkurencyjnej Mazowsza poprzez zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP. Pod względem całkowitych nakładów na działalność innowacyjną WM plasuje się na pierwszym miejscu w kraju, ale przewagę zawdzięcza dwóm czynnikom – liczbie podmiotów gospodarczych i wysokim nakładom firm usługowych na innowacje. Średnie nakłady firm na innowacje według GUS wydają się wysokie. Wynika to z faktu, iż dane obejmują wyłącznie nakłady ponoszone przez firmy zatrudniające powyżej 9 pracowników, ponadto w próbie tej zdecydowanie najczęściej działalność innowacyjną ponoszą firmy duże. Z badań ankietowych (Analiza potencjału innowacyjnego Mazowsza w ujęciu krajowym i międzynarodowym) wynika, że zaledwie 1,9% firm mikro i 3,6% firm pozostałych przeznaczyło na innowacje (i to w okresie ostatnich trzech lat) kwoty przekraczające 1 mln zł. W obu grupach wyraźnie dominowały wskazania na nakłady do 100 tys. zł (77,7% wśród firm mikro i 61,5% firm zatrudniających powyżej 9 pracowników). Stosunkowo niewysokie nakłady tłumaczą umiarkowany poziom innowacyjności wprowadzanych przez mazowieckie firmy rozwiązań. Nieco częściej nakłady przekraczające powyżej 100 tys. zł ponoszą przedsiębiorstwa z RWS niż RMR (odpowiednio 14,3% i 12,2%).

Wsparcie będzie obejmowało działania na rzecz utrzymania stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1, w tym w szczególności działania usprawniające systemy rozwoju innowacyjności oraz transformacji przemysłowej, zwłaszcza transformacji w kierunku Przemysłu 4.0. i cyfryzacji przedsiębiorstw. Wsparcie będzie koncentrowało się również na wzmocnieniu zasobów ludzkich/infrastrukturalnych, testowaniu nowych usług oraz umiędzynarodowieniu rozumianym jako finansowanie wydatków związanych z promocją zagraniczną i dotyczących m.in.: komercjalizacji wyników prac B+R za granicą, udziału w międzynarodowych łańcuchach dostaw, promocji produktów lub usług na rynkach zagranicznych. W ramach Celu szczegółowego (iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne planowane są do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

Wsparanie wdrożenia wyników prac badawczo-rozwojowych lub nowoczesnych rozwiązań TIK. W ramach projektów polegających wyłącznie na wdrożeniu wyników prac badawczo-rozwojowych lub rozwiązań TIK, duży nacisk będzie położony na wsparcie inwestycyjne, w szczególności produkcyjne, z uwagi na ich istotny wpływ na tworzenie miejsc pracy w MŚP

Interwencja polegać będzie na wsparciu inwestycji obejmujących:

- rozbudowę przedsiębiorstwa, w szczególności związaną z wprowadzaniem na rynek nowych lub ulepszonych produktów i usług. W ramach typu operacji, wsparcie będzie kierowane również na zasadniczą zmianę procesu produkcyjnego lub zmianę w sposobie świadczenia usług,
- rozwój produktów i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych, w tym sprzedaż produktów i usług w internecie, tworzenie i udostępnianie usług elektronicznych, optymalizacja procesów ułatwiających zarządzanie przedsiębiorstwem oraz współpracę pomiędzy przedsiębiorcami poprzez rozwiązania informatyczne.

W celu wdrożenia wyników prac badawczo-rozwojowych lub technologii TIK dopuszcza się wsparcie nabycia usług doradczych świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu (IOB), jako element projektu.

Wspieranie internacjonalizacji MŚP oraz promocji gospodarki regionalnej. W ramach internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz promocji gospodarki regionalnej realizowane będzie wsparcie dla MŚP WM.

Przeprowadzona zostanie analiza, która wskaże branże, technologie/obszary badawcze, dziedziny nauki i techniki w województwie mazowieckim, które mogą zostać włączone w międzynarodowe łańcuchy wartości i posiadające największy potencjał do internacjonalizacji w obszarach inteligentnej specjalizacji WM i wypromowania mazowieckiej gospodarki, z udziałem przedsiębiorców z obszaru województwa oraz wskaże sposób w jaki te branże, obszary badawcze i dziedziny przyczyniają się do rozwoju mazowieckiej gospodarki w obszarach inteligentnej specjalizacji.

Przygotowane zostaną programy promocji dla poszczególnych branż/dziedzin, które wskażą docelowe rynki oraz adekwatne narzędzia promocji, takie jak targi, misje gospodarcze, kampanie promocyjne w mediach branżowych na docelowych rynkach. Wsparcie będzie udzielane MŚP na przedsięwzięcia wskazane w programach promocji, ukierunkowane na wchodzenie na zagraniczne rynki lub umacniające ich pozycję międzynarodową. Zgodnie z danymi Izby Celnej w 2017 r. w WM działalność eksportową w zakresie eksportu produktów prowadziło 9231 podmiotów. Jest to wartość największa spośród wszystkich województw, natomiast w relacji do liczby podmiotów gospodarczych Mazowsze zajmuje drugą pozycję w kraju. Stosunkowo niska na tle innych województw jest natomiast wartość eksportu w przeliczeniu na jeden podmiot – z wartością 11,8 mln zł WM zajmuje jedenastą pozycję w kraju. Wartość globalna mazowieckiego eksportu w roku 2017 wyniosła 109,6 mld zł (druga pozycja w kraju). 71,1% eksportu przypada na region warszawski stołeczny, w którym siedzibę ma 75,1% ogółu mazowieckich eksporterów. Uzasadnia to potrzebę wspierania działalności MŚP, także klastrów, zarówno na rynkach krajowych jak i zagranicznych. Ten typ interwencji wpisuje się w RIS 2030 - Działanie 4.1 . Wsparcie eksportu produktów i usług opartych na innowacyjnych rozwiązaniach oraz 4.2 Budowanie przewag konkurencyjnych poprzez wsparcie wdrażania modeli biznesowych ukierunkowanych na umiędzynarodowienie.

Wspieranie akceleracji działalności innowacyjnej MŚP. Realizowane będą programy inkubacyjno-akceleracyjne, mające na celu wspieranie działalności innowacyjnej MŚP. Zapewnione będzie wsparcie usług oferowanych przez IOB w zakresie transferu technologii, prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej i akceleracji projektów B+R. Działania inkubacyjne i akceleracyjne przeprowadzone zostaną przez operatorów wyłonionych w procedurze konkursowej, odrębnie dla RWS i RMR, którzy przeprowadzą kompleksowe procesy, do których zostaną zrekrutowane MŚP. Programy akceleracyjne będą kończyć się wsparciem postakceleracyjnym (w tym m.in. pomoc w pozyskaniu inwestorów, dodatkowych źródeł finansowania nowych

rozwiązań i ich wdrożeniu na rynku) zwłaszcza wobec podmiotów działających w RMR. Programy rozwojowe mają zapewnić wsparcie dopasowane do etapu rozwoju innowacyjnej spółki, m.in. poprzez wsparcie w formie grantu, zindywidualizowane wsparcie merytoryczne ekspertów, dostęp do potencjalnych klientów, inwestorów (w tym na wydarzeniach typu hackatony, pitch-decki etc.), stworzenie warunków do realizacji testowego wdrożenia produktu/usługi, a także wsparcie w procesie pozyskiwania finansowania zewnętrznego (np. od funduszy VC) oraz w zakresie internacjonalizacji działalności (w tym wyjazdy na wybrane rynki zagraniczne służące rozwinięciu działalności i przygotowaniu produktu na konkretny rynek).

Wspieranie prowadzenia i rozwoju działalności przedsiębiorstw, w tym modyfikacji lub wprowadzania nowych modeli biznesowych. Wspierane będzie prowadzenie i rozwój działalności przedsiębiorstw poprzez usługi doradcze świadczone przez mazowieckie akredytowane IOB. Projekty realizowane będą kompleksowo z zastosowaniem mechanizmu popytowego. Celem tego wsparcia będzie modyfikacja lub powstanie nowego modelu biznesowego. Zakłada się uzupełnienie interwencji komponentem wdrożeniowym i/lub działaniami na rzecz internacjonalizacji przedsiębiorstw w obszarach regionalnej inteligentnej specjalizacji.

Dopuszcza się wsparcie na kapitał obrotowy w związku z niwelowaniem skutków społeczno-gospodarczych nieprzewidzianych sytuacji np. pandemii.

Dopuszcza się również wsparcie inwestycji w obszarze GOZ. Transformacja w kierunku GOZ wymaga szczególnie innowacyjnego podejścia i rozwoju nowoczesnych technologii szczególnie w zakresie zagospodarowywania odpadów i przetwarzania ich w charakterze surowców wtórnych. Planuje się premiowanie projektów skupiających się na minimalizowaniu powstawania odpadów, inwestowaniu w środki trwałe umożliwiające zapobieganie powstawania odpadów oraz wspomagające przygotowanie do ponownego użycia, wymianę rzeczy używanych, na wydajnym recyklingu i odzysku.

Planuje się, że projekty dotyczyć będą działań mających na celu wprowadzenie do przedsiębiorstwa nowoczesnych rozwiązań umożliwiających redukcję kosztów działalności rynkowej w przedsiębiorstwie wynikających m.in. z mniejszego zużycia energii lub bardziej efektywnego wykorzystania surowców. Projekty mające na celu modyfikacje produktów, procesów produkcyjnych i usług mogą pomóc w zminimalizowaniu strat i przekształceniu niewykorzystanych części w zasoby.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych obejmie wsparciem projekty inwestycyjne MŚP również w zakresie rozwoju firmy, usprawnienia dotychczasowej działalności lub w związku z niwelowaniem skutków społeczno-gospodarczych nieprzewidzianych sytuacji kryzysowych np. pandemii.

Projekty realizowane w ramach Celu szczegółowego (iii) przyczyniają się do realizacji SRWM 2030, a także RIS 2030. Projekty będą realizowały również cele SRSI WM 2020-2030 w zakresie transformacji cyfrowej przedsiębiorstw (Cel strategiczny 4: ICT dla nauki i biznesu). Wsparcie w zakresie transformacji cyfrowej przedsiębiorstw w celu szczegółowym (iii) jest komplementarne z działaniami wspieranymi w ramach celu szczegółowego (ii).

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Zestawienie głównych grup docelowych:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa,

- Województwo Mazowieckie,
- Instytucje Otoczenia Biznesu,
- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe.

Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

WM zajmuje czołowe miejsce w kraju pod względem liczby podmiotów gospodarczych, 99,9% stanowią MŚP. Mazowsze jest wiodące również w obszarze zatrudnienia, innowacyjności, czy poziomie eksportu. Jednakże ta wiodąca pozycja jest zapewniona dzięki wysokim wskaźnikom w RWS.

Dysproporcje pomiędzy RWS a RMR występują w następujących obszarach:

- liczba podmiotów gospodarczych. Na koniec 2018 r. w WM funkcjonowało 816 423 podmiotów gospodarki narodowej, z czego w RWS 617 803 podmiotów (76 % ogółu podmiotów WM), a w RMR 198 620 podmiotów (24 % ogółu podmiotów województwa mazowieckiego),
- średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. RWS - 29,3 %, RMR - 21,2 %.
- nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach w relacji do nakładów brutto na środki trwałe. RWS – 19,9%, RMR - 9,69 % (dane 2017 r.)
- wartość eksportu. Wartość globalna mazowieckiego eksportu w roku 2017 wyniosła 109,6 mld zł (druga pozycja w kraju). 71,1% eksportu przypada na RWS, w którym siedzibę ma 75,1% ogółu mazowieckich eksporterów,
- udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych dla rynku na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem. RWS – 2,8 %, RMR - 1,7 %.

Z uwagi na ww. dysproporcje zakłada się realizację niektórych interwencji tylko na obszarze lepiej rozwiniętego RWS albo słabiej rozwiniętego RMR. Możliwe będzie wsparcie ukierunkowane na obszary zagrożone trwałą marginalizacją i miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze w formie odrębnej ścieżki skierowanej do nowych przedsiębiorstw (inkubacja, akceleracja), których działalność opiera się na nowych rozwiązaniach technologicznych (start-upów) i przyjaznego ekosystemu start-upowego.

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych - SRWM 2030, SRSI WM 2020-2030 oraz – KSRR. Możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych. Strategie i instrumenty terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

W ramach tego celu szczegółowego wspierana będzie internacjonalizacja MŚP oraz promocja gospodarki regionalnej. Przeprowadzona zostanie analiza, która wskaże branże, technologie/obszary badawcze, dziedziny nauki i techniki w województwie mazowieckim, które mogą zostać włączone w międzynarodowe łańcuchy wartości i posiadające największy potencjał do internacjonalizacji w obszarach inteligentnej specjalizacji WM i wypromowania mazowieckiej gospodarki. Przygotowane zostaną programy promocji dla poszczególnych branż/dziedzin, które wskażą docelowe rynki oraz adekwatne narzędzia promocji, takie jak targi, misje gospodarcze, kampanie promocyjne w mediach branżowych na docelowych rynkach. Wsparcie będzie udzielane MŚP na przedsięwzięcia wskazane w programach promocji, ukierunkowane na wchodzenie na zagraniczne rynki lub umacniające ich pozycję międzynarodową.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Przewiduje się wsparcie w formie bezzwrotnej i zwrotnej. Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych obejmie projekty z szybkim potencjalnym zwrotem z inwestycji, nie obciążone większym ryzykiem np. polegające wyłącznie na wdrożeniu wyników prac badawczo-rozwojowych lub proste rozwiązania TIK, a także projekty inwestycyjne MŚP - również w zakresie rozwoju firmy, usprawnienia dotychczasowej działalności lub w związku z niwelowaniem skutków społeczno-gospodarczych nieprzewidzianych sytuacji kryzysowych np. pandemii. Dla projektów bardziej skomplikowanych obciążonych wyższym ryzykiem dopuszcza się instrumenty mieszane lub dotacje. Interwencję - wdrożenie wyników prac badawczo-rozwojowych lub nowoczesnych rozwiązań TIK w RMR przewiduje się w formie pomocy bezzwrotnej. Ostateczne podejście będzie wynikało z analizy ex ante. Dla projektów akceleracyjno-inkubacyjnych i internacjonalizacji MŚP oraz wykorzystujących usługi oferowane przez IOB przewiduje się wsparcie w postaci dotacji.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO04	MŚP objęte wsparciem w celu generowania wzrostu i tworzenia miejsc pracy	przedsiębiorstwa		

Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w postaci dotacji	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO03	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO04	Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe	przedsiębiorstwa		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
-----------	-----------------	---------	-------------------	------------------------	----------------	-------------------	--	-----------------	--------------------	---------------------	-------------

Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR03	Miejsca pracy utworzone we wspieranych MŚP	EPC	0	2021			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych podmiotach	EPC	0	2021			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR02	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	EUR	0	2021			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR03	MŚP wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	przedsiębiorstwa	0	2021			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR04	MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne	przedsiębiorstwa	0	2021			

Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iii) Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR05	MŚP wprowadzające innowacje wewnątrz przedsiębiorstwa	przedsiębiorstwa	0	2021			
---------------------------------------	--	------	--	-------	---	------------------	---	------	--	--	--

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

Promocja gospodarki regionalnej

Celem projektu będzie promocja gospodarki Mazowsza w oparciu o wiodące branże w województwie mazowieckim wpisujące się w RIS. Przeprowadzona zostanie analiza, która wskaże branże, technologie/obszary badawcze, dziedziny nauki i techniki w województwie mazowieckim, które mogą zostać włączone w międzynarodowe łańcuchy wartości i posiadające największy potencjał do internacjonalizacji w obszarach inteligentnej specjalizacji województwa mazowieckiego i wypromowania mazowieckiej gospodarki, z udziałem przedsiębiorców z obszaru województwa oraz wskaże sposób w jaki te branże, obszary badawcze i dziedziny przyczyniają się do rozwoju mazowieckiej gospodarki w obszarach inteligentnej specjalizacji.

Przygotowane zostaną programy promocji dla poszczególnych branż/dziedzin, które wskażą docelowe rynki oraz adekwatne narzędzia promocji, takie jak targi, misje gospodarcze, kampanie promocyjne w mediach branżowych na docelowych rynkach.

2.1.1.1. Cel szczegółowy (iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Zgodnie z dokumentem: Analiza wąskich gardeł dyfuzji innowacji na Mazowszu, w tym cyfryzacji, największą barierą w rozwoju cyfryzacji regionu nie jest już infrastruktura i dostęp do sieci szerokopasmowych, ponieważ

ponad 90% przedsiębiorstw znajduje się w jego zasięgu, a brak kompetencji cyfrowych pracowników i właścicieli przedsiębiorstw. Na terenie regionu Mazowieckiego regionalny wskaźnik niewystarczającego poziomu wiedzy w zakresie tak zwanej chmury wynosi aż 41,4%. W celu stymulowania postępowania procesu cyfryzacji regionu powinny być brane pod uwagę przede wszystkim działania związane z dostarczaniem i wsparciem rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników, zwłaszcza przedsiębiorstw prowadzących działania w ramach inteligentnych specjalizacji.

Rozwój regionalnego ekosystemu innowacji wymaga współpracy innowacyjnych podmiotów z różnych branż. Wzmacnianie tej współpracy może być osiągnięte zarówno poprzez zapewnianie warunków technicznych (platformy technologiczne), jak i wsparcie tworzenia i rozwijania klastrów. Szczególne znaczenie może mieć wspieranie klastrów w uzyskiwaniu statusu Krajowego Klastra Kluczowego. Wielkość regionu, potencjał gospodarczy oraz wysoki poziom innowacyjności na tle kraju wskazują, iż klastrów takich powinno być znacznie więcej. Rozwój współpracy wymaga zaangażowania animatorów rozwoju gospodarczego, takich jak organizacje branżowe, koordynatorzy klastrów i stowarzyszenia działające na rzecz podnoszenia potencjału, konkurencyjności i kompetencji przedsiębiorstw. Według RIS 2030 duże znaczenie będzie miała aktywność JST jako podmiotów inicjujących i wspierających współpracę, a także jako podmiotów, które generują popyt na innowacje poprzez promowanie nowych rozwiązań w procedurach zamówień publicznych. Możliwe jest też wytworzenie synergii pomiędzy przedsięwzięciami rozwojowymi realizowanymi przez administrację szczebla lokalnego a regionalną inteligentną specjalizacją. W tym celu niezbędne będzie uwzględnienie inteligentnej specjalizacji i włączenie elementów procesu przedsiębiorczego odkrywania w proces tworzenia i wdrażania strategii, planów i programów szczebla lokalnego. Współpraca na poziomie lokalnym pozwoli na pogłębione rozpoznanie potrzeb poszczególnych firm i sektorów.

Działania realizowane w ramach Celu szczegółowego (iv) koncentrują się na wsparciu rozwoju umiejętności w obszarach inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i niskoemisyjnej transformacji przemysłu i przedsiębiorczości, innowacyjnych modeli biznesowych, transferu technologii i zarządzania innowacjami, również jako integralna część innych projektów w ramach CP1. Przewidziano również wzmocnienie kompetencji i potencjału klastrów i Ośrodków Innowacji do świadczenia wysokich jakościowo proinnowacyjnych usług na rzecz firm. W ramach Celu szczegółowego (iv) planowane są do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

➤ **Wsparcie procesu przedsiębiorczego odkrywania**

Projekt będzie obejmował działania na rzecz utrzymania stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1, w tym w szczególności rozwoju i utrzymania ciągłości procesu przedsiębiorczego odkrywania: intensyfikacji współpracy między światem nauki, gospodarki, społeczeństwem obywatelskim i administracją publiczną, identyfikacji i doprecyzowania obszarów inteligentnej specjalizacji (np. poprzez agendy badawcze), zapewnienia informacji o występowaniu lub braku potencjału rozwojowego, a także udziału interesariuszy w procesach tworzenia, wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji regionalnej strategii inteligentnej specjalizacji. Wsparcie udzielane w tym module umożliwi doskonalenie kompetencji pracowników i osób zarządzających (związanymi z pracami B+R), zdobywanie przez nich nowych umiejętności oraz wiedzy, a także nabywanie kwalifikacji rozumiane jako formalne potwierdzenie posiadanych kompetencji, w szczególności z zakresu obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłu w kierunku Przemysłu 4.0, przedsiębiorczości, transferu technologii, zarządzania innowacjami,

ekoprojektowania, a także kompetencji niezbędnych do obsługi infrastruktury badawczej sfinansowanej w ramach kompleksowego projektu.

➤ **Wspieranie i rozwój mazowieckich klastrów**

W ramach tego typu interwencji wsparcie będzie koncentrowało się na wzmocnieniu zasobów ludzkich/infrastrukturalnych, testowaniu nowych usług, oraz umiędzynarodowieniu. Z badania „Potrzeby klastrów w Polsce” zleconego w 2019 r. na potrzeby prac Grupy roboczej ds. polityki klastrowej, którego wyniki zostały odzwierciedlone w dokumencie strategicznym Kierunki rozwoju polityki klastrowej po 2020 r. wynika, że największą barierę w rozwoju klastrów stanowi brak finansowania zewnętrznego.

Finansowanie to klastry zamierzają przeznaczyć na infrastrukturę badawczą i demonstracyjną, zasoby komunikacyjne oraz rozwój zasobów kadrowych i podnoszenie ich kwalifikacji. Realizacja wsparcia będzie odbywać się zgodnie z zakresem tematycznym wskazanym w Kierunkach polityki klastrowej po 2020 roku, np. poprzez politykę edukacyjną, promocję gospodarczą regionu, politykę innowacyjną, transformację cyfrową gospodarki krajowej i regionalnej, dostosowanie do potrzeb Przemysłu 4.0, GOZ.

Zgodnie wytycznymi KE dotyczącymi ukierunkowania polityki klastrowej, istotnym aspektem jest poprawa procesów zarządzania klastrami i ich profesjonalizacji. Biorąc pod uwagę stopień rozwoju klastrów w województwie mazowieckim zasadne wydaje się wzmacnianie tego wymiaru interwencji. Wsparcie będzie realizowane wyłącznie dla klastrów załączkowych i klastrów wzrostowych o charakterze regionalnym. Klastry załączkowe będą mogły uzyskać wsparcie w obszarze wzmocnienia potencjału, w tym m.in. w zakresie zasobów ludzkich i testowania nowych usług.

➤ **Wspieranie rozwoju mazowieckich przedsiębiorstw w oparciu o klastry**

W ramach wspierania rozwoju mazowieckich przedsiębiorstw w oparciu o klastry wzmacniane będą przedsiębiorstwa prowadzące swoją działalność w tradycyjnych gałęziach przemysłu i rolnictwie. Celem wsparcia będzie wypracowanie nowych rozwiązań (produktów/usług) w przedsiębiorstwach. Wsparcie będzie realizowane poprzez klastry wzrostowe o charakterze regionalnym lub krajowe klastry kluczowe. Klastry będą świadczyły usługi na rzecz przedsiębiorstw, w celu wypracowania i wdrożenia nowych rozwiązań w przedsiębiorstwach m.in.: doradztwo dla przedsiębiorstw w zakresie optymalizacji procesów produkcyjnych, pomoc we wdrażaniu nowych technologii, doradztwo proinnowacyjne. Wsparcie będzie koncentrowało się na wzmocnieniu zasobów ludzkich/infrastrukturalnych, testowaniu nowych usług, oraz umiędzynarodowieniu. Finansowane będą wydatki m.in.: na nabywanie kwalifikacji, na kursy, szkolenia, staże, które podnoszą kompetencje pracowników, właścicieli i kadry zarządzającej przedsiębiorstwa lub partnera w ramach konsorcjum w obszarach istotnych dla realizacji zadań w ramach pozostałych modułów projektu, w szczególności związanych z pracami B+R.

➤ **Proces przedsiębiorczego odkrywania**

Osiągnięcie Celu szczegółowego (iv) będzie możliwe dzięki realizacji projektu strategicznego - Proces przedsiębiorczego odkrywania. Celem projektu jest zapewnienie ciągłości procesu przedsiębiorczego odkrywania, służącego m.in. określeniu priorytetów wsparcia ze środków publicznych przedsięwzięć służących realizacji celów RIS 2030. Tym samym projekt umożliwi utrzymanie stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1. W szczególności projekt będzie obejmował działania na rzecz:

- identyfikacji priorytetów w ramach systemu wdrażania RIS,

- monitorowania postępów wdrażania RIS,
- oceny (ewaluacji, badań, analiz) i aktualizacji RIS,
- utrzymania ciągłej współpracy z interesariuszami,
- współpracy pomiędzy regionami oraz pomiędzy administracją samorządową i rządową na rzecz koordynacji inteligentnych specjalizacji,
- podnoszenia świadomości na temat procesu przedsiębiorczego odkrywania i inteligentnej specjalizacji,
- integracji regionalnego systemu wspierania innowacyjności,
- priorytetyzacji, rozumianej jako określenie szczegółowych działań rozwojowych i mechanizmów oceny przedsięwzięć w obszarach inteligentnej specjalizacji,
- dostosowania istniejących instrumentów i testowania nowych form wsparcia w odpowiedzi na identyfikowane priorytety rozwojowe.

Wsparcie rozwoju mazowieckich klastrów oraz wspieranie rozwoju mazowieckich przedsiębiorstw w oparciu o klastry jest zgodne z założeniami regionalnej polityki klastrowej zawartymi w RIS 2030.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Zestawienie głównych grup docelowych:

- przedsiębiorstwa,
- koordynatorzy klastrów,
- Samorząd Województwa Mazowieckiego.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe.

Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

WM zajmuje czołowe miejsce w kraju pod względem liczby podmiotów gospodarczych, 99,9% stanowią małe i średnie przedsiębiorstwa. Mazowsze jest wiodące również w obszarze zatrudnienia, innowacyjności, czy poziomie eksportu. Jednakże ta wiodąca pozycja jest zapewniona dzięki wysokim wskaźnikom w RWS. Na terenie Mazowsza klastry skoncentrowane są głównie w Warszawie i w jej obszarze funkcjonalnym, a także w Płocku i Radomiu. Klastry działają m.in. w sektorze ICT, metalowym i rolno-spożywczym. Z dostępnych danych wynika, że w WM aktywnych jest 9 klastrów podejmujących nowe inicjatywy, jednak liczba klastrów i inicjatyw klastrowych ulega częstym zmianom.

W ramach celu szczegółowego Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości wsparcie oferowane będzie na terenie całego WM. Dopuszcza się jednak koncentrację wsparcia na konkretne OSI wskazane w SRWM 2030.

Możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Interwencja w ramach Celu szczegółowego (iv) realizowana jest przy wykorzystaniu dotacji. Nie jest planowane wykorzystanie instrumentów finansowych. Projekty zaplanowane w CS (iv) to projekty, które nie przynoszą bezpośrednich korzyści finansowych, a są realizowane ze względu na szeroko rozumiane korzyści społeczne, w tym wzmocnienie ekosystemu innowacji.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem na rzecz innowacji	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO02	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w postaci dotacji	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO16	Podmioty uczestniczące w procesie przedsiębiorczego odkrywania	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO17	Inwestycje w ekosystemy regionalne/lokalne w celu rozwoju umiejętności	przedsiębiorstwa		

Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO101	MŚP inwestujące w rozwój umiejętności	przedsiębiorstwa		
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	WLWK	Liczba wspartych klastrów	szt.		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR01	MŚP wprowadzające innowacje produktowe, procesowe, marketingowe lub organizacyjne	przedsiębiorstwa	Nd.	Nd.			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR 24	MŚP korzystające z działań na rzecz rozwoju umiejętności realizowanych	przedsiębiorstwa	Nd.	Nd.			

	specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości				przez ekosystem lokalny/regionalny						
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR100	Pracownicy MŚP kończący formalne szkolenie w zakresie rozwoju umiejętności (KISA) (według rodzaju umiejętności: techniczne, zarządzanie, przedsiębiorczość, ekologiczne, inne)	Osoby	Nd.	Nd.			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR98	SMEs staff completing training for skills for smart specialisation, for industrial transition and entrepreneurship (by type of skill: technical, management, entrepreneurship, green, other)	osoby					
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR03	MŚP wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	przedsiębiorstwa	Nd.	Nd.			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(iv) Rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	WLWK	Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry	przedsiębiorstwa	Nd.	Nd.			

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

Proces przedsiębiorczego odkrywania.

Celem projektu jest zapewnienie ciągłości procesu przedsiębiorczego odkrywania, służącego m.in. określeniu priorytetów wsparcia ze środków publicznych przedsięwzięć służących realizacji celów RIS 2030. Tym samym projekt umożliwi utrzymanie stanu spełnienia warunku podstawowego dla CP1. W szczególności projekt będzie obejmował działania na rzecz:

- identyfikacji priorytetów w ramach systemu wdrażania RIS,
- monitorowania postępów wdrażania RIS,
- oceny (ewaluacji, badań, analiz) i aktualizacji RIS,
- utrzymania ciągłej współpracy z interesariuszami,
- współpracy pomiędzy regionami oraz pomiędzy administracją samorządową i rządową na rzecz koordynacji inteligentnych specjalizacji,
- podnoszenia świadomości na temat procesu przedsiębiorczego odkrywania i inteligentnej specjalizacji,
- integracji regionalnego systemu wspierania innowacyjności,
- priorytetyzacji, rozumianej jako określenie szczegółowych działań rozwojowych i mechanizmów oceny przedsięwzięć w obszarach inteligentnej specjalizacji,
- dostosowania istniejących instrumentów i testowania nowych form wsparcia w odpowiedzi na identyfikowane priorytety rozwojowe.

2.1.1.1. Cel szczegółowy (v) Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (v) usprawnienie łączności cyfrowej wspierane będą działania umożliwiające jak najszerszy dostęp do szerokopasmowego internetu. W tym celu planuje się rozwój i rozbudowę regionalnej sieci szerokopasmowej "Internet dla Mazowsza" oraz wspieranie dostępu społeczności lokalnych do usług cyfrowych świadczonych z wykorzystaniem Regionalnych Sieci Szerokopasmowych. Działania koncentrować się będą na niwelowaniu dysproporcji w upowszechnianiu zastosowań ICT, szczególnie na obszarach o niskim wskaźniku potencjału e-rozwoju, poprzez realizację projektów z zakresu budowy infrastruktury teleinformatycznej województwa (sieci szerokopasmowe oraz wsparcie budowy infrastruktury

„ostatniej mili”). W ciągu najbliższych lat rozwiązania takie jak: przetwarzanie w chmurze, IoT, obliczenia o wysokiej wydajności i analityka dużych zbiorów danych wpłyną na przekształcenie procesów biznesowych oraz interakcje społeczne. Efektem tych przemian i jednocześnie ich dalszym motorem będzie zmiana potrzeb i oczekiwań konsumentów oraz przedsiębiorców w zakresie dostępu do sieci szerokopasmowej i jej jakości. Wsparciem będą objęte jednostki samorządu terytorialnego na terenie Mazowsza w procesie podjęcia zadań operatorskich (dla własnych sieci dostępowych). Realizowane będą działania związane z wyposażeniem i podjęciem funkcjonowania gminnej jednostki organizacyjnej jako OSD (wsparcie na etapie decyzyjnym i organizacyjnym inicjatywy budowy lokalnej sieci, a także wsparcie na zadania związane z budową infrastruktury zarządzającej lokalną siecią dystrybucyjną oraz zakupem infrastruktury dla radiowej transmisji usług cyfrowych). Ze względu na wzrastające potrzeby w zakresie przepustowości usług, wspierana będzie infrastruktura o przepustowości co najmniej 100 Mb/s z możliwością modyfikacji.

Sprawdzianem dla funkcjonowania rozwiązań cyfrowych były wydarzenia związane z rozprzestrzenianiem się na wszystkich kontynentach pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 i wywołanej przez niego choroby COVID-19. Pandemia pokazała jak ważną rolę odgrywa we współczesnym świecie możliwość komunikacji elektronicznej, zarówno dla potrzeb ogólnospołecznej komunikacji, jak i komunikacji biznesowej czy w kontaktach z administracją publiczną.

Zgodnie z Komunikatem Komisji Europejskiej Łączność dla konkurencyjnego jednolitego rynku cyfrowego: w kierunku europejskiego społeczeństwa gigabitowego w celu zapewnienia dostępności i wykorzystania sieci o bardzo dużej przepustowości umożliwiającej powszechne korzystanie z produktów, usług i aplikacji, konieczne jest zrealizowanie do 2025 r. trzech celów strategicznych:

- zapewnienie gigabitowego dostępu do Internetu w miejscach stanowiących siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego, aby w ten sposób wspierać wzrost i zatrudnienie w Europie,
- zapewnienie zasięgu sieci 5G na wszystkich obszarach miejskich oraz na wszystkich głównych szlakach komunikacyjnych, aby w ten sposób wspierać konkurencyjność Europy,
- zapewnienie we wszystkich gospodarstwach domowych w Europie dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s, aby w ten sposób wspierać spójność Europy,

Założenia te znalazły odzwierciedlenie w Narodowym Planie Szerokopasmowym, który określa działania i środki dla realizacji celu, jakim jest zapewnienie powszechnego, szybkiego, szerokopasmowego dostępu do Internetu. Na przestrzeni ostatnich lat nastąpił wzrost poziomu pokrycia kraju i regionu infrastrukturą szerokopasmową, m.in. dzięki realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE, których efektem była budowa światłowodowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej w województwie mazowieckim. Konieczne jest jednak dalsze wsparcie działań umożliwiających rozwój infrastruktury szerokopasmowej. Działania te powinny koncentrować się w szczególności na wyrównywaniu terytorialnych różnic związanych z dostępem do szybkiego internetu poprzez budowę sieci na obszarach, na których taka infrastruktura nie istnieje i stanowią one miejsca mało atrakcyjne z punktu widzenia podmiotów prywatnych. Jednocześnie infrastruktura ta powinna zapewniać możliwość dostępu do sieci o przepustowości co najmniej 100 Mb/s do 2025 r. a także możliwość modyfikacji w celu świadczenia usług o przepustowości mierzonej w gigabitach. Zapewnienie odpowiedniej przepustowości Internetu będzie możliwe dzięki rozwojowi infrastruktury technicznej przede wszystkim w oparciu o światłowód. Dostarczenie produktów, usług i aplikacji funkcjonujących w oparciu o dostęp do internetu będzie

przebiegało w sposób zrównoważony jedynie tam, gdzie sieci światłowodowe będą prowadzone aż do stacjonarnego lub bezprzewodowego punktu dostępu w pobliżu użytkownika końcowego. Przewody światłowodowe są również zalecanym medium transmisyjnym dla powiązania między siecią szkieletową a końcowymi podsieciami, w celu uzyskania bezprzewodowego dostępu do sieci 5G.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Zestawienie głównych grup docelowych:
- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego
- Województwo Mazowieckie.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Wdrażanie programu będzie odbywać się zgodnie z przepisami krajowymi i europejskimi, w tym warunkami określonymi w Rozporządzeniu Ramowym art. 9, 15 i 73, tj. przepisami w zakresie zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji i dotyczącymi spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych zgodnie z Załącznikiem III do ww. rozporządzenia.

Działania realizowane w ramach celu szczegółowego będą prowadzić do poprawy jakości życia dzięki potencjałowi, jakie dają nowe technologie a tym samym mogą w sposób pośredni przyczynić się do włączenia w życie publiczne różnych grup społecznych (w tym osób zamieszkujących słabiej rozwinięte obszary, osób starszych, z Projekty będą realizowane z zachowaniem zasad sprzyjających podniesieniu jakości życia i zapewnienia niezależności obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia, wiek, czy niepełnosprawność napotykać na ograniczenia w życiu codziennym. Dostępność będzie realizowana przez stosowanie zasad uniwersalnego projektowania i standardów w zakresie m.in. dostępności cyfrowej produktów.

Warunkiem osiągnięcia trwałego rozwoju społecznego i ekonomicznego jest zapewnienie wszystkim mieszkańcom Mazowsza bez względu na płeć równego udziału we wszystkich sferach życia społecznego – bez względu na ich pochodzenie etniczne, wiek, stan zdrowia, poziom sprawności, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, status rodzicielski, wyznanie lub światopogląd, orientację psychoseksualną, etc. Realizacja programu będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego, co będzie odzwierciedlone zarówno w procesie programowania, wdrażania, monitorowania kontroli, informacji i promocji, a także samej realizacji projektów.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Działania będą koncentrowały się w szczególności na wyrównywaniu terytorialnych różnic związanych z dostępem do szybkiego Internetu poprzez budowę sieci na obszarach, na których taka infrastruktura nie istnieje. Interwencja w ramach niniejszego priorytetu prowadzona będzie z uwzględnieniem różnic pomiędzy NUTS 2 RWS i RMR wynikających z dostępu do internetu szerokopasmowego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Projekty w Celu szczegółowym (v) będą realizowane przez podmioty publiczne. Wpływa to na konieczność zastosowanie dotacyjnej formy wsparcia. Doświadczenia wynikające z realizacji budowy sieci szerokopasmowych wskazują, że podstawową formą finansowania projektów w priorytecie (v) powinny być dotacje.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(V) Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO13	Dodatkowe gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa objęte zasięgiem sieci szerokopasmowych	Szt.		

					o bardzo wysokiej przepustowości			
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(v) Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO41	Dodatkowe gospodarstwa domowe objęte szerokopasmowym dostępem do sieci o bardzo wysokiej przepustowości	Gospodarstwa domowe		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(v) Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR12	Dodatkowe gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa z abonamentem na szerokopasmowy dostęp do sieci o bardzo wysokiej przepustowości	Szt.	0				

Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(v) Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR53	Gospodarstwa domowe z abonamentem na szerokopasmowy dostęp do sieci o bardzo wysokiej przepustowości	Gospodarstwa domowe	0				
Konkurencyjne i inteligentne Mazowsze	(v) Udoskonalanie sieci połączeń cyfrowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR54	Przedsiębiorstwa z abonamentem na szerokopasmowy dostęp do sieci o bardzo wysokiej przepustowości	przedsiębiorstwa	0				

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

1. Rozwój i rozbudowa Regionalnej sieci szerokopasmowej "Internet dla Mazowsza"   2. Wspieranie dostępu społeczności lokalnych do usług cyfrowych świadczonych z wykorzystaniem Regionalnych Sieci Szerokopasmowych

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych

☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

2.1.1.1. Cel szczegółowy² (i) *Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych*

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (i) *Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych* planowane są następujące typy projektów:

- **Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych,**
- **Kontrola jakości powietrza**

Interwencja ukierunkowana będzie na realizację kompleksowych działań inwestycyjnych przyczyniających się do poprawy efektywności energetycznej, mających na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych oraz

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

² Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

zmniejszenie zjawiska ubóstwa energetycznego. Największy potencjał w tym zakresie został zidentyfikowany w obszarze termomodernizacji budynków o niskiej charakterystyce energetycznej zarówno w gospodarstwach domowych jak i sektorze usług publicznych .

W celu osiągnięcia jak najlepszych rezultatów ramach typu projektu **Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych i mieszkalnych**, wspierane będą projekty kompleksowe z zakresu modernizacji energetycznej. Interwencją objęte zostaną budynki mieszkalne (jednorodzinne i wielorodzinne, zamieszkania zbiorowego) oraz budynki użyteczności publicznej w zakresie prac tj.:

- minimalizacja strat ciepła: ocieplenie ścian i dachu budynku, wymiana okien i drzwi zewnętrznych,
- modernizacja instalacji grzewczej wraz z wymianą kotła grzewczego, w tym z zastosowaniem mikrokogeneracji i/lub przyłączenia do sieci ciepłowniczej,
- budowa/przebudowa systemów wentylacji i klimatyzacji wraz z rekuperacją,
- wymiana oświetlenia na energooszczędne,
- instalacja urządzeń OZE.

W ramach prowadzonych działań termomodernizacyjnych ciepło powinno być wytwarzane w oparciu o źródła niskoemisyjne, kogeneracyjne, odnawialne lub gazowe. Prace w zakresie wymiany kotła grzewczego będą dopuszczone w przypadku, gdy podłączenie do sieci ciepłowniczej na danym obszarze nie będzie ekonomicznie uzasadnione.

Zakres działań projektu termomodernizacyjnego powinien wynikać z audytów energetycznych. Inwestycja zostanie uznana za efektywną jeśli nastąpi wzrost efektywności energetycznej, o co najmniej 25% w odniesieniu do stanu sprzed realizacji projektu. Osiągane poziomy efektywności energetycznej liczone będą kumulatywnie, tj. uwzględniając dotychczas przeprowadzone modernizacje podnoszące klasę energetyczną.

W celu zwiększenia efektywności wykorzystania energii, preferowane będą projekty realizowane we współpracy z ESCO i /lub z wykorzystaniem umów o poprawę efektywności energetycznej. Realizacja projektów w przedmiotowej formule prowadzić będzie do optymalizacji finansowej projektu przy jednoczesnej gwarancji uzyskania oszczędności energii.

Niezwykle istotną rolę w ograniczaniu „niskiej emisji” i efektywnej walce ze smogiem odgrywa zmiana sposobu ogrzewania. W celu zintensyfikowania działań mających na celu na wzrost świadomości mieszkańców regionu w tym zakresie, dopuszczone zostaną działania edukacyjno-informacyjne realizowane jako element inwestycji termomodernizacyjnych.

Rozwój czystych źródeł energii i poprawa jakości powietrza zostanie wzmocniona poprzez działania w zakresie kontroli jakości powietrza, w tym inspekcji domowych palenisk i emisji z pieców. W ramach typu projektu **Kontrola jakości powietrza** możliwy będzie zakup przyrządów pomiarowych wspomagających prowadzenie kontroli pieców i spalanych w nich paliw m.in. zestaw do poboru próbek popiołu z paleniska, sito analityczne, wilgotnościomierz, dron badający skład dymu z kominów, mobilne laboratorium itp. Wyposażenie pracowników urzędów gmin i jednostek podległych (straż miejska, ekopatrol itp.) w urządzenia pomiarowe pozwoli na skuteczniejsze monitorowanie zakazów spalania odpadów i nie ekologicznych paliw stałych. Koszty operacyjne (np. wynagrodzenia dla pracowników prowadzących kontrole) nie będą objęte dofinansowaniem.

Wszystkie ww. działania mają na celu przyczynić się do realizacji celów ujętych w Krajowym Planie na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, który wskazuje na konieczność poprawy efektywności energetycznej do

2030 r. na poziomie 23% w odniesieniu do zużycia energii pierwotnej. Realizowane inwestycje przyczynią się do uzyskania oszczędności zużycia energii, przyniosą optymalizację kosztów jej zużycia, prowadząc tym samym do zmniejszenia zjawiska ubóstwa energetycznego.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- szkoły i uczelnie,
- osoby fizyczne,
- spółki komunalne,
- jednostki naukowe i organizacje badawcze,
- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwo Budownictwa Społecznego (TBS-y), mieszkania komunalne,
- organizacje pozarządowe (w tym również podmioty działające w oparciu o przepisy ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym),
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Planowane interwencje będą obowiązywały na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferencje mogą mieć także obszary dotknięte problemem ubóstwa energetycznego. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na wyznaczonych w KSRR obszarach strategicznej interwencji (OSI) i wynikających ze Strategii województwa Mazowieckiego. Szczególne preferencje uzyskają projekty zlokalizowane na obszarach na których występują przekroczenia zanieczyszczeń powietrza zgodnie z obowiązującym Programem Ochrony Powietrza dla stref w województwie mazowieckim.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO 06	Inwestycje w środki służące poprawie efektywności energetycznej	szt		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 19	Budynki publiczne o ulepszonej charakterystyce energetycznej	szt		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 18	Mieszkania o podwyższonej sprawności energetycznej	szt		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba instytucji, które zakupiły urządzenia do kontroli jakości powietrza	szt		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR 05	Beneficjenci o podwyższonej klasie efektywności energetycznej	szt					
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR 26	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: mieszkania, budynki publiczne, przedsiębiorstwa, inne)	użytkownicy /rok					
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(i) Promowanie efektywności energetycznej i redukcja emisji gazów cieplarnianych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR 29	Szacunkowa emisja gazów cieplarnianych *						

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

Pole tekstowe [2 000]

2.1.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (ii) *Promowanie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju*

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (ii) *Promowanie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju* planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Budowa i rozbudowa instalacji/jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych wraz z infrastrukturą powiązaną.**

Inwestycje związane z wytwarzaniem energii z OZE odgrywać będą istotną rolę w redukcji emisyjności gospodarki oraz dywersyfikacji źródeł wytwarzania energii w miksie energetycznym na Mazowszu. Interwencja prowadzić będzie do zrównoważonej transformacji energetycznej w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i neutralnej dla klimatu.

W ramach typu projektu **Budowa i rozbudowa instalacji/jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych wraz z infrastrukturą powiązaną** interwencja będzie ukierunkowana w szczególności na przedsięwzięcia zgodne z potencjałem regionu tj. energetyka słoneczna, mała energetyka wiatrowa oraz biomasa i biogaz. Priorytetyzacja przedmiotowych źródeł energii nie będzie oznaczać ograniczenia wsparcia dla pozostałych odnawialnych zasobów. Dopuszcza się wykorzystanie OZE z cieków wodnych lub wiatru w szczególności poza obszarem miejskim. Preferowane będą również inwestycje w formule instalacji hybrydowej np. pompy ciepła wraz z panelami fotowoltaicznymi. Zarówno zespół instalacji jak i pojedyncze jednostki będą mogły być wspomagane magazynami energii w celu zapewnienia lokalnej stabilności dostaw energii z OZE w sposób nieprzerwany. Przyłącza do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej będą mogły być finansowane jako element projektu.

Możliwe do realizacji będą przedsięwzięcia polegające na budowie nowych lub zwiększeniu mocy (w wyniku rozbudowy lub przebudowy) istniejących jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła z OZE w technologii wysokosprawnej kogeneracji. Interwencja będzie dedykowana jednostkom o małej mocy wytwarzania, mającej charakter lokalny, wykorzystywanej zarówno na potrzeby pojedynczych obiektów jak i grupy budynków. Dzięki takim układom osiągnięty zostanie wzrost ogólnej sprawności wykorzystania ciepła i tym samym nastąpi zmniejszenie strat związanych z przesyłem.

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

Powyższe interwencje w zakresie wytwarzania energii i ciepła ze źródeł odnawialnych będą dedykowane jednostkom o małej mocy wytwarzania. Preferowane będą projekty pracujące w systemie energetyki prosumenckiej. Dalszy rozwój energetyki rozproszonej z uwzględnieniem miejscowych zasobów i potencjału przyczyni się do poprawy lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Wzrost efektywności, stabilności i konkurencyjności energetyki rozproszonej będzie zapewniony poprzez wspieranie takich form przedsiębiorczości jak np. spółdzielnie energetyczne czy klastry. Układ powiązanych jednostek produkujących energię przyczyni się do zrównoważenia systemu poprzez niwelowanie niestabilności produkcji energii z OZE. Produkcja energii w małych zdecentralizowanych wytwórniach będzie jednocześnie dodatkowym źródłem dochodów lokalnych społeczności.

Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych stanowi ważny element działań na rzecz obniżenia emisyjności, jak również dywersyfikacji źródeł w mikście energetycznym i zaspokojenia wzrastającego zapotrzebowania na energię. Jest wyrazem dbałości o środowisko przyrodnicze i odpowiedzią na potrzebę prowadzenia gospodarki niskoemisyjnej zgodnej z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- administracja rządowa,
- przedsiębiorstwa,
- spółki komunalne,
- klastry i spółdzielnie energetyczne,
- osoby fizyczne,
- szkoły wyższe, uczelnie,
- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia,
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS-y (Towarzystwo Budownictwa Społecznego), mieszkania komunalne,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe; (w tym również podmioty działające w oparciu o przepisy ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym),
- podmiot, który wdraża instrumenty finansowe.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Planowane interwencje będą obowiązywały na obszarze całego województwa. Preferowane będą projekty realizowane na obszarach najbardziej predestynowanych do rozwoju odnawialnych źródeł energii, a także na wszystkich obszarach (głównie wiejskich) sprzyjających tworzeniu i rozwojowi zorganizowanych form energetyki prosumenckiej, co przyczyni się dodatkowo do wzrostu potencjału ekonomicznego słabych strukturalnie subregionów. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na wyznaczonych w KSRR obszarach strategicznej interwencji (OSI) i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(ii) Promowanie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO 07	Dodatkowe zdolności wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych	szt		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(ii) Promowanie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 22	Dodatkowa zdolność produkcyjna w zakresie energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, ciepłej)	szt		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(ii) Promowanie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR 06	Ilość dodatkowo wytworzonej energii ze źródeł odnawialnych	szt					

	zrównoważonego rozwoju										
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(ii) Promowanie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR 31	Całkowita wyprodukowana energia odnawialna (w tym: energia elektryczna, energia cieplna)	użytkownicy /rok					

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

Pole tekstowe [2 000]

2.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (iv) *promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych* planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Sprzęt i infrastruktura do celów zarządzania klęskami i katastrofami;**
- **Zwiększanie ochrony przeciwpowodziowej i ograniczanie skutków suszy, realizacja działań prowadzących do zwiększenia retencjonowania wód opadowych;**

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

- **Przeciwdziałanie skutkom suszy oraz ulewnych deszczy na obszarach zurbanizowanych poprzez zastosowanie zielonej i błękitnej infrastruktury.**

W ramach typu projektu - **Sprzęt i infrastruktura do celów zarządzania klęskami i katastrofami**, za priorytetowe uważa się doposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP), które stanowią istotny element systemu reagowania i ratownictwa w przypadku wystąpienia zagrożeń dla ludzi i mienia. Przystarzałe pojazdy oraz sprzęt specjalistyczny znacznie ograniczają możliwości reagowania niniejszych służb ratowniczych. Przedmiotowe pojazdy, które stanowią podstawę do przeprowadzenia akcji ratowniczych są w zdecydowanej większości wyeksploatowane, są to ponad 30-letnie wozy ratowniczo-gaśnicze. Mimo wsparcia dla OSP w regionalnych programach na lata 2007-2013 oraz 2014-2020 w dalszym ciągu niezaspokojone są potrzeby mieszkańców gmin w dostępie do wyżej wymienionego sprzętu. Z Raportu NIK sporządzonego w 2019 roku wynika, że tylko 30% istniejących w Polsce jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych jest w pełni przygotowanych do udziału w akcjach ratowniczych – to oznacza, że ich członkowie są odpowiednio wyposażeni i przeszkoleni, mają ubezpieczenie i przeszli badania lekarskie. To do takich jednostek, włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego trafia 70% środków przeznaczonych na finansowanie OSP. Pozostałe jednostki działają poza systemem, większość nie spełnia wymaganych kryteriów i dlatego nie jest wysyłana do pożarów czy wypadków. Są wśród nich i takie, których działalność sprowadza się wyłącznie do organizowania imprez kulturalnych czy edukacyjnych albo do udziału w zawodach sportowych. **Ratownicy z 75% skontrolowanych jednostek** i to bez względu na to czy chodzi o te włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, a więc którym przypada zdecydowana większość pieniędzy publicznych, czy te spoza systemu **wyraźnie wskazują, że ich jednostki są niedofinansowane** Jak wynika z analiz za 2019 r. przedłożonych przez Oddział Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej Województwa Mazowieckiego najważniejsze potrzeby dotyczą zakupu średnich wozów ratowniczo-gaśniczych w liczbie 240 i ciężkich wozów w liczbie 273 na łączną kwotę ponad 600 000 000 zł. Ponadto zapotrzebowanie dotyczy lekkiego sprzętu ratowniczego takiego jak: łodzie ratownicze wraz z przyczepkami specjalnymi, silniki zaburtowe, pakowarki piasku, pompy do wody zanieczyszczonej, piły ratownicze, piły tarczowe, agregaty prądotwórcze, zbiorniki przenośne na wodę, detektory prądu przemiennego, oraz do pomiaru stężeń. Koszt zakupu tego typu sprzęt zgodnie z danymi OSP dla całego Mazowsza wynosi 9 327 370,00 zł. Realizacja działań w ramach tego typu projektu ma na celu przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk, katastrof i innych wypadków, wpisuje się w płaszczyznę zrównoważonego rozwoju gmin, zwiększy bezpieczeństwo przeciwpowodziowe i przeciwpożarowe na Mazowszu oraz efektywność funkcjonowania służb ratowniczych. Możliwość szybkiej i skutecznej interwencji służb ratowniczo-gaśniczych przełoży się bezpośrednio na komfort, bezpieczeństwo i satysfakcję osób zamieszkujących województwo mazowieckie. Dzięki realizacji projektu poprawi się poziom bezpieczeństwa przeciwpożarowego i ochrona przed zagrożeniami na terenie województwa. Pozyskanie nowych pojazdów zwiększy mobilność jednostek oraz skróci czas dojazdu do miejsca zdarzenia. Nabywane środki trwale będą odpowiadały potrzebom sprzętowym w odniesieniu do działań gaśniczych i przeciwpożarowych, z uwzględnieniem ratownictwa technicznego i medycznego oraz w ramach przeciwdziałania skutkom powodzi.

W związku z coraz bardziej nasilającymi się odczuwalnymi negatywnymi skutkami zachodzących zmian klimatu, jak: powódzie, fale upałów, susze, gwałtowne burze i nawałnice, województwo mazowieckie podejmuje działania zmierzające do przeciwdziałania tym ekstremalnym zjawiskom i ukierunkowuje również działania interwencyjne na zmierzające do retencjonowania wód opadowych oraz do ogólnej poprawy struktury bilansu wodnego na obszarze województwa. Dlatego kluczowym jest ukierunkowanie interwencji na działania zmierzające do retencjonowania wód opadowych oraz do ogólnej poprawy struktury bilansu wodnego na obszarze województwa mazowieckiego. O randze problemu nadmiarów wody prowadzących do powodzi czy jej deficytów prowadzących do suszy oraz konieczności podjęcia konkretnych działań chroniących przed powyższymi zagrożeniami świadczą zapisy takich dokumentów jak: *Ramowa Dyrektywa Wodna, Ustawa Prawo wodne czy Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, w której dostrzega się rolę retencji wody wskazując na podstawowe kierunki działań:

- ✓ zwiększenie ilości retencjonowanej wody do 15-20 %,
- ✓ poprawę stanu jednolitych części wód,
- ✓ zagospodarowywanie wód opadowych w obrębie zlewni (w miejscu opadu).

Wyraźnie dostrzegana jest potrzeba interwencji niezbędnych do poprawy sytuacji macroregionu mazowieckiego, obejmujących budowę lub modernizację infrastruktury, w tym m.in.

- ✓ odtwarzanie śródpolnych zbiorników przy zachowaniu/przywracaniu bioróżnorodności (mokradła, torfowiska i starorzecza),
- ✓ mikrozbiorniki (oczka wodne, stawy), zbiorniki suche i mokre, przydomowe zbiorniki retencjonujące wodę, piętrzenia na ciekach, rowach, kanałach, podpiętrzenie jezior,
- ✓ rozwój błękitnej i zielonej infrastruktury zatrzymującej wody opadowe (zbiorniki infiltracyjno-retencyjne, zakładanie parków miejskich, stosowanie przepuszczalnych powierzchni, rewitalizację cieków, powierzchniowe i podziemne zbiorniki szczelne, ogrody deszczowe).

Niebieska infrastruktura związana z systemem gospodarowania wodą dotyczyć będzie:

- ✓ retencji wodnej i elementów systemu wodnego mającego na celu gromadzenie wody opadowej (w tym również np.: budowa przydomowych zbiorników retencjonujących wodę)
- ✓ drenażu i elementów miejskiego systemu wodnego mającego na celu odwadnianie i odprowadzanie wody deszczowej,

Wyżej wymienione interwencje wpisują się również w założenia *Programu Rozwoju Retencji (PRR)*, dokumentu opracowywanego na szczeblu krajowym w celu optymalnego ukierunkowania wsparcia.

Podobnie *Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)*, który stanowi pierwszy, opracowywany przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, zawiera analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych, propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych, propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji, a także katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy. Problematyka retencji została także ujęta w dokumentach regionalnych i wpisuje się w kierunki działań określone w *Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do roku 2030 r.*, *Strategii Województwa Mazowieckiego do roku 2030* oraz *Planie zagospodarowania przestrzennego dla województwa mazowieckiego*. Powyższe dokumenty wskazują na

konieczność przeciwdziałania deficytom wodnym i zwiększania retencji wodnej województwa poprzez m.in.: budowę małych zbiorników wodnych wraz z budowlami hydrotechnicznymi, zwiększanie lesistości, i terenów zielonych, piętrzenie wody w ciekach i jeziorach, przebudowę rowów i kanałów, retencjonowanie wód opadowych, tworzenie polderów zalewowych. Preferowane będą projekty, które nie mają negatywnego wpływu na stan lub potencjał jednolitych części wód, znajdują się w zaktualizowanych Planach Gospodarki Wodnej (aPGW) i spełniają cele środowiskowe oraz warunki określone w artykule 4.7 RDW. Sieć hydrograficzna województwa jest dobrze rozwinięta, jednak większość cieków charakteryzuje się małymi przepływami, a nasilające się zjawisko suszy okresowej jest przyczyną wysychania i obniżania się poziomu wód gruntowych. Województwo mazowieckie cechuje się niskim stopniem retencji naturalnej gruntów, a powtarzające się zjawiska suszy powodują znaczne straty. Przeciwdziałanie dalszej negatywnej ekspansji niepożądanych zjawisk związanych ze zmianami klimatu polegało będzie na wpięciu działań ukierunkowanych na dofinansowaniu w sprzęt ratowniczo-gaśniczy jednostek OSP oraz rozwój wszelkich form retencji wraz z inwestycjami w zieloną infrastrukturę na obszarze województwa mazowieckiego. Przyczyni się do zwiększenia poziomu racjonalnego wykorzystywania zasobów wodnych oraz rozwoju odpowiednio zaplanowanej przestrzennej infrastruktury przeciwpowodziowej, co w konsekwencji poprawi bezpieczeństwo powodziowe oraz suszowe naszego regionu.

Główne grupy docelowe – art. 17 ust. 3 lit. d) ppkt (iii):

Zestawienie głównych grup docelowych:

- JST, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy z dnia 29 stycznia 2004r. Prawo zamówień publicznych
- spółki wodne i ich związki;
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- państwowa osoba prawna;
- OSP i ich związki;
- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Szczególne terytoria docelowe, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 17 ust. 3 lit. d) ppkt (iv)

Zgodnie z zapisami „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” jednym z 7 wyzwań dla polityki regionalnej jest Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska. Zmieniający się klimat przedkłada się na zwiększające się częstotliwości oraz intensywności ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. deszczy nawaalnych, suszy,

wichur). Powodują one straty w rolnictwie, gospodarce i są kosztowne dla administracji. Za priorytetowe uznano, aby częściowo minimalizować ich negatywne skutki poprzez zagospodarowanie, wód opadowych przez ogrody deszczowe, oczka wodne, suche i podziemne zbiorniki, zielone dachy i ściany itp. w szczególności w miastach. Ponadto niezbędne jest dalsze doposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych stanowiących istotny element systemu reagowania i ratownictwa w przypadku wystąpienia zagrożeń dla ludzi i mienia. Problematyka retencji została także ujęta w dokumentach regionalnych i wpisuje się w kierunki działań określone w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do roku 2030 r., Strategii Województwa Mazowieckiego do roku 2030 oraz Planie zagospodarowania przestrzennego dla województwa mazowieckiego. Szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożonych trwałą marginalizacją. Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.2 Wskaźniki1

Podstawa prawna: art. 17 ust. 3 lit. d) ppkt (ii)

Tabela 1: Wskaźniki produktu

---

3 Przed przeglądem śródkresowym w 2025 r. w przypadku EFRR, EFS + oraz Funduszu Spójności, podział na lata tylko w przedziale 2021–2025.

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO09	Nowe lub zmodernizowane systemy monitorowania, ostrzegania i reagowania w kontekście klęsk żywiołowych	Szt. (?)		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO26	Zielona infrastruktura wybudowana w celu adaptacji do zmiany klimatu	ha		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO28	Obszary objęte środkami ochrony przed pożarami lasów	ha		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba zakupionych wozów pożarniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof [szt.]	szt		

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR08	Dodatkowa ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed powodzią, pożarami lasów i innymi klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem	osoby	0	2021			
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR35	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej	osoby	0	2021			
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z uwzględnieniem podejść ekosystemowych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR36	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed pożarami lasów	osoby	0	2021			
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(iv) promowanie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi, a także, odporności, z	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.					

	uwzględnieniem podejść ekosystemowych										
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2.1.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (v) *Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej*

2.1.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (v) *Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej* planowane są do realizacji następujące typy projektu:

- **Budowa, przebudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej w ramach porządkowania gospodarki ścieków komunalnych;**
- **Budowa, rozbudowa, modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych i inwestycji związanych z oczyszczaniem ścieków i zagospodarowywaniem osadów ściekowych;**
- **Zarządzanie efektywnymi, inteligentnymi sieciami wodociągowymi.**

W zakresie projektów związanych z gospodarką ściekową wspierane będą inwestycje, dla których podstawą będą zalecenia wynikające z Dyrektywy 91/271/EWG (tzw. Dyrektywy ściekowej), dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. W ramach dotychczasowych perspektyw finansowych, wsparcie ze środków unijnych przyczyniło się do znacznego rozwoju infrastruktury komunalnej zapewniającej zbieranie, odprowadzanie i efektywne oczyszczanie ścieków komunalnych. Niemniej jednak istnieje konieczność dalszego wspierania przedsięwzięć, które przyczyniają się do wypełnienia zobowiązań wynikających z ww. Dyrektywy. Dokumentem strategicznym, wdrażającym powyższą Dyrektywę jest Krajowy Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Załącznik zaktualizowanego dokumentu stanowi podstawę do wyboru projektów i odzwierciedla potrzeby inwestycyjne w wyznaczonych aglomeracjach. Wsparciem zostanie objęty obszar całego województwa, zgodnie z wykazem aglomeracji wskazanych w KPOŚK, będą to projekty realizowane na obszarze aglomeracji, w rozumieniu ustawy Prawo wodne, o wielkości od 2 tys. do 10 tys. RLM. Analiza stanu realizacji KPOŚK wskazała na problemy jakie mamy do pokonania jako województwo i ukierunkowała interwencje dotyczące inwestycji w aglomeracjach prowadzące do wzrostu wydajności oczyszczalni ścieków, spełnienia standardów oczyszczania ścieków oraz wypełnienia zobowiązań dotyczących

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

wyposażenia w aglomeracjach, w systemy zbierania ścieków komunalnych. Inwestycje, które będą realizowane w aglomeracjach ujętych w KPOŚK będą dążyły do wymaganego prawem, pożądanego poziomu obsługi zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi.

W ramach typu projektu **Budowa, przebudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej w ramach porządkowania gospodarki ścieków komunalnych** za priorytetowe uważa się realizację inwestycji związanych z siecią kanalizacyjną. Działania będą prowadzić do znacznej redukcji presji wywieranej na środowisko przyrodnicze ze strony sektora komunalnego, eliminować dysproporcje pomiędzy siecią wodociągową i kanalizacyjną oraz usuwać braki w kanalizacji sanitarnej. W wyniku prowadzonych inwestycji w rozbudowę sieci kanalizacyjnej oraz systemów oczyszczania ścieków zmniejszy się skala nieczystości płynnych odprowadzanych do wód i ziemi. Na przestrzeni lat, działania w zakresie rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, ograniczyły ilość nieoczyszczonych ścieków, ale nie wyeliminowały zjawiska odprowadzania nieczystości płynnych do wód lub do ziemi. Zaplanowane działania mają na celu ewidencjonowanie jak największej ilości ścieków. W celu uporządkowania gospodarki ściekowej na Mazowszu, uznano za konieczne przeprowadzenie prac obejmujących budowę, rozbudowę i modernizację infrastruktury kanalizacyjnej. Znajdująca się w KPOŚK szczegółowa priorytetyzacja potrzeb inwestycyjnych w obszarze gospodarki ściekowej potwierdza zapotrzebowanie na realizację inwestycji związanych z kanalizacją sanitarną.

W ramach typu projektu **Budowa, rozbudowa, modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych i inwestycji związanych z oczyszczaniem ścieków i zagospodarowywaniem osadów ściekowych** za priorytetowe uważa się finansowanie zarówno budowy nowej infrastruktury, jak i modernizacji istniejących już obiektów m.in. poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii czy zwiększenie przepustowości systemu. W związku z rozbudową systemu sieci kanalizacyjnej prognozuje się w województwie systematyczny wzrost ilości wytwarzanych osadów ściekowych w aglomeracjach. Intensywna rozbudowa infrastruktury związanej ze zbieraniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych kierunkuje również działania, na obszar wsparcia dla gospodarki osadami ściekowymi i działaniami związanymi z ich przeróbką i zagospodarowaniem. Mając na uwadze hierarchie postępowania z odpadami oraz założenia gospodarki o obiegu zamkniętym, priorytetem w zakresie osadów ściekowych będzie zapobieganie lub znaczne ograniczanie ich powstawania. W przypadku osadów, których powstania nie da się uniknąć, priorytetem będzie ograniczenie ich składowania i efektywne oraz zrównoważone zagospodarowanie mające na celu stwarzanie warunków i mechanizmów sprzyjających rozwiązywaniu narastającego problemu zagospodarowywania odpadem, jakim są komunalne osady ściekowe.

W ramach typu projektu **Zarządzanie efektywnymi, inteligentnymi sieciami wodociągowymi** za priorytetowe do wsparcia uważa się finansowanie operacji w zakresie modernizacji sieci wodociągowych. W zakresie projektów związanych z gospodarką wodną wspierane będą inwestycje, dla których podstawą będą zalecenia wynikające z Dyrektywy 98/83/WE oraz Dyrektywy 2020/2184 - w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Dokumentem strategicznym, wdrażającym powyższe Dyrektywy i sprawdzającym stopień spełnienia wymogów jest Program inwestycyjny w zakresie poprawy jakości i ograniczania strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Załącznik opracowanego dokumentu stanowi podstawę do wyboru projektów i odzwierciedla potrzeby inwestycyjne w województwie.

W związku z deficytami wody w regionie, priorytetem jest zrównoważona gospodarka wodna. Konieczność kierowania działań w województwie mazowieckim jest związana z bardziej efektywnym wykorzystaniem

wody. Proponujemy włączenie do zakresu inwestycji interwencyjnych, działania obejmujące efektywne wykorzystanie wody, inwestycje mające na celu zmniejszenie, czy całkowite zredukowanie wycieków w sieciach wodociągowych w sytuacjach, gdy straty wody w systemie są znaczne. W celu zapobieżenia wyciekom wody planujemy do realizacji działania związane z poprawą jakości systemów zaopatrzenia ludności w wodę, interwencje w systemy efektywnego zarządzania dystrybucją, działania modernizacyjne, likwidowanie przyczyn strat wody, szacowanie ryzyk oraz monitoring jakości wody. W konsekwencji zrealizowane działania doprowadzą do zasobooszczędności i zmniejszenia strat wody w systemie zaopatrywania ludności w wodę oraz ograniczą zużycie zasobów wodnych w regionie.

Problemem w województwie jest awaryjność sieci wodociągowych oraz straty wody z powodu wycieków, kradzieży, błędów opomiarowania. Ze względu na niski stopień zautomatyzowania rozprowadzanej wody, opomiarowania przepływów, sygnalizowania awarii oraz bieżącego monitorowania uszkodzeń, istnieje ciągła potrzeba radykalnego zmniejszenia strat wody poprzez wymianę starych odcinków sieci o najwyższym stopniu awaryjności, a także poprzez działania mające na celu oszczędzanie wody. Inwestycje w sieć wodociągową, remonty, uszczelnianie i modernizację systemów zaopatrywania w wodę, będą prowadzić do racjonalnego korzystania z zasobów wodnych w regionie.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe, zostaną zastosowane rozwiązania prowadzące do obiegu cyrkularnego. Dopuszczone do realizacji będą inwestycje służące porządkowaniu gospodarki wodno-ściekowej, wpisujące się w kierunek GOZ np.: nowoczesne i energooszczędne technologie poprawiające efektywność energetyczną, wykorzystujące powstały biogaz czy energię ze źródeł odnawialnych, jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzenie jej skutków, w szczególności zielona i niebieska infrastruktura.

Braki w kanalizacji sanitarnej, zbyt mała ilość instalacji do przetwarzania komunalnych osadów ściekowych, niespełnianie norm jakościowych oraz straty wody, rekomendują priorytetowo wsparcie na Mazowszu projektów dotyczących budowy, przebudowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej, budowy nowych odcinków na obszarach dotąd nieskanalizowanych i inwestycji w oczyszczalnie ścieków i zagospodarowywanie osadów ściekowych oraz w infrastrukturę poprawiającą efektywne wykorzystanie wody.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- właściciele nieruchomości, osoby fizyczne, indywidualni odbiorcy (mieszkańcy), osoby fizyczne i instytucje z województwa mazowieckiego
- przedsiębiorstwa

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Działania realizowane w ramach programu przyczynią się do poprawy jakości życia, a w sposób pośredni przyczynią się do ograniczenia niekorzystnego zjawiska, jakim jest wykluczenie społeczne. Realizowane interwencje przyczynią się także do zapewnienia dobrej współpracy i lepszej komunikacji w kontaktach pomiędzy obywatelami i instytucjami publicznymi. W tym kontekście niezbędne jest zapewnienie, aby wszystkie dostępne działania i rozwiązania zaprojektowane były w sposób uniwersalny, tzn., aby odpowiadały potrzebom wszystkich użytkowników i zapewniały im równy dostęp do oferowanego wsparcia.

Wszystkie projekty będą realizowane z zachowaniem zasad sprzyjających podniesieniu jakości życia i zapewnienia niezależności obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia, wiek, czy niepełnosprawność napotykać się na ograniczenia w życiu codziennym. Dostępność będzie realizowana przez stosowanie zasad uniwersalnego projektowania i standardów.

Warunkiem osiągnięcia trwałego rozwoju społecznego i ekonomicznego jest zapewnienie kobietom i mężczyznom równego udziału we wszystkich sferach życia społecznego – bez względu na ich pochodzenie etniczne, wiek, stan zdrowia, poziom sprawności, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, status rodzicielski, wyznanie lub światopogląd czy orientację psychoseksualną. Realizacja programu będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego, co będzie odzwierciedlone zarówno w procesie programowania, wdrażania, monitorowania kontroli, informacji i promocji, a także samej realizacji projektów.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego (v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej, będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożonych trwałą marginalizacją.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny.

W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych.

Dokumentem strategicznym służącym właściwemu podejściu do zagospodarowania ścieków oraz kierującym interwencję w obszarze gospodarki ściekowej w regionie jest Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Dokument wytycza cele gospodarki ściekowej, kategoryzuje planowane działania inwestycyjne, stanowi wykaz aglomeracji dla których określa zakres rzeczowy i finansowy inwestycji oraz terminy ich realizacji.

Odpowiednie wsparcie jest niezwykle ważne w obu regionach: Warszawskim stołecznym i Mazowieckim Regionalnym, tam gdzie zlokalizowana jest infrastruktura dla gospodarki ściekowej lub też wskazane jest jej powstanie. Racjonalny, skuteczny system gospodarki ściekami jest potrzebny, żeby uniknąć zrzutu zanieczyszczeń w sposób niekontrolowany, nieewidencjonowany do wód i gruntów wyrządzając szkody w środowisku.

Preferowane będą obszary z dużym ładunkiem ścieków powodującym zanieczyszczenia gleb, wód powierzchniowych, podziemnych i śródlądowych.

Szczególne preferencje uzyskają projekty zlokalizowane na obszarach z:

- najniższym odsetkiem ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków,
- najniższą gęstością sieci kanalizacyjnej,
- największymi dysproporcjami pomiędzy długościami sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

Dodatkowo premiowane będą również projekty na obszarach gmin wiejskich bądź miejsko-wiejskich z najniższym stopniem skanalizowania.

Dokumentem strategicznym służącym właściwemu podejściu do zagospodarowania ścieków oraz kierującym interwencję w obszarze poprawy efektywności wykorzystania wody pitnej w regionie jest Program inwestycyjny

w zakresie poprawy jakości i ograniczania strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Dokument wytycza cele gospodarki dystrybuowania wodą, kategoryzuje planowane działania inwestycyjne, stanowi wykaz inwestycji dla których określa zakres rzeczowy i finansowy inwestycji.
Szczególne preferencje uzyskają projekty zlokalizowane na obszarach z:
- z największym wyciekami wody względem wody dystrybuowanej;
- z największą liczbą awarii wodociągowych..

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO 10	Zdolność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków	RLM		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 30	Długość nowych lub zmodernizowanych rur do systemów dystrybucyjnych publicznego zaopatrzenia w wodę	km		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 31	Długość nowych lub zmodernizowanych rur do publicznej sieci do odbioru ścieków	km		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 32	Nowa lub ulepszona zdolność do oczyszczania ścieków	RLM		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla	(v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR 09	Dodatkowa populacja podłączona do co	osoby					

środowiska Mazowsze					najmniej wtórnego oczyszczania ścieków						
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(v) Promowanie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR 43	Straty wody w systemach dystrybucyjnych do publicznego zaopatrzenia w wodę	osoby					

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

Pole tekstowe [2 000]

2.1.1.1. Cel szczegółowy (vi) *Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną*

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (vi) *Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną*, planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Gospodarka odpadami komunalnymi zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami;**
- **Systemy selektywnego zbierania odpadów komunalnych;**
- **Kompleksowy projekt oczyszczania Mazowsza z wyrobów zawierających azbest.**

W zakresie gospodarki odpadami konieczne jest podjęcie dalszych działań zmierzających do ochrony środowiska oraz przeprowadzenie kluczowych inwestycji wynikających z tzw. ramowej dyrektywy o odpadach (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy, Dz. U.UE L 312 z dnia 22 listopada 2008 r.) oraz tzw. dyrektywy składowiskowej (Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów). W celu zapewnienia właściwej realizacji założeń idei gospodarki o obiegu zamkniętym należy wprowadzić rozwiązania umożliwiające zawrót do gospodarki surowców wtórnych, o jak najwyższej jakości. Interwencja w tym zakresie ma na celu ukierunkowanie gospodarki odpadami w województwie mazowieckim polegającej na minimalizowaniu powstawania odpadów komunalnych, poprawie efektywności w systemach selektywnych zbiórek odpadów, inwestowaniu w infrastrukturę umożliwiającą zapobieganie powstawaniu

odpadów, wspomagającą przygotowanie do ponownego użycia, wymianę rzeczy używanych, na wydajnym recyklingu i odzysku.

W ramach typu projektu **Gospodarka odpadami komunalnymi zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami** za priorytetowe uważa się finansowanie działań ujętych w Planie Inwestycyjnym Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego i wpisujących się w założenia Krajowego Planu Gospodarki Odpadami. Budowa, rozbudowa lub modernizacja instalacji do przetwarzania odpadów, odzysku i recyklingu w tym recyklingu organicznego, umożliwi powstanie rynku zbytu dla odpadów zebranych w sposób selektywny i powstałych po przetworzeniu w instalacjach komunalnych. Doprowadzi to do ponownego zawrócenia surowców do gospodarki, wpisując się tym samym w założenia idei gospodarki o obiegu zamkniętym. Prognozy kierunkują działania, również na zmniejszanie masy odpadów komunalnych poprzez usprawnianie funkcjonowania instalacji i unowocześnianie technologii. Będą realizowane również inwestycje w doczyszczanie selektywnie zebranych odpadów wysegregowanych u źródła, w inne metody odzysku, recyklingu oraz unieszkodliwiania (innego niż składowanie odpadów nienadających się do odzysku) oraz inwestycje służące realizacji hierarchii postępowania z odpadami i transformacji ku gospodarce o obiegu zamkniętym. Obok budowy nowych instalacji, poprzez wykorzystanie potencjału już funkcjonujących instalacji, Mazowsze dąży do zwiększenia skuteczności i efektywności recyklingu i odzysku oraz osiągnięcia zakładanych poziomów. Zmodernizowane instalacje przyczynią się do wielu korzystnych zmian, m.in. do poprawy sposobu gospodarowania odpadami np.: poprzez ograniczenie negatywnego oddziaływanie na środowisko, likwidację uciążliwości odorowych czy wykorzystanie bioodpadu do wytworzenia produktu o właściwościach nawozowych. W sposób cyrkularny odpady zawrócą z powrotem do gospodarki jako zasoby, gotowe do ponownego wykorzystania jako surowce.

W ramach typu projektu **Systemy selektywnego zbierania odpadów komunalnych** preferowane będą projekty zmierzające do zapobiegania powstawania odpadów. Selektywna zbiórka stanowi ważny etap dochodzenia do gospodarki obiegu zamkniętego w regionie. Zaproponowane działania, oparte są o inwestycje związane z podniesieniem atrakcyjności i użyteczności dobrej jakości surowców wtórnych, umożliwiając ich ponowne wykorzystanie, zapobiegają powstawaniu odpadów, przyczyniają się do efektywnego wysortowania odpadów surowcowych. Wspierane inwestycje, na dalszym etapie, pozwolą ponownie zawrócić surowce do gospodarki jako zasoby oraz pozwolą otworzyć rynki zbytu dla produktów używanych. Dodatkowo w ramach tego projektu proponujemy wdrożenie monitoringu i kontroli procesu segregacji i odbioru odpadów. Systemy kontroli nad procesami odbioru odpadów u źródła, zwłaszcza w zabudowie wielorodzinnej umożliwiają skuteczne zarządzanie odpadem. Systemy indywidualnej segregacji odpadów gromadzonych u źródła, stanowią jedno z rozwiązań prowadzących do zwiększenia potencjału poziomu recyklingu i odzysku i wpisują się w założenia gospodarki obiegu zamkniętego. Podobnie też inwestycje w infrastrukturę związaną z systemem kaucyjnym (np.:recyklomaty), czy też inne inwestycje w zakresie systemów selektywnego zbierania odpadów.

W związku z wymaganiami w zakresie wzrostu selektywnego zbierania odpadów należy stworzyć infrastrukturę, która umożliwi właściwe przygotowanie odpadów do recyklingu. Ważne jest, żeby każdy mieszkaniec miał łatwy dostęp do Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), oferującego możliwość oddania jak największej liczby frakcji odpadów pochodzenia komunalnego zebranego selektywnie jak: papier, szkło, metal, tworzywa sztuczne czy bioodpady. W tym celu niezbędna jest realizacja budowy minimum jednego

PSZOK w każdej gminie oraz rozbudowa i modernizacja już istniejących o punkty napraw i punkty ponownego użycia, ogródki kompostownikowe.

Równie ważna w obszarze gospodarki odpadami jest realizacja działań informacyjno-edukacyjnych z zakresu prawidłowego postępowania z odpadami i zapobiegania powstawaniu odpadów, stanowiących komponent projektów infrastrukturalnych. Największą rolę we właściwym segregowaniu odpadów mają konsumenci, dlatego położony zostanie nacisk na zmianę świadomości mieszkańców poprzez edukację w zakresie odpowiedzialnego wytwarzania odpadów, selektywnego zbierania odpadów, kompostowania, recyklingu i odzysku. Najszybciej i najskuteczniej do największej liczby mieszkańców można dotrzeć z poziomu lokalnego lub regionalnego, dlatego dofinansowaniem powinny być objęte akcje informacyjne samorządów różnych szczebli.

Równie priorytetowe będą działania w obszarze oczyszczania województwa mazowieckiego z wyrobów zawierających azbest. Realizowany będzie **Kompleksowy projekt oczyszczania Mazowsza z wyrobów zawierających azbest**. Zarówno wymogi unijne jak i prawo krajowe narzuca obowiązek zakazu stosowania wyrobów zawierających azbest ze względu na potwierdzoną szkodliwość włóknistych krzemianów i ich właściwości rakotwórcze. Z zapisów rozporządzeń wykonawczych do Ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest jednoznacznie wynika, że wykorzystywanie azbestu lub wyrobów zawierających azbest możliwe jest nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2032 r. Interwencja ukierunkowana będzie na demontaż, transport i unieszkodliwienie materiałów azbestowych z możliwością zastąpienia materiałów azbestowych, materiałami nieszkodliwymi, w celu przywrócenia, przy użyciu materiałów nieszkodliwych, stanu obiektu sprzed demontażu. Udzielenie dofinansowania w tym zakresie spowoduje przyspieszenie tempa oczyszczania województwa z rakotwórczego materiału, a w konsekwencji przełoży się na zdrowie jego mieszkańców.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe, zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Dopuszczalne do realizacji będą inwestycje służące porządkowaniu gospodarki odpadowej, wpisującej się w kierunek GOZ. Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- właściciele nieruchomości, osoby i instytucje z województwa mazowieckiego
- przedsiębiorstwa

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Działania realizowane w ramach programu przyczynią się do poprawy jakości życia, a w sposób pośredni przyczynią się do ograniczenia niekorzystnego zjawiska, jakim jest wykluczenie społeczne. Realizowane interwencje przyczynią się także do zapewnienia dobrej współpracy i lepszej komunikacji w kontaktach pomiędzy

obywatelami i instytucjami publicznymi. W tym kontekście niezbędne jest zapewnienie, aby wszystkie dostępne działania i rozwiązania zaprojektowane były w sposób uniwersalny, tzn., aby odpowiadały potrzebom wszystkich użytkowników i zapewniały ich równy dostęp do oferowanego wsparcia.

Wszystkie projekty będą realizowane z zachowaniem zasad sprzyjających podniesieniu jakości życia i zapewnienia niezależności obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia, wiek, czy niepełnosprawność napotykać się na ograniczenia w życiu codziennym. Dostępność będzie realizowana przez stosowanie zasad uniwersalnego projektowania i standardów.

Warunkiem osiągnięcia trwałego rozwoju społecznego i ekonomicznego jest zapewnienie kobietom i mężczyznom równego udziału we wszystkich sferach życia społecznego – bez względu na ich pochodzenie etniczne, wiek, stan zdrowia, poziom sprawności, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, status rodzicielski, wyznanie lub światopogląd czy orientację psychoseksualną. Realizacja programu będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego, co będzie odzwierciedlone zarówno w procesie programowania, wdrażania, monitorowania kontroli, informacji i promocji, a także samej realizacji projektów.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego (vi) *Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną*, będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożonych trwałą marginalizacją.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny.

W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych. Podstawowym dokumentem kierującym interwencją w obszarze gospodarki odpadowej w regionie jest Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego. Dokument wytycza cele gospodarki odpadami, wskazuje hierarchię sposobów postępowania z odpadami, określa kierunki działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, kształtuje system gospodarki odpadami w regionie oraz odnosi się do usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Mazowsza.

Inwestycje zaplanowane do realizacji ujęte są w Planie Inwestycyjnym PGO WM i dotyczą NUTS 2 RWS i RMR. W obu regionach odpowiednie wsparcie jest niezwykle ważne w miejscach lokalizacji infrastruktury dla gospodarki odpadowej. Racjonalny, skuteczny system gospodarki odpadami jest potrzebny w całym województwie, żeby uniknąć problemów tzw. „dzikich wysypisk”, nielegalnego składowania odpadów, wzrostu ilości odpadów zwłaszcza tych nienadających się do dalszego przetworzenia i zawrócenia z powrotem do gospodarki.

Preferowane będą terytoria, na których realizowane będą inwestycje stojące najwyżej w hierarchii postępowania z odpadami, czyli dotyczące zapobiegające powstawaniu odpadów i prowadzące do recyklingu.

Szczególne preferencje uzyskają również projekty zlokalizowane na obszarach z największym odsetkiem odpadów zawierających azbest i przeznaczonych do unieszkodliwienia.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	CCO11	Zdolność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji recyklingu odpadów	tony		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCO34	Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów	tony/rok		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCO107	Inwestycje w urządzenia do selektywnej zbiórki odpadów	szt.		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	WLWK	Masa wycofanych z użytkowania i unieszkodliwionych	Mg		

środowiska Mazowsze	gospodarkę zasobooszczędną				wyrobów zawierających azbest				
---------------------	----------------------------	--	--	--	------------------------------	--	--	--	--

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	CCR10	Dodatkowe odpady poddane recyklingowi	Tony/rok					
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCR47	Odpady poddane recyklingowi	Tony/rok					
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vi) Promowanie przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym i gospodarkę zasobooszczędną	EFRR	Lepiej rozwinięte/Słabiej rozwinięte	RCR103	Odpady zbierane oddzielnie	Tony/rok					

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem

(art. 22 ust. 3)

2.1.1.1. Cel szczegółowy (vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (vii) *Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia* planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Aktualizacja Planów Ochrony Parków Krajobrazowych;**
- **Ochrona różnorodności biologicznej poprzez realizację planów ochrony w mazowieckich parkach krajobrazowych oraz poprzez tworzenie centrów ochrony rodzimych gatunków roślinnych i zwierzęcych;**
- **Rekultywacja składowisk odpadów pokomunalnych.**

Zgodnie z dokumentami strategicznymi i zidentyfikowanymi potrzebami województwa mazowieckiego dążymy do umocnienia systemu ochrony przyrody, w tym usprawnienia zarządzania siecią Natura 2000. Kontynuacja procesu planowania zadań ochronnych i tworzenia planów ochrony dla wymagających tego form ochrony przyrody wiązać się będzie z aktualizacją dokumentów planistycznych dla Parków krajobrazowych oraz realizacją założonych w planach celów, dotyczących ochrony przyrody.

W ramach typu projektu **Aktualizacja Planów Ochrony Parków Krajobrazowych** priorytetem jest kontynuacja prac nad opracowaniem i zatwierdzeniem aktualizacji Planów Ochrony dla parków krajobrazowych. Aktualizacja dokumentu planistycznego - Planu Ochrony dla Parku Krajobrazowego - poprzedzone jest oceną i opracowaniem stanu i koncepcji ochrony zasobów, wskazaniem zadań ochronnych, ich zakresu i lokalizacji. Zakres prac na potrzeby sporządzenia projektu planu parku krajobrazowego jest bardzo obszerny i dotyczy zebrania niezbędnego materiału i opracowań oraz wykonania szeregu ekspertyz związanych z inwentaryzacją zasobów, charakterystyką składników przyrody i walorów krajobrazowych. Równie ważne jest właściwe dokonanie identyfikacji zagrożeń oraz aktualizacja danych koncentrująca się na terenach i zagadnieniach problemowych. Kolejnym etapem jest prawidłowe scharakteryzowanie oceny uwarunkowań społecznych i gospodarczych prowadzonej tam działalności gospodarczej i polityki przestrzennej oraz turystyki i rekreacji, zwłaszcza ze wskazaniem istniejących i projektowanych form ochrony przyrody, a także analiza skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony.

Typ projektu: **Ochrona różnorodności biologicznej poprzez realizację planów ochrony w mazowieckich parkach krajobrazowych oraz poprzez tworzenie centrów ochrony rodzimych gatunków roślinnych i zwierzęcych** związany jest z wdrażaniem aktualnie obowiązujących planów ochrony dla parków krajobrazowych. Realizacja planów ochrony na obszarach chronionego krajobrazu obejmować będzie wykonanie zabiegów ochrony czynnej zawartych w planach ochrony parków krajobrazowych, w celu zachowania i zwiększenia ich różnorodności biologicznej.

Wspierane będą działania wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym, w szczególności z Unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności i Priorytetowych Ram Działań dla sieci Natura 2000 (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/we z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa). Potrzeby ukierunkowanych działań w związku z wdrażaniem planów ochrony, zostały uwzględnione również w Programie ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego, Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. oraz Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego. Działania będą skierowane na ochronę zasobów przyrodniczych, zgodnie z zapisami dokumentów planistycznych dla obszarów chronionych, jak również na kontynuowanie wsparcia ochrony wybranych gatunków i siedlisk, przede wszystkim na terenach parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000.

Priorytetowe działania będą prowadzić do przywracania utraconej różnorodności biologicznej, tworzyć centra w oparciu o gatunki rodzime, prowadzić czynną ochronę siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych ochroną oraz monitoring obszarów chronionych. Główne cele do realizacji to zapewnienie warunków do wzrostu liczebności populacji rzadkich, ginących, zagrożonych i innych cennych przyrodniczo gatunków oraz ograniczenie rozprzestrzeniania się populacji gatunków obcego geograficznie pochodzenia, w tym roślin inwazyjnych, szczególnie zagrażających gatunkom rodzimym.

Planowane działania mają również na celu zmniejszenie negatywnych oddziaływań na zasoby przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, ograniczenie presji urbanistycznej i promowanie zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo, działania związane z udostępnianiem parków dla celów rekreacyjnych i edukacyjnych, a także osiągnięcie i utrzymania dobrego stanu i potencjału ekologicznego wód i związanych z nimi ekosystemów.

Plany ochrony, zawierają również zalecenia dotyczące turystyki na terenie parków krajobrazowych i wskazują potrzebę renowacji istniejących i budowę nowych szlaków turystyki pieszej, rowerowej i ścieżek dydaktycznych, szczególnie tam, gdzie wymaga tego ograniczenie negatywnego wpływu ruchu turystycznego na środowisko naturalne.

W ramach tego typu projektu realizowana będzie ochrona różnorodności biologicznej poprzez tworzenie centrów ochrony rodzimych gatunków roślinnych i zwierzęcych. Powstrzymanie i odwrócenie utraty różnorodności biologicznej i usług ekosystemowych to wyzwanie do podjęcia działań w celu ochrony gatunków roślin i zwierząt i ich naturalnych siedlisk oraz przeciwdziałanie głównym znanym przyczynom spadku ich liczebności. Wspierana będzie budowa i rozwój centrów na obszarach miejskich i pozamiejskich, w celu ochrony przed wymieraniem poprzez tworzenie warunków rozwoju i rozmnażania dla roślin i zwierząt (arboreta,

ogrody botaniczne, ośrodki rehabilitacji, banki genowe), zadrzewianie i zazielenianie przestrzeni okołomiejskich (parki skwery, zielen miejska, miejsca rekreacji i wypoczynku).

W celu skutecznej ochrony przyrody realizowane będą - jako element uzupełniający dla powyższych operacji - kampanie edukacyjno-informacyjne. Kształtowanie świadomości ekologicznej, przekazywanie wiedzy i promowanie w społeczeństwie ekologicznych postaw i zachowań oraz tworzenie warunków do aktywnego korzystania z jej zasobów, bez szkody dla środowiska jest niezbędne do osiągnięcia zamierzonych celów w tym obszarze.

W ramach typu projektu: **Rekultywacja składowisk odpadów pokomunalnych** przewidziano zrehabilitowanie 49 składowisk, z czego w obowiązującym Planie inwestycyjnym dla województwa mazowieckiego (załącznik do Planu Gospodarki Odpadami Województwa Mazowieckiego 2024), ujętych zostało 36 instalacji, które wymagają przeprowadzenia tego procesu. W większości są to małe, gminne składowiska odpadów.

Województwo mazowieckie zwraca również uwagę na narastający problem, dzikich wysypisk.

Dodatkowo wartość dodaną w tym projekcie po rekultywacji technicznej stanowiłaby rekultywacja biologiczna i związane z nią nasadzenia drzew i krzewów, zazielenianie, zadrzewianie, przywracanie wartości użytkowej terenu. Realizacja projektu przyczyniłaby się do zapobieżenia negatywnego wpływu składowisk odpadów na środowisko naturalne, a przede wszystkim na zdrowie i życie ludzkie.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe, zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zielen, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu, rozwój elektromobilności).

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- Mieszkańcy, osoby i instytucje z województwa mazowieckiego oraz odwiedzający turyści

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Działania realizowane w ramach programu przyczynią się do poprawy jakości życia, a w sposób pośredni przyczynią się do ograniczenia niekorzystnego zjawiska, jakim jest wykluczenie społeczne. Realizowane interwencje przyczynią się także do zapewnienia dobrej współpracy i lepszej komunikacji w kontaktach pomiędzy obywatelami i instytucjami publicznymi. W tym kontekście niezbędne jest zapewnienie, aby wszystkie dostępne działania i rozwiązania zaprojektowane były w sposób uniwersalny, tzn., aby odpowiadały potrzebom wszystkich użytkowników i zapewniały im równy dostęp do oferowanego wsparcia.

Wszystkie projekty będą realizowane z zachowaniem zasad sprzyjających podniesieniu jakości życia i zapewnienia niezależności obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia, wiek, czy niepełnosprawność napotykać się na ograniczenia w życiu codziennym. Dostępność będzie realizowana przez stosowanie zasad uniwersalnego projektowania i standardów.

Warunkiem osiągnięcia trwałego rozwoju społecznego i ekonomicznego jest zapewnienie kobietom i mężczyznom równego udziału we wszystkich sferach życia społecznego – bez względu na ich pochodzenie etniczne, wiek, stan zdrowia, poziom sprawności, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, status rodzicielski,

wyznanie lub światopogląd czy orientację psychoseksualną. Realizacja programu będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego, co będzie odzwierciedlone zarówno w procesie programowania, wdrażania, monitorowania kontroli, informacji i promocji, a także samej realizacji projektów.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego (vii) *Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia*, będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożonych trwałą marginalizacją.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych.

Priorytetowo będą potraktowane obszary objęte formami ochrony przyrody jak: parki krajobrazowe, pomniki przyrody, obszary chronionego krajobrazu czy rezerwaty przyrody stanowiące Mazowiecki System obszarów prawnie chronionych.

Na szczególną uwagę zasługują obszary borykające się z problemem składowania zanieczyszczeń i podlegające np.: rekultywacji, dlatego też szczególnie preferowane będą projekty zlokalizowane na ww. obszarach.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO12	Powierzchnia zielonej infrastruktury na obszarach miejskich	ha		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	WLWK	Liczba opracowanych dokumentów planistycznych	Szt.		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 37	Powierzchnia obszarów Natura 2000 objętych działaniami ochronnymi i rekultywacyjnymi	ha		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO36	Zielona infrastruktura wspierana do innych celów niż adaptacja do zmian klimatu	ha		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO38	Powierzchnia zrehabilitowanych terenów objętych wsparciem	ha		

	obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia									
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR11	Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza	osoby					
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RRC 95	Ludność mająca dostęp do nowej lub ulepszonej zielonej infrastruktury *	osoby					
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(vii) Poprawa ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej i zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich oraz zmniejszenie wszelkich form zanieczyszczenia	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RRC 52	Grunty zrekultywowane przeznaczony na tereny zielone, mieszkania socjalne, gospodarcze lub inne	ha					

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem

(art. 22 ust. 3)

Pole tekstowe [2 000]

2.1.1.1. Cel szczegółowy: (viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (viii) *Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną*, planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- **Infrastruktura rowerowa i piesza** (ścieżki rowerowe, parkingi, ogólnodostępne punkty serwisowe, przechowalnie rowerów, stojaki rowerowe, łączniki rowerowe przy ślepych ulicach, kładki, tunele, wydzielone drogi rowerowe poza jezdnią, pasy ruchu dla rowerów w jezdni, kontrapasy, śluzy rowerowe w jezdni na skrzyżowaniach, sygnalizacja dla rowerzystów, windy i wyciągi rowerowe);
- **Poprawa konkurencyjności transportu publicznego oraz ekologiczności taboru** (rozbudowa infrastruktury paliw dla samochodów bezemisyjnych o punkty ładowania samochodów elektrycznych i stacji tankowania samochodów wodorowych);
- **Kompleksowe projekty dotyczące budowy i przebudowy infrastruktury transportu publicznego** (infrastruktura drogowa, obiekty P&R, oświetlenie, ITS);
- **Ograniczenie emisji z transportu, w tym zakup maszyn/sprzętu do czyszczenia ulic;**
- **Przygotowanie planów rozwoju infrastruktury dla MML oraz demonstrację MML.**

W celu poprawy warunków ruchu i podziału zadań przewozowych niezbędne są nie tylko inwestycje w sieć transportową, ale i infrastrukturę towarzyszącą usprawniającą mobilność miejską w tym w:

- infrastrukturę rowerową, w szczególności wpisującą się w sieć szkieletową tras rowerowych województwa mazowieckiego,
- przebudowę dróg i zmianę organizacji ruchu na ulicach w celu poprawy konkurencyjności ruchu niezmotoryzowanego i transportu publicznego (wydzielone pasy dla autobusów i torowiska tramwajowe, ograniczanie przekroju jezdni na rzecz przestrzeni dla pochłaniającej zanieczyszczenia zieleni i infrastruktury dla niezmotoryzowanych). Infrastruktura drogowa będzie wspierana wówczas, gdy ich bezpośrednim celem jest wykorzystanie narzędzi cyfrowych do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego.
- poprawa warunków i bezpieczeństwa ruchu pieszego oraz dostępności przestrzeni dla osób o ograniczonej mobilności (w tym wyznaczanie brakujących przejść dla pieszych, poszerzanie chodników, sadzenie drzew przy ulicach, strefowe uspokojenie ruchu, ograniczanie rozmiarów skrzyżowań, zastępowanie sygnalizacji wzbudzanej przyciskami uspokojeniem ruchu lub automatyczną detekcją),
- ekologiczny tabor na potrzeby transportu publicznego,
- kompleksowe inwestycje dotyczące budowy i przebudowy infrastruktury publicznego transportu zbiorowego (w tym obiekty P&R, oświetlenie uliczne, ITS).

Stworzenie kompleksowej sieci tras rowerowych pozwoli znacząco poprawić warunki ruchu, jak i zwiększyć atrakcyjność WM, jako miejsca zamieszkania oraz wypoczynku. Wdrażanie działań takich jak strefowe uspokojenie ruchu, porządkowanie parkowania w strefie śródmiejskiej, usuwanie barier architektonicznych w przestrzeni miejskiej czy wytyczanie pasów rowerowych na jezdni pozwolą zwiększyć udział najmniej uciążliwego dla tkanki miejskiej ruchu pieszego i rowerowego. Wzrost atrakcyjności zarówno transportu publicznego jak i niezmotoryzowanego pozwoli na zmniejszenie zatłoczenia na drogach miast, poprawiając tym samym również warunki ruchu dla pojazdów transportu publicznego.

Finansowane będą projekty z zakresu transportu publicznego niskoemisyjnego i bezemisyjnego zasilanego paliwem alternatywnym, w tym niezbędnej dla tego transportu infrastruktury. Preferencyjnie traktowane będą

projekty związane z zakupem bezemisyjnych pojazdów transportu publicznego. Poprzez infrastrukturę rozumie się infrastrukturę ładowania pojazdów paliwem alternatywnym oraz infrastrukturę niezbędną do korzystania z komplementarnych form transportu (tj. transportu bezemisyjnego komplementarnego w stosunku do autobusowego transportu publicznego) np. bikesharing lub carsharing oparte o pojazdy elektryczne. Ze względu na niski stopień dostępności takiej infrastruktury na terenach miejskich (nie ma możliwości np. ładowania samochodu w prywatnym garażu) jest obecnie jedną z przyczyn niewielkiego wykorzystania tych źródeł energii. Tymczasem jej rozwój jest sposobem na zmniejszenie poziomów emisji w ruchu samochodowym, którego nie da się w całości wyeliminować z obszarów miast. Szczególnie ważne jest logistyka miejska - małe samochody dostawcze dostarczające zaopatrzenie, taksówki czy samochody wykorzystywane w *carsharingu*. Priorytetem jest rozwój elektromobilności. Jej istotnym elementem może być popularyzacja rowerów elektrycznych, pod warunkiem zapewnienia również odpowiedniej infrastruktury liniowej. Zakupowi niskoemisyjnego taboru powinny towarzyszyć inwestycje w niezbędną dla właściwego funkcjonowania zrównoważonej mobilności infrastrukturę.

W celu usprawnienia ruchu w miastach, należy zwiększyć konkurencyjność i efektywność transportu zbiorowego, w tym poprzez wprowadzanie systemu priorytetów w sygnalizacji świetlnej dla wydzielonych pasów autobusowych. Interwencja jest ukierunkowana na rozwój multimodalnej mobilności miejskiej uważanej za najwłaściwszą formę transportu zrównoważonego. Powiązanie różnych środków transportu w sprawny łańcuch pozwoli zarówno na uzyskanie efektywności ekonomicznej, jak również ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. Wsparciem zatem objęte zostaną inwestycje poprawiające warunki ruchu dla transportu publicznego i niezmotoryzowanego. Poza jezdnią o wpływie drogi na dostępność obszaru decydują takie elementy jak infrastruktura pieszka i rowerowa oraz dostosowanie jej do potrzeb osób starszych, bądź o ograniczonej możliwości poruszania się. Duży nacisk powinien być położony na system transportowy przyjazny dla środowiska naturalnego, mieszkańców oraz bezpieczeństwo podróży. W ramach interwencji, jako element uzupełniający i jednocześnie wnoszący dużą wartość dodaną, przewidziano wsparcie zielonej infrastruktury pełniącej funkcję ciągów komunikacyjnych dla niezmotoryzowanych, np. odpowiednio dostosowane wały przeciwpowodziowe czy zielone korytarze w miastach wyposażone w drogi dla rowerów i ciągi pieszkie.

Rozwój systemu parkingów „Parkuj i Jedź” (P&R) w punktach przesiadkowych poza głównymi miastami oraz „Parkuj rower i jedź” (B&R – również w głównych miastach) jest korzystny z punktu widzenia integracji transportu, ograniczenia ruchu samochodowego w miastach oraz stanu środowiska naturalnego. Z tego też powodu planuje się wsparcie dalszej budowy i rozbudowy systemów P&R oraz B&R. W ramach parkingów będących w gestii Województwa Mazowieckiego, nowe parkingi realizowane będą w porozumieniu z samorządami lokalnymi w celu jak najlepszego ich dostosowania do potrzeb przyszłych użytkowników systemu. Otwarcie kolejnych parkingów „Parkuj i Jedź” w nowych lokalizacjach uzależnione będzie od możliwości współfinansowania budowy miejsc postojowych przez samorzady lokalne, realizacji w ramach Partnerstwa Publiczno-Prywatnego oraz w ramach współfinansowania ze środków europejskich. Węzły przesiadkowe przyjazne pasażerom są kluczowym elementem nowoczesnego systemu transportu publicznego. Mają na celu integrację podsystemów transportu, ułatwienia dokonywania przesiadek z jednego środka transportu na drugi, zmniejszenie ilości samochodów wjeżdżających do miasta a tym samym zmniejszenie

zatłoczenia na ulicach oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń. Zakłada się dalszy rozwój i rozbudowę węzłów przesiadkowych.

Dopełnieniem projektów będą działania informacyjno-promocyjne i edukacyjne promujące transport zbiorowy i bezpieczeństwo ruchu w transporcie publicznym.

W ramach typu projektu: **Ograniczenie emisji z transportu, w tym zakup maszyn/sprzętu do czyszczenia ulic** wspierany będzie zakup sprzętu i maszyn do czyszczenia ulic. W obszarach zurbanizowanych i wzdłuż tras dojazdów do pracy istotny wpływ na jakość powietrza i wysoki poziom stężeń pyłów zawieszonych ma udział emisji pochodzącej z transportu. W tym sektorze poza spalaniem paliw istotny udział w emisji pyłów ma ścieranie opon, hamulców i powierzchni dróg wynikający z nasilonego ruchu pojazdów. W rocznej ocenie jakości powietrza za rok 2018 podano, że jednym z działań koniecznych do podjęcia w celu redukcji emisji jest czyszczenie ulic na mokro z zalegających na nich osadów. Wszystkie prace czyszczące muszą odbywać się na mokro, w przeciwnym razie pył jest jedynie rozwiewany, a nie usuwany. Częścią integralną obowiązujących *Programów Ochrony Powietrza* są plany działań krótkoterminowych, w których określono działania naprawcze mające na celu ograniczenie emisji w momencie wystąpienia przekroczenia norm, i jednym z takich działań jest m.in. czyszczenie ulic na mokro. Przeprowadzone na potrzeby nowego programu ochrony powietrza analizy stężeń pyłów pochodzących od transportu drogowego wskazują, że wielkość tego typu emisji wtórnej wynosi: dla pyłu zawieszonego PM10 – do 60% i dla pyłu zawieszonego PM2,5 – do 15% łącznej emisji pyłu.

Interwencje w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej będą wspierane jedynie w tych gminach, które objęte są Sustainable Urban Mobility Plan – (SUMP). Dokument ten powinien pokrywać cały właściwy funkcjonalny obszar miejski i być zatwierdzony przez właściwy organ stanowiący, wykonujący zadania publiczne z zakresu mobilności miejskiej na terenie gminy.

Planuje się wsparcie opracowania planów rozwoju infrastruktury do obsługi MML, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb służb ratunkowych, szpitali oraz służb publicznych. Priorytetem będzie także zapewnienie powszechnego dostępu do Miejskiej Mobilności Lotniczej w celu wskazania korzyści wprowadzenia tego modułu transportu miejskiego i zapewnienia jego powszechnej akceptowalności społecznej. Powyższe działania, poza stymulowaniem rynku Bezzałogowych Systemów Powietrznych, przyczynią się do zwiększenia innowacyjności regionu i utworzenia nowych miejsc pracy.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- użytkownicy komunikacji publicznej oraz alternatywnych form transportu;
- jednostki wykonujące zadania w zakresie publicznego transportu zbiorowego (na zasadzie użyteczności publicznej) – organizatorzy.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego (viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną, będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r. Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożonych trwałą marginalizacją. Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny. W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych. Interwencja podejmowana w ramach celu szczegółowego ukierunkowana jest na zwiększenie roli transportu miejskiego jako alternatywy dla motoryzacji indywidualnej realizowana będzie w gminach, które są objęte Sustainable Urban Mobility Plan – (SUMP).

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO57	Ekologiczny tabor transportu publicznego	pojazdy		

środowiska Mazowsze	mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną							
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO58	Infrastruktura przeznaczona specjalnie dla rowerów objęta wsparciem	km		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO60	Miasta z nowym lubzmodernizowanym cyfrowym systemem transportu miejskiego	szt		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba pojazdów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	szt		
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba stanowisk postojowych w wybudowanych obiektach „Bike&Ride”	szt.		

Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba wybudowanych obiektów „parkuj i jedź” [szt.]	szt.			
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba przebudowanych obiektów „parkuj i jedź” [szt.]	szt.			

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii) Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR62	Roczna liczba pasażerów transportu publicznego	Pasażerowie/rok	Nd.	Nd.			
Czyste, niskoemisyjne	(viii) Promowanie zrównoważonej	EFRR	Lepiej rozwinięte	RCR64	Roczna liczba użytkowników	Użytkownicy/rok	Nd.	Nd.			

przyjazne dla środowiska Mazowsze	multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną		/ Słabiej rozwinięte		infrastruktury przeznaczonej specjalnie dla rowerów						
Czyste, niskoemisyjne przyjazne dla środowiska Mazowsze	(viii)Promowanie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w ramach przejścia na gospodarkę zeroemisyjną	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Roczna liczba operacji bezzałogowych statków powietrznych w ramach MML	Operacje/rok	Nd.	Nd.			

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*

☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

2.1.1.1. Cel szczegółowy (ii) rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego 3 (ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej, planowane są do realizacji następujące typy projektów:

- budowa i przebudowa dróg wojewódzkich, na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych stanowiących połączenie z systemem dróg krajowych lub siecią TEN-T, w tym inwestycje na rzecz poprawy bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na tych drogach;
- pozostałe drogi zgodnie z Kontraktem Programowym;
- linie kolejowe – budowa, przebudowa lub modernizacja,

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

- tabor kolejowy - zakup lub modernizacja,
- budowa zapleczy utrzymaniowo-naprawczych

Analiza sieci transportowej zawarta w Planie wykonawczym do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku - w obszarze Przestrzeń i Transport wskazuje, w sposób syntetyczny na mocne strony transportu na Mazowszu, które odpowiednio wykorzystane przyczynią się do zwiększenia szans i uniknięcia zagrożeń rozwojowych. Prowadzi także do następujących wniosków: położenie województwa wraz ze stolicą Polski w centrum kraju, rozwój sieci drogowej, rozwój lotnisk, dogodne połączenia z ośrodkami regionalnymi i subregionalnymi, stwarzają dogodne warunki dla rozwoju województwa. Dla pełnego wykorzystania tych zalet konieczna jest m.in. rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury transportowej. Infrastruktura ta, przyczyni się do rozwoju województwa, a także wpłynie na poprawę, jakości życia mieszkańców. Głównym problemem systemu transportowego województwa jest niedostatecznie wysoki udział niskoemisyjnych i bezemisyjnych środków transportu w podziale zadań przewozowych, niedostateczny poziom bezpieczeństwa, zbyt duże natężenie ruchu samochodowego na większości odcinków dróg krajowych i niektórych wojewódzkich zwłaszcza na trasach wlotowych do Warszawy. Istotny problem stanowi również coraz większa liczba pojazdów, rosnący udział ruchu samochodowego podziale zadań przewozowych i zwiększające się w związku z tym natężenie ruchu, co ma negatywny wpływ na środowisko, w szczególności w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych. Miejskami problemem jest też niezadawalający stan dróg (w tym stanowiących uzupełnienie sieci dróg krajowych, w szczególności leżących w sieci TEN-T). Istnieje zatem potrzeba dalszego rozwoju systemu dróg na Mazowszu, przy czym priorytetem powinny być inwestycje poprawiające bezpieczeństwo m.in. poprzez budowę obwodnic i wyprowadzanie ruchu drogowego poza miasta oraz uspokajanie ruchu wewnątrz miast. Inwestycje będą ukierunkowane również na poprawę bezpośredniego dostępu do sieci TEN-T, miejsc inwestycyjnych, terminali intermodalnych/centrów logistycznych, węzłów transportowych, przejść granicznych. Wspierane będą również inwestycje niezbędne do wykonywania usług publicznego transportu zbiorowego oraz skierowane na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego np. likwidacja miejsc niebezpiecznych oraz rozwiązania cyfrowe w ramach realizowanych projektów. Wspierane będzie także rozmieszczenie infrastruktury ładowania / tankowania pojazdów paliwami alternatywnymi. Istotne znaczenie będą też miały powiązania z siecią TEN-T i drogami krajowymi, z uwzględnieniem hierarchii sieci drogowej, ryzyka popytu wzbudzonego i funkcji poszczególnych kategorii dróg, tak by przeciwdziałać nadmiernemu wzrostowi natężenia ruchu drogowego oraz przenoszeniu podróży np. z kolei na drogi. W celu stworzenia kompleksowej sieci tras rowerowych zakłada się tworzenie tras rowerowych wzdłuż modernizowanych lub wybudowanych dróg. Pozwoli to na wytworzenie sieci szkieletowej, do której będą mogły dowiązywać trasy na poziomie lokalnym, zapewniając spójność na poziomie województwa. Wszystkie budowane i przebudowywane drogi będą dostosowane do nacisku 11,5 tony/oś (115 kN/oś).

Rozwój transportu kolejowego będzie miał kluczowe znaczenie w skali regionu. Potencjał tej gałęzi powinien zostać zwiększony poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury liniowej oraz poprawę standardów jej utrzymania a także poprzez budowę zapleczy utrzymaniowo-naprawczych do bieżącej obsługi technicznej

pojazdów szynowych. Działaniami naprawczymi należy objąć wymagające renowacji linie o znaczeniu lokalnym i regionalnym, co umożliwi rozwój spójnej sieci przewozów kolejowych.

Modernizacja linii o znaczeniu lokalnym i regionalnym powinna zapewnić zachowanie obiektów inżynierskich o charakterze obiektów zabytkowych. Mogą one stanowić elementy tras turystyczno-krajobrazowych poprawiających walory turystyczne województwa mazowieckiego.

Należy podkreślić, że przedstawiany zakres wsparcia warunkowany jest realizacją w ramach programu zarządzanego z poziomu krajowego kluczowych dla rozwoju województwa mazowieckiego, projektów realizowanych przez PKP PLK w tym inwestycji polegającej na budowie odcinka linii kolejowej od stacji Modlin do Lotniska Warszawa-Modlin oraz budowa stacji kolejowej MPL. W przeciwnym wypadku zakres wsparcia RPO zostanie rozszerzony o budowę linii kolejowych zarządzanych przez PKP PLK.

Poza modernizacją infrastruktury, sukcesywnej wymiany wymaga tabor kolejowy, który powinien również mieć zapewnione zaplecze do jego obsługi i bieżącej naprawy. Działania w obu płaszczyznach spowodują zwiększenie częstotliwości i prędkości połączeń kolejowych oraz podniesienie standardu jakości świadczonych usług przewozowych. Transport kolejowy będzie miał kluczowe znaczenie w skali regionu. Projekt wypełnia określone w strategii kierunki działań dotyczące: poprawy dostępności komunikacyjnej i transportu w regionie, wzmocnienia potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast poprzez zakup taboru służącego do realizacji połączeń aglomeracyjnych.

Projekt związany z zakupem taboru wpisuje się również w zasady zrównoważonego rozwoju poprzez promocję transportu szynowego, traktowanego, jako transport ekologiczny. Wzrost atrakcyjności transportu kolejowego na skutek wprowadzenia do ruchu taboru zapewniającego lepszy czas przejazdu i większy komfort podróży spowoduje przejście podróżnych z transportu samochodowego, czego wynikiem będzie mniejsza ilość samochodów w ruchu drogowym, a co za tym idzie mniejsza emisja gazów do atmosfery. Promocja zbiorowego transportu sprzyja bardziej racjonalnemu i oszczędniejszemu wykorzystaniu zasobów, co jest kluczowym elementem zasad zrównoważonego rozwoju. Zakup taboru wpisze się w poszczególne obszary polityki horyzontalnej Unii Europejskiej, ponieważ jego realizacja w pozytywny sposób wpływa na rozwój systemu transportu publicznego, z zachowaniem zasad równego dostępu, jak również poprawy konkurencyjności obszaru, na który zostanie skierowany tabor. Zakup taboru dostosowanego do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych oraz dostosowanie (w tym właściwe oznakowanie) dworców i stacji kolejowych wpisują się także w priorytety dotyczące poprawy dostępności infrastruktury transportowej. Wszystkie inwestycje w ramach celu szczegółowego muszą wynikać z Regionalnego Planu Transportowego.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Zestawienie głównych grup docelowych:

- JST, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,

- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego,
- użytkownicy infrastruktury drogowej i kolejowej,

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Wdrażanie programu będzie odbywać się zgodnie z przepisami krajowymi i europejskimi, w tym warunkami określonymi w Rozporządzeniu Ramowym art. 9, 15 i 73, tj. przepisami w zakresie zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji i dotyczącymi spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych zgodnie z Załącznikiem III do ww. rozporządzenia.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Planowane interwencje będą obowiązywały na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty w zakresie poprawy dostępności transportowej zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Interwencje planowane do realizacji w ramach celu szczegółowego będą głównie realizowały postanowienia wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze regionalnym - Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Regionalny Plan Transportowy Województwa Mazowieckiego Dla Realizacji Warunku Podstawowego Celu Polityki 3 (w zakresie transportu) w Perspektywie Finansowej 2021-2027. Inwestycje będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Projekty w Celu szczegółowym (ii) będą realizowane głównie przez podmioty publiczne. Wpływa to na konieczność zastosowanie dotacyjnej formy wsparcia.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO22	Długość wybudowanych dróg poza siecią TEN-T	km		
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO44	Długość wybudowanych dróg poza siecią TEN-T	km		
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO46	Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych poza siecią TEN-T	km		

	TEN-T i mobilności transgranicznej							
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO23	Długość wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych poza siecią TEN-T	km		
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 48	Długość wybudowanych linii kolejowych poza siecią TEN-T	km		
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO50	Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowej – poza siecią TEN-T	km		

Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	WLWK	Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego	szt		
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	WLWK	Liczba zmodernizowanych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego	szt.		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
-----------	-----------------	---------	-------------------	------------------------	----------------	-------------------	--	-----------------	--------------------	---------------------	-------------

Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR13	Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej	osobolata					
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR56	Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej	osobolata					
Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR14	Roczna liczba pasażerów korzystających z ulepszonych transportu kolejowego	Osoby/rok					

Lepiej połączone Mazowsze dzięki zwiększeniu mobilności	(ii) Rozwój i wzmocnienie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej krajowej, regionalnej i lokalnej mobilności, w tym lepszego dostępu do TEN-T i mobilności transgranicznej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR58	Rocznicy użytkownicy nowych, przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	pasażerokilometr / rok					
---	--	------	--	-------	---	------------------------	--	--	--	--	--

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem

(art. 22 ust. 3)

- Dokończenie budowy (II etap pozostałe roboty) odcinka linii kolejowej Modlin - MPL Warszawa/Modlin (lotnisko).
- Budowa linii kolejowej Modlin – Płock, ewentualnie budowa linii kolejowej Modlin – Wyszogród celem „wpięcia” linii w planowaną do budowy linię Płock – Wyszogród – CPK.
- Poprawa dostępności kolejowej powiatu Żyrardowskiego (okolice Mszczonowa) poprzez utworzenie połączenia z linią kolejową nr 1 Warszawa - Katowice.
- Rewitalizacja linii kolejowej nr 27 na odcinku Sierpc (gr. województwa kujawsko – pomorskiego) – Nasielsk związana z podniesieniem prędkości oraz analizą lokalizacji przystanków osobowych.
- Modernizacja linii kolejowej nr 34 Małkinia – Ostrołęka
- Dostosowanie linii nr 36 na odcinku Ostrołęka - Śniadowo - Łomża/Łapy do potrzeb ruchu pasażerskiego.
- Przygotowanie koncepcji dla kolei aglomeracyjnej w subregionie radomskim z wykorzystaniem linii nr 8 Warszawa Zachodnia Kraków, 22 Radom – Tomaszów Mazowiecki i 26 Radom – Łuków.
- Przygotowanie koncepcji budowy linii kolejowej Raciąż - Ciechanów - Przasnysz - Zabiele (-Ostrołęka)
- Przygotowanie koncepcji budowy linii kolejowej Płock – Raciąż
- Modernizacja infrastruktury kolejowej linii WKD na szlaku od stacji Warszawa Śródmieście WKD do stacji Podkowa Główna WKD wraz z zakupem nowych jednostek taborowych

- Zwiększenie efektywności energetycznej poprzez budowę magazynów energii dla sieci trakcyjnej WKD z wykorzystaniem systemu rekuperacji i odnawialnych źródeł energii wraz z wymianą źródeł oświetlenia
- Zakup 25 sztuk pięcioczęłonowych elektrycznych zespołów trakcyjnych
- Zakup 15 sztuk czteroczęłonowych piętrowych elektrycznych zespołów trakcyjnych
- Zakup 10 sztuk hybrydowych dwuczęłonowych zespołów trakcyjnych
- Zakup 10 sztuk dwuczęłonowych zespołów trakcyjnych
- Zakup 30 sztuk wagonów piętrowych do pociągów typu push – pull
- Zakup 3 nowych elektrycznych zespołów trakcyjnych w ramach projektu „Modernizacja infrastruktury kolejowej linii WKD na szlaku od stacji Warszawa Śródmieście WKD do stacji Podkowa Główna WKD wraz z zakupem nowych jednostek taborowych
- Budowa bazy utrzymaniowo-naprawczej w Radomiu
- Budowa bazy utrzymaniowo-naprawczej w Sochaczewie
- Budowa drogi wojewódzkiej „Paszkwianki” łączącej drogę krajową nr 8 z autostradą A2, na odcinku od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 719 do autostrady A2
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej 631(odc. od DW 634 do DK 61)
- Budowa zachodniej obwodnicy Mławy – odcinek między ulicą Gdyńską a nowoprojektowaną drogą krajową S7
- Budowa nowego przebiegu drogi wojewódzkiej nr 721 na odcinku od drogi krajowej nr 7 do skrzyżowania drogi wojewódzkiej 721 z ulicą mleczarską w Piasecznie
- Budowa nowego przebiegu drogi wojewódzkiej nr 724 na odcinku od granic m. st Warszawy i m. Konstancina-Jeziorna do nowego przebiegu drogi krajowej nr 79 na terenie gm. Góra Kalwaria
- Budowa i rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 747 od skrzyżowania z droga krajową nr 9 w m. Iłża do skrzyżowania z drogą krajową nr 79 w m. Lipsko
- Budowa obwodnicy m. Sierpc w ciągu drogi wojewódzkiej 560/ Budowa nowego odcinka drogi wojewódzkiej, od drogi wojewódzkiej nr 560 do drogi nr 10
- Budowa i rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 579 w Błoniu
- Budowa obwodnicy Pilawy w ciągu drogi wojewódzkiej nr 805
- Budowa DW 627 na odcinku kosów Lacki – Sokołów Podlaski
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 718 na odcinku od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 580 w m. Borzęcin Duży do węzła autostrady A2 „Pruszków”
- Rozbudowa DW 583 na odcinku od m.Model do granicy województwa
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 807 na odcinku od skrzyżowania z drogą ekspresową S17 do granicy województwa mazowieckiego.

- Budowa drogi wojewódzkiej tzw. „Paszkowianki” na odcinku od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 719 do węzła drogi ekspresowej S8 „Paszków”
- Budowa drogi wojewódzkiej nr 801 na terenie miasta Józefów
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 801 na odcinku od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 798 do skrzyżowania z drogą krajową nr 50.
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 801 na odcinku od skrzyżowania z drogą krajową nr 50 do granicy pow. otwockiego i garwolińskiego
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 652 od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 555 do granicy miasta Płocka
- Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 718 oraz 719 oa autostrady A2 do Warszawy

Pole tekstowe [2 000]

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu) „Nowoczesna i dostępna edukacja”

Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych

Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych

Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*

☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

2.1.1.1. Cel szczegółowy² (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc techniczna)

(ii) Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Pole tekstowe [8 000]

Niniejszy cel szczegółowy wpisuje się w kierunki działań wymienione w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, zarówno w aspekcie wsparcia edukacji ogólnej, jak i zawodowej. Działania priorytetowe na Mazowszu w obszarze edukacji to przede wszystkim podniesienie poziomu i jakości nauczania, zwiększenie zainteresowania uczniów nauką, dostosowanie systemu nauczania do potrzeb mazowieckiego rynku pracy oraz wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez tworzenie i doinwestowanie placówek edukacyjnych. Zgodnie ze Strategią na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą 2030 r.)

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

² Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

inwestycje w kapitał ludzki, jako kluczowy element rozwoju gospodarczego, powinny mieć charakter nie tylko istotny w wymiarze wolumenu finansowego czy ilościowego, ale także powinny zakładać wielowymiarowość tego procesu, obejmującą m.in. wyposażenie i pomoce dydaktyczne. Nowoczesne umiejętności wymagają nie tylko nowoczesnych metod kształcenia, ale i odniesienia do współcześnie używanych urządzeń, sprzętu, materiałów dydaktycznych itp. Wiele instytucji edukacyjnych odbiega standardami od tego, czego wymaga i co oferuje współczesny rynek pracy – ich właściwe wyposażenie jest więc niezbędne dla zapewnienia efektywności procesu nauczania.

Mając na uwadze powyższe, w ramach celu szczegółowego (ii) poprawa dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury, planowana jest realizacja następujących przedsięwzięć:

1. Wsparcie infrastruktury w zakresie edukacji ogólnej

Według najnowszych danych z Systemu Informacji Oświatowej, na Mazowszu znajdują się 1952 szkoły podstawowe i 462 licea ogólnokształcące. Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą ponad połowa ankietowanych szkół potrzebuje sprzętu komputerowego¹. Bardzo wysokie zapotrzebowanie zidentyfikowano na urządzenia wielofunkcyjne, drukarki laserowe, monitory interaktywne, projektory i tablice multimedialne. Duże potrzeby szkoły zgłosiły również w zakresie adaptacji i remontów pomieszczeń - 84% ankietowanych. Istotną kwestią dla szkół jest modernizacja pracowni przedmiotowych (matematycznej, informatycznej, fizycznej, biologicznej, chemicznej, geograficznej i językowej), której potrzebę modernizacji zgłosiło 59% szkół. Potrzebę modernizacji pracowni informatycznej zgłosiło 55%, natomiast potrzebę modernizacji pozostałych pracowni około 45% ankietowanych szkół.

W ankiecie zbadano zapotrzebowanie zarówno na podstawowe wyposażenie sali lekcyjnej, jak i na wyposażenie specjalistyczne. Zgłoszono deficyt na stoły szkolne i krzesła, a także na inne niezbędne wyposażenie jak: regały na książki, klimatyzację, biurka komputerowe, dygestorium, ekrany ścienne, fotele biurowe, gabloty, odczynniki chemiczne, rolety zaciemniające, czy szafy pancerne. W ramach ankiety zbadano także zapotrzebowanie na podstawowe oprogramowanie biurowe, ochronny pakiet antywirusowy, jak i na interaktywne oprogramowanie do nauki szkolnych przedmiotów ogólnych. Ponad połowa ankietowanych szkół zgłosiła duże zapotrzebowanie na oprogramowanie interaktywne.

Biorąc pod uwagę zgłoszone przez szkoły na terenie woj. mazowieckiego potrzeby, wsparcie infrastruktury w zakresie edukacji ogólnej będzie ukierunkowane na przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych realizowane poprzez przebudowę, rozbudowę, adaptację lub budowę szkół i placówek, w tym także w zakresie wyposażenia w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne pracowni, zwłaszcza matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych.

2. Wsparcie infrastruktury w zakresie edukacji zawodowej

¹ W maju 2021 r. Departament Edukacji Publicznej i Sportu UMWM przeprowadził ankietę internetową, której głównym celem było zdiagnozowanie na terenie Mazowsza potrzeb w zakresie dofinansowania infrastruktury edukacyjnej w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących, w zakresie zakupu sprzętu informatycznego, adaptacji i remontów pomieszczeń, potrzeb na standardowe wyposażenie sali lekcyjnej/pracowni przedmiotowej, modernizacji pracowni przedmiotowych, a także potrzeb szkół w zakresie oprogramowania. W badaniu wzięło udział łącznie 1019 szkół, z czego 157 szkół licealnych (34% wg danych z SIO) i 862 szkoły podstawowe (44% wg danych z SIO).

Według najnowszych danych z Systemu Informacji Oświatowej (SIO), na Mazowszu znajduje się 561 szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Urząd Statystyczny w Warszawie (warszawa.stat.gov.pl) określił liczbę uczniów na Mazowszu na około 127 814, a liczbę nauczycieli szkół prowadzących kształcenie zawodowe na 9073. Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą szkoły wykazały duże zainteresowanie wsparciem w zakresie adaptacji i remontu pomieszczeń - ponad 81% ankietowanych¹. Największe zapotrzebowanie na wyposażenie wykazano w zakresie zestawów komputerowych (34,45%), laptopów (30,25%) oraz słuchawek z mikrofonem (20,59%). Ponad 80% ankietowanych zgłosiło zapotrzebowanie na urządzenia wielofunkcyjne. Duże potrzeby zidentyfikowano również na monitory interaktywne i drukarki laserowe.

W ramach ankiety potrzeby zgłoszono zarówno na podstawowe wyposażenie sal lekcyjnych, jak też pracowni przedmiotowych, w różnego rodzaju sprzęt w zależności od kierunku kształcenia zawodowego. W zakresie potrzeb dot. modernizacji pracowni przedmiotowych szkoły zgłaszały potrzeby modernizacji pracowni, matematycznej, informatycznej, fizycznej, biologicznej, chemicznej, geograficznej, językowej i zawodowej. Zdecydowana większość respondentów wskazała pracownie zawodowe, jako pracownie wymagające największej modernizacji. Poza nimi najczęściej wymieniane były pracownie językowe oraz geograficzne. Potrzeby zidentyfikowano również w zakresie podstawowego oprogramowania biurowego, pakietów antywirusowych i interaktywnego oprogramowania, które jest niezbędne w szkole.

Biorąc pod uwagę zgłoszone przez szkoły na terenie woj. mazowieckiego potrzeby, wsparcie infrastruktury edukacyjnej w zakresie kształcenia zawodowego będzie ukierunkowane na:

- przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do poprawy warunków nauczania poprzez przebudowę, rozbudowę lub adaptację (w tym także zakup wyposażenia) placówek i szkół zawodowych,
- przedsięwzięcia ukierunkowane na wspieranie ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego oraz tworzenie w szkołach zawodowych warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej pod kątem wyposażenia, doposażenie warsztatów, pracowni itp. oraz
- przedsięwzięcia z zakresu budowy nowych obiektów służących praktycznej nauce zawodu.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- organy prowadzące szkoły i placówki oświatowe

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

¹ Departament Edukacji Publicznej i Sportu UMWM w maju 2021 r. przeprowadził na terenie Mazowsza ankietę internetową, dotyczącą zapotrzebowania na dofinansowanie infrastruktury edukacyjnej w szkołach branżowych I i II stopnia, w Centrach Kształcenia Ustawicznego, w Centrach Kształcenia Zawodowego, w Centrach Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, w szkołach policealnych oraz technikach. Ankieta pozwoliła kompleksowo zbadać stan infrastruktury w mazowieckich szkołach zawodowych. W badaniu wzięło udział 238 szkół, co stanowi 42,42% szkół prowadzących kształcenie zawodowe na Mazowszu według danych z SIO. 81,9% ankiet zostało wypełnionych przez szkoły znajdujące się na terenach gęsto i średnio zaludnionych (Degurba 1 i 2), natomiast 18,1 % stanowią szkoły z terenów słabo zaludnionych (Degurba 3).

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W celu szczegółowym planuje się wsparcie infrastrukturalne w obszarze edukacji, tj. w ramach wychowania przedszkolnego, edukacji ogólnej, zawodowej i kształcenia ustawicznego.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Przewiduje się obowiązek stosowania w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v)

RWP

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel (2029)
NOWOCZESNA I DOSTĘPNA EDUKACJA	(ii) Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty		Liczba wspartych szkół	sztuki		
					Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuki		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel (2029)	Źródło danych [200]
NOWOCZESNA I DOSTĘPNA EDUKACJA	(ii) Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty		Roczni użytkownicy nowych lub zmodernizowanych placówek edukacyjnych	osoby				

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu)

AKTYWNA INTEGRACJA ORAZ ROZWÓJ USŁUG SPOŁECZNYCH I ZDROWOTNYCH

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

2.1.1.1. Cel szczegółowy² (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc techniczna)

(iii) promowanie integracji społeczno-ekonomicznej społeczności zmarginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach i grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o specjalnych potrzebach, poprzez zintegrowane działania, w tym mieszkalnictwo i usługi socjalne (EFRR)
--

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

² Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (iii) *promowanie integracji społeczno-ekonomicznej społeczności zmarginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach i grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o specjalnych potrzebach, poprzez zintegrowane działania, w tym mieszkalnictwo i usługi socjalne (EFRR)*, planowany jest do realizacji, w szczególności, następujący typ projektów:

- tworzenie infrastruktury społecznej w ramach deinstytucjonalizacji usług i reintegracji społecznej

Zasadnym jest realizacja projektów polegających na tworzeniu ośrodków wsparcia, dziennych domów pomocy, środowiskowych domów samopomocy dla krótkookresowego całodobowego (np. placówki całodobowej opieki wychnieniowej) i krótkookresowego dziennego pobytu, których celem jest zapewnienie opieki dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.¹ Zasadnym jest również wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań wspomaganych na potrzeby pobytu okresowego (opieka wychnieniowa) lub stałego. Ważnym aspektem jest także wsparcie placówek reintegracyjnych takich jak CIS, KIS, ZAZ czy WTZ. W związku z sytuacją demograficzną regionu konieczne jest konsekwentne rozwijanie dziennych form opieki dla osób starszych i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, opieki długoterminowej, paliatywnej, hospicyjnej, opieki w nowoczesnych formach, np. poprzez wsparcie opiekunów nieformalnych. Ponadto pandemia COVID-19 ujawniła problemy i zagrożenia dotyczące funkcjonowania opieki zinstytucjonalizowanej, całodobowej i długoterminowej, w tym domów pomocy społecznej. Dlatego należy podjąć działania mające na celu deinstytucjonalizację usług społecznych poprzez rozwój ich zdeinstytucjonalizowanych form. Kluczowym efektem wsparcia będzie usamodzielnienie się społeczne i ekonomiczne osób objętych komplementarnym wsparciem z EFS+.

Podejmowane działania przyczynią się do rozwoju opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osób starszych, ale także nad osobami z niepełnosprawnościami.

Dofinansowanie uzyskają przedsięwzięcia dotyczące wyposażenia, dostosowania, adaptacji lub modernizacji infrastruktury niezbędnej do świadczenia usług, a w uzasadnionych przypadkach także budowy nowych budynków. Zaplanowane działania będą zmierzać do zmniejszenia poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców województwa mazowieckiego poprzez wyrównywanie różnic w jakości i dostępie do infrastruktury społecznej, a tym samym zapewnienie efektywnych, dostępnych i wysokiej jakości usług społecznych, odpowiadających na potrzeby mieszkańców województwa. Interwencja będzie realizowana na obszarze RWS oraz RWR oraz obejmie grupy docelowe, które wymagają szczególnego wsparcia, w szczególności na obszarach niezapewniających dostępu lub utrudnionego dostępu do usług.

Rozwój usług społecznych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, będzie zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w *Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (aktualizacja 2021-2027)*. Zaplanowane interwencje będą odzwierciedlały kierunek i priorytety strategiczne w zakresie świadczenia usług społecznych określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Strategii polityki społecznej na lata 2014-2020, Wojewódzkiego Programu Polityki Senioralnej na lata 2019-2021*.

Wsparcie będzie dotyczyło finansowania infrastruktury społecznej zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji, a inwestycje z EFRR nie mogą być ukierunkowane na inwestycje o charakterze instytucjonalnym.

¹ Zapotrzebowanie co do tworzenia nowej infrastruktury zostało przygotowane w oparciu o diagnozę potrzeb przeprowadzoną przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej w maju 2021 r. wśród ośrodków pomocy społecznej oraz powiatowych centrów pomocy społecznej w województwie mazowieckim z wykorzystaniem Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS) Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

Tworzenie nowych miejsc aktualnie funkcjonujących w środowiskowych formach wsparcia będzie odbywało się (tak jak w perspektywie finansowej 2014-2020) ze środków EFS+ w ramach wsparcia oferowanego w celu szczegółowym (k). Wsparcie realizowane w ramach ww. działań stanowi uzupełnienie wsparcia oferowanego w celu (k) ze środków EFS+.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- JST, ich jednostki organizacyjne, związki i stowarzyszenia, podmioty, którym zlecono realizację zadań publicznych,
- PES, organizacje pozarządowe oraz inne podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W celu szczegółowym planuje się wsparcie w zakresie infrastruktury społecznej, powiązane z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług. Interwencja umożliwi także wzrost integracji społeczno-ekonomicznej grup w niekorzystnej sytuacji i marginalizowanych poprzez usługi społeczne i tworzenie mieszkań o charakterze wspomagającym.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(iii)	EFRR	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Pojemność nowych lub zmodernizowanych mieszkań socjalnych	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(iii)	EFRR	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuki		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(iii)	EFRR	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Roczni użytkownicy nowych lub zmodernizowanych mieszkań socjalnych	(użytkownicy/rok)					

2.1.1.1.3. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji (nie dotyczy EFMRA)

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (viii).

Tabela 1: Wymiar 1 – dziedzina interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 2: Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 3: Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 4: Wymiar 6 – tematy uzupełniające EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 5: Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+*, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

* W przypadku wkładu z EFS+ na rzecz monitorowania kwestii równouprawnienia płci zastosowanie ma co do zasady współczynnik w wysokości 40 %. Współczynnik w wysokości 100 % ma zastosowanie w przypadku gdy państwo członkowskie zdecyduje się skorzystać z art. 6 rozporządzenia EFS+, a także w przypadku działań dotyczących równouprawnienia płci w ramach poszczególnych programów.

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Zdrowie

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

2.1.1.1. Cel szczegółowy² (iv) *zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej*

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

² Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (iv) *zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej*, planowany jest do realizacji, w szczególności, następujący typ projektów:

- **Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną**

W ramach wskazanego typu projektu, w celu poprawy dostępności i jakości usług zdrowotnych, planuje się wsparcie POZ i AOS w związku z rozszerzeniem zakresu realizowanych przez nie świadczeń finansowanych przez NFZ, m.in. na bazie POZ +, w tym m.in. w zakresie profilaktyki, diagnostyki, umożliwienia świadczenia teleusług.

Przewiduje się również wsparcie przedsięwzięć w zakresie: geriatry, rehabilitacji, usług opiekuńczo-leczniczych i paliatywno – hospicyjnych, dedykowanych osobom starszym. W tym zakresie zostaną dostosowane przede wszystkim szpitale powiatowe, zakłady opieki długoterminowej, aby umożliwić świadczenie usług w zakresie diagnostyki, opieki specjalistycznej i rehabilitacji i opieki długoterminowej, hospicyjnej i paliatywnej w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych tj., na poziomie AOS, oddziału dziennego (np. DDOM). Niezaspokojone potrzeby w zakresie usług medycznych wg CSR zmniejszyły się w 2017 r., ale pozostają nadal jednymi z najwyższych w UE. Ze względu na ograniczone zasoby finansowe niezbędna jest koncentracja na najważniejszych wyzwaniach regionu. Jednym z nich są inwestycje w sprzęt o wysokiej skuteczności, chroniące pacjenta jak i ograniczające koszty dalszego leczenia. Przykładem są inwestycje w rozwój centrów udarowych, które pozwolą wspierać specjalistyczną opiekę nad pacjentem z udarem niedokrwiennym mózgu na oddziałach udarowych, oraz szybką rehabilitację, tj. obszary wskazane w Mapach Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza (MPZ WM). Projekt jest przedsięwzięciem komplementarnym w stosunku do pilotażu realizowanego z poziomu krajowego w Warszawie i jej bezpośrednim sąsiedztwie. Celem projektu jest wyrównywanie różnic geograficznych w dostępie do opieki zdrowotnej w tym zakresie, poprzez równomierne rozmieszczenie centrów udarowych na terenie województwa.

Planuje się również inwestycję w oddział dla dzieci oraz utworzenie nowego Centrum Mukowiscydozy dla dorosłych, co zapewni pacjentom z mukowiscydozą kompleksową opiekę specjalistyczną, monitorowanie stanu pacjenta i powikłań choroby, diagnostykę i leczenie pulmonologiczne, oraz rehabilitację, w tym w ramach AOS. Ponadto wymagają wsparcia inwestycje służące zaspokojeniu potrzeb rehabilitacji leczniczej w zakresie schorzeń stanowiących główne przyczyny niezdolności do pracy, tj.: układów: krążenia, oddechowego, kostno–stawowo–mięśniowego, oraz chorób onkologicznych i psychicznych. Przedsięwzięcia w tym zakresie umożliwią świadczenie kompleksowej opieki zdrowotnej przez podmioty prowadzące działalność leczniczą, co zapewni pacjentowi szybszy powrót do zdrowia.

Planowane jest również wsparcie opieki psychiatrycznej, zgodnie ze zmianami systemowymi w tym obszarze, m.in.: rozwoju deinstytucjonalizacji (DI), tj. projektów służących wdrażaniu modelu środowiskowego, w szczególności Centrów Zdrowia Psychicznego, .

Ponadto możliwa jest również interwencja w zakresie potrzeb wynikających ze wskazanej w MPZ WM, rosnącej zachorowalności, w szczególności na choroby układów: krążenia, oddechowego, kostno–stawowo–mięśniowego, oraz choroby onkologiczne i psychiczne, oraz służąca przeciwdziałaniu niekorzystnym trendom demograficznym.

W odpowiedzi na powyższe trendy epidemiologiczno – demograficzne, wynikające z MPZ WM, planowane są interwencje zgodne z polityką publiczną Policy Paper 2021–2027 z perspektywą do 2030, obejmujące w szczególności zakup sprzętu i aparatury medycznej, wyposażenia umożliwiającego świadczenie usług z zakresu telemedycyny (np.: teleporady, teleopieka, telekonsultacje) i e-usług, uzupełnione niezbędnymi, dostosowanymi robotami budowlanymi.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do poprawy dostępności do usług zdrowotnych kierowanych do osób starszych, oraz dotkniętych chorobami stanowiącymi główne przyczyny niezdolności do pracy. Będą również nakierowane na wsparcie POZ i DI, co przyczyni się do zwiększenia dostępności do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji.

Powyższe działania przyczynią się do realizacji celów określonych w Policy Paper 2021–2027 z perspektywą do 2030, w tym w części dotyczącej zwiększenia roli i zakresu usług świadczonych przez POZ i AOS, oraz rozwoju opieki środowiskowej (DI) i opieki koordynowanej. Planowana interwencja przyczyni się ponadto do realizacji priorytetów zdrowotnych określonych w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 27 lutego 2018 r., w szczególności w zakresie dążenia do zmniejszenia zapadalności i przedwczesnej umieralności z powodu chorób układu sercowo – naczyniowego, w tym udarów mózgu, chorób nowotworowych, chorób układu oddechowego. Wsparcie obejmie również wskazaną w ww. Rozporządzeniu jako priorytet – rehabilitację. Opisane powyżej przedsięwzięcia wniosą także wkład w realizację przedsięwzięć zgodnie z celami i priorytetami wyznaczonymi na poziomie województwa w obszarze polityki zdrowotnej, przede wszystkim w zakresie priorytetów dotyczących: zwiększenia dostępności do oddziałów wewnętrznych, wzmocnienia opieki długoterminowej i rozwój opieki środowiskowej, a także zapewnienia kompleksowej opieki rehabilitacyjnej, jak również dofinansowania POZ i AOS w związku z przekierowaniem świadczeń zdrowotnych z lecznictwa szpitalnego do ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, a także: zwiększenie dostępności do oddziałów neurologicznych, w tym udarowych, wzmocnienie opieki rehabilitacyjnej, jak również zapewnienie opieki nad pacjentami z zaburzeniami psychicznymi.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- Pacjenci;
- Personel podmiotów wykonujących działalność leczniczą;
- Podmioty wykonujące działalność leczniczą.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Wdrażanie celu szczegółowego: *iv zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej*, będzie realizowane zgodnie z warunkami w zakresie zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji oraz z horyzontalnymi warunkami podstawowymi, określonymi w dokumentach krajowych i europejskich, w tym w Rozporządzeniu Ramowym i Załączniku III do Rozporządzenia Ramowego.

Projekty będą realizowane z zachowaniem zasad sprzyjających podniesieniu jakości życia i zapewnienia niezależności obywateli, którzy ze względu na stan zdrowia, wiek, czy niepełnosprawność napotykać się na ograniczenia w życiu codziennym. Dostępność będzie realizowana przez stosowanie zasad uniwersalnego projektowania i standardów oraz zasad niedyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne, wiek, płeć, stan zdrowia, poziom sprawności, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, status rodzicielski, wyznanie lub światopogląd, orientację psychoseksualną, etc. Realizacja programu będzie odbywała się zgodnie z poszanowaniem zasad równości w rozumieniu prawa wspólnotowego oraz krajowego w procesach: programowania, wdrażania, monitorowania kontroli, informacji i promocji.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Priorytety mogą być też skierowane do projektów zlokalizowanych na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego. Ewentualne preferencje muszą być zgodne z Mapami Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza oraz z *Policy Paper dla Ochrony Zdrowia na lata 2021 - 2027*

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Zdrowie	(iv) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO 20	Liczba miejsc w nowych lub zmodernizowanych ośrodkach opieki zdrowotnej	Pacjenci/dzień		
Zdrowie	(iv) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO 69	Liczba miejsc w objętych wsparciem ośrodkach opieki zdrowotnej	Pacjenci/dzień		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Zdrowie	(iv) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR 19	Ludność mająca dostęp do udoskonalonych usług opieki zdrowotnej	Osoby	Nd.	Nd.			
Zdrowie	(iv) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR 72	Liczba osób mających dostęp do nowych lub zmodernizowanych usług e-zdrowia	użytkownicy /rok	Nd.	Nd.			

	przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej										
Zdrowie	(iv) zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR 73	Roczna liczba osób korzystających z objętych wsparciem ośrodków opieki zdrowotnej	Osoby/rok	Nd.	Nd.			

Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem (art. 22 ust. 3)

<p>Utworzenie centrów udarowych w głównych ośrodkach regionalnych i podregionalnych województwa mazowieckiego oraz w Warszawie. Projekt pozwoli na stworzenie w regionie równomiernej sieci podmiotów umożliwiających pacjentom leczenie ratujące życie, w czasie porównywalnym z wyznaczonymi międzynarodowymi i polskimi standardami leczenia. Kompleksowość leczenia poza wdrożeniem metod inwazyjnych oznacza także dostępność pacjentów do rehabilitacji. Projekt będzie uwzględniał deinstytucjonalizację i opiekę koordynowaną.</p>
<p>Doposażenie Centrum Mukowiscydozy dla dzieci w Dziekanowie Leśnym oraz utworzenie Centrum Mukowiscydozy (wraz z doposażeniem) dla dorosłych. Mukowiscydoza wymaga stałej opieki specjalistycznej, monitorowania stanu pacjenta i powikłań. W związku z powyższym powstanie nowego Centrum mukowiscydozy dla dorosłych umożliwi</p>

lepszą i bardziej dostępną kontynuację leczenia pacjentom, którzy ukończyli 18 rok życia. W celu zapewnienia kompleksowej diagnostyki, leczenia pulmonologicznego i rehabilitacji, planuje się oddział pulmonologii, poradnię mukowiscydozy, pracownię bronchoskopii, pracownię badań czynnościowych. Celem podejmowanych działań jest stworzenie szansy chorym na mukowiscydozę wejście na rynek pracy oraz zminimalizowanie negatywnych konsekwencji społecznych choroby.

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu)

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

2.1.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (v) *Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Cel szczegółowy: (v) *Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych* będzie osiągnięty poprzez realizację typów projektów tj.:

- 1. Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej.**
- 2. Rozwój międzysektorowej współpracy w zakresie przemysłów kultury i kreatywnych.**
- 3. Turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych i kulinarnych).**

Wyżej wskazane typy projektów zostaną dostosowane do obszarów i charakteru województwa mazowieckiego, jako jednego z najbardziej zróżnicowanych w kraju. Ponadto podczas ich realizacji szczególnie nacisk zostanie położony na ułatwienie dostępu do instytucji kultury oraz szlaków turystycznych, w tym dostosowanie ww. obiektów do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, osób z niepełnosprawnościami tzn. wykorzystywanie projektowania uniwersalnego.

Wyzwania w obszarze kultury i turystyki, na które odpowiada interwencja funduszy europejskich, to przede wszystkim wzmocnienie roli kultury i turystyki dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej, w tym modernizacja infrastruktury kultury i turystyki, wzmacnianie potencjału instytucji kultury, wspieranie rozwoju sektorów kreatywnych i przemysłu czasu wolnego, promocja dziedzictwa narodowego i walorów turystycznych Mazowsza. Konieczne jest przemodelowanie funkcjonowania obiektów turystycznych i kulturalnych tak, aby odbudować i rozwinąć potencjał obu tych sektorów przy zachowaniu niezbędnych środków ostrożności, na wypadek ewentualnych lockdown-ów gospodarki wywołanych m.in. COVID 19, a także, dostosowania ich do funkcjonowania w warunkach post-covidowych oraz do nowych ram, w jakich w kolejnych latach będą zmuszone funkcjonować.

W ramach typu projektu ***Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej*** za priorytetowe uznaje się wsparcie instytucji kultury na rzecz włączenia ich w tworzenie produktów turystycznych i oferty wypoczynkowo-turystycznej, a także wzmocnienia ich funkcji regionotwórczej. Za kluczowe uznaje się wypracowanie nowych formatów działań i sposobów budowania relacji z odbiorcami oraz ekologizacja instytucji (tzn. poprawa wpływu na środowisko funkcjonowania i zarządzania całej instytucji, w tym w zakresie aspektów technologicznych). Jako uzupełnienie interwencji konieczne jest wsparcie rozwoju nowych form udostępniania kultury online w celu zapewnienia stałego dostępu do zasobów kulturalnych, również w warunkach ograniczonego funkcjonowania instytucji kultury.

Wsparcie otrzymają głównie szkoły artystyczne, uczelnie artystyczne, teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury (instytucje statutowo prowadząca działalność społeczno-kulturalną tzn. która tworzy i prezentuje sztukę, edukuje, animuje i angażuje społeczność, inicjuje debaty, jest miejscem spotkań), muzea. Wsparcie w zakresie tego typu projektów, stanowić będzie potencjał dla kreowania aktywizacji społeczności regionalnych i lokalnych oraz budowania kapitału społecznego.

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

W ramach typu projektu *Rozwój międzysektorowej współpracy w zakresie przemysłów kultury i kreatywnych* za priorytetowe uznaje się projekty dotyczące nowych i innowacyjnych produktów w dziedzinie kultury i turystyki, wynikające ze współpracy uczelni i szkół artystycznych i instytucji sektora kultury z przedsiębiorstwami i klastrami przemysłów kreatywnych.

Sektor kultury i kreatywny, dzięki tworzeniu oryginalnej wiedzy, produktów i usług, może stanowić źródło wartości i przewagi dla nowoczesnej gospodarki. Na świecie przedsiębiorstwa z branż kultury i kreatywnych – łącząc sztukę, biznes, technologię – odgrywają kluczową rolę w tworzeniu wartości i pobudzaniu innowacyjności, charakteryzując się przy tym wysokim potencjałem wzrostu. Sektor kreatywny staje się zatem coraz ważniejszą częścią nowoczesnej, postindustrialnej gospodarki opartej na wiedzy.

Koncepcja rozwoju sektora kultury i kreatywnego na Mazowszu zakłada, że efekty takiej współpracy będą promieniować na kolejne obszary, które z kolei będą oddziaływać na całą gospodarkę.

W ramach typu projektu *Turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne* za priorytetowe uznaje się działania na rzecz obszarów o wysokich walorach historycznych, kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej. Wsparciem zostaną objęte projekty zorientowane na ofertę regionalną i subregionalną – tzn. turystyczną i kulturalną bazującą na walorach Mazowsza lub regionów etnograficznych, kulturowych, historycznych i przyrodniczych położonych w jego granicach.

Turystyka jest dziedziną o istotnym znaczeniu dla regionalnej gospodarki, wyrażoną zarówno udziałem w PKB jak i wielkością zatrudnienia. Rozwój turystyki pobudza rozwój wielu innych branż gospodarki, m.in. budownictwa, transportu czy rolnictwa, co jest szczególnie potrzebne w związku z kryzysem wywołanym pandemią COVID-19. Dlatego też nacisk zostanie położony na wprowadzanie innowacji w ramach przemysłu turystycznego i jego produktów, np. w zakresie systemu organizacji usług, kreowania nowych, innowacyjnych produktów czy wykorzystywania efektów współpracy i synergii do realizacji usług turystycznych, co pozwoli na wzrost dochodów i tym samym przyczyni się do odbudowy lokalnych gospodarek.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Zestawienie głównych grup docelowych:

- mieszkańcy województwa mazowieckiego;
- JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD);
- jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- przedsiębiorstwa;
- instytucje kultury;
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe;
- instytucje edukacyjne, uczelnie.

Szczególne terytoria docelowe, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych –

Pole tekstowe [2 000]

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego „Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych” będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny.

W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000] - do wypełniania na późniejszym etapie

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Województwa Mazowieckiego. Program realizować będzie jednak projekty, które z uwagi na ich rangę i wpływ będą miały wymiar europejski.

Rozwój nowoczesnych instytucji kultury będzie tworzyć przestrzeń dla współpracy artystycznej twórców i artystów z różnych krajów oraz wzmacniać prorozwojowe oddziaływanie projektów kulturowych także poprzez tworzenie sieci współpracy i budowania partnerstw w otoczeniu międzynarodowym. Wpłynie na zwiększenie dostępności oferty kulturalnej oraz rozpoznawalności województwa mazowieckiego zagranicą, a także możliwość rozwoju współpracy międzysektorowej dzięki udostępnianiu zasobów w celach naukowych.

2.1.1.2 Wskaźniki¹

---

¹ Przed przeglądem śródkresowym w 2025 r. w przypadku EFRR, EFS + oraz Funduszu Spójności, podział na lata tylko w przedziale 2021–2025.

Tabela 2: Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
	(V) Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO24	Wsparcie dla obiektów kulturalnych i turystycznych	EUR		
	(V) Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO77	Liczba wspieranych obiektów kulturalnych i turystycznych	szt		
	(V) Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO77	Pojemność objętych wsparciem obiektów kulturalnych i turystycznych	osoby		

Tabela 3: Wskaźniki rezultatów

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
	(V) Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCR21	Turyści odwiedzający wspierane obiekty	Odwiedzający/rok	Nd.	Nd.			
	(V) Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR77	Liczba osób odwiedzających wsparte obiekty kulturalne i turystyczne	odwiedzający/rok	Nd.	Nd.			
	(V) Wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR78	Użytkownicy korzystający z obiektów kulturalnych objętych wsparciem	Użytkownicy/rok	Nd.	Nd.			

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu)

AKTYWNE ZAWODOWO MAZOWSZE

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

2.1.1.1. Cel szczegółowy² (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc techniczna)

AKTYWNE ZAWODOWO MAZOWSZE

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej
Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

² Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

Pole tekstowe [8 000] W ramach Celu szczegółowego (a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej planowane są do realizacji, następujące typy projektów:

➤ **Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych przez PUP, w szczególności osób młodych, długotrwale bezrobotnych, z niepełnosprawnością, z wykształceniem odpowiadającym poziomowi ISCED 3 i niższym, kobiet i osób, które ukończyły 50 lat.**

Zgodnie z danymi WUP w Warszawie (XII 2019 r.) osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy stanowiły 82,4% zarejestrowanych bezrobotnych w województwie. Ponad połowa z nich (52,5%) to osoby długotrwale bezrobotne, 27,9% to osoby, które ukończyły 50 lat, a 23,8% stanowią osoby przed 30 r.ż. Kobiety i osoby z niepełnosprawnością stanowią odpowiednio 51,6 % i 5,2% zarejestrowanych. W gorszej sytuacji na rynku pracy znajdują się osoby bezrobotne zamieszkujące obszary wiejskie (47% bezrobotnych). Sytuację ww. grup charakteryzuje występowanie wielu niekorzystnych czynników: brak kwalifikacji i doświadczenia, wiek obniżający atrakcyjność na rynku pracy, długa przerwa w zatrudnieniu. Niekorzystne trendy demograficzne determinują maksymalne wykorzystanie zasobów regionalnego rynku pracy. Osoby bezrobotne pozostające w ewidencji powiatowych urzędów pracy powinny jako pierwsze zostać objęte intensywnymi działaniami aktywizacyjnymi. Interwencja na rzecz aktywizacji tych osób będzie prowadzona na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w trybie niekonkurencyjnym przez powiatowe urzędy pracy. Możliwe będzie wsparcie z wykorzystaniem m.in. sfinansowania kosztów szkoleń i kursów kwalifikacyjnych oraz kompetencyjnych, staży, prac interwencyjnych, dotacji na utworzenie własnej działalności gospodarczej, refundacji kosztów utworzenia miejsca pracy dla osoby bezrobotnej. W niniejszym typie projektu nie przewiduje się realizacji robót publicznych, grantów na telepracę i pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Rodzaje narzędzi aktywizujących zastosowanych w interwencji powinny mieć zindywidualizowany charakter w zależności od potrzeb poszczególnych uczestników projektów. Proces dostosowania wsparcia do zindywidualizowanych potrzeb osób bezrobotnych następować będzie poprzez sporządzenie Indywidualnych Planów Działania, mających na celu doprowadzenie osoby do zatrudnienia. W związku z planowaną reformą PSZ przewiduje się dostosowanie zakresu interwencji do nowych uregulowań prawnych. Przewiduje się także zastosowanie stawki jednostkowej dla działań aktywizujących prowadzonych przez powiatowe urzędy pracy. Wysokość stawki może być zmieniona na skutek zmiany przepisów z zakresu rynku pracy oraz zachodzących na nim niekorzystnych zmian.

- Realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) w ramach sieci EURES. Wsparcie tego typu ma charakter warunkowy, uzależniony od zdiagnozowanych potrzeb regionalnego rynku pracy. Interwencja dotycząca mobilności transnarodowej w ramach sieci EURES będzie realizowana jako jedna z kilku operacji możliwych do wyboru w ramach FEM. Zakres i warunki uczestnictwa we wsparciu zostaną określone po przeprowadzeniu bieżących analiz regionalnego rynku lub danego obszaru w zakresie sektorów rynku pracy, zawodów lub kompetencji i branż. Dane WUP w Warszawie, potwierdzają potrzebę warunkowego planowania niniejszej interwencji. W 2018 r. wpłynęły 584 oferty od pracodawców zagranicznych obejmujące 3.527 miejsc pracy. W ramach współpracy z polskimi pracodawcami otrzymano 118 ofert pracy na terenie woj. mazowieckiego obejmujących 231 miejsc pracy skierowanych do obywateli państw UE/EOG i Szwajcarii. Doradcy i asystenci EURES skontaktowali się z 5.675 osobami, w tym z pracodawcami z krajów UE/EOG, pracodawcami z Polski, agencjami zatrudnienia, obywatelami krajów EOG oraz osobami poszukującymi zatrudnienia za granicą. W 2019 roku wpłynęło 466 ofert od pracodawców zagranicznych obejmujących 2.809 miejsc pracy. W ramach współpracy z polskimi pracodawcami otrzymano 5 ofert pracy na terenie woj. mazowieckiego obejmujących 62 miejsca pracy skierowanych do obywateli państw UE/EOG i Szwajcarii. Doradcy i asystenci EURES skontaktowali się z 5.823 osobami, w tym z pracodawcami z krajów UE/EOG, pracodawcami z Polski, agencjami zatrudnienia, obywatelami krajów EOG

oraz osobami poszukującymi zatrudnienia za granicą. Jako podstawowe formy wsparcia przewiduje się pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, organizację targów pracy w formie bezpośredniej oraz on-line, prowadzenie rekrutacji bezpośrednich i on-line, upowszechnianie informacji o podejmowanych działaniach. Dodatkowo przewiduje się wsparcie w postaci: bezpłatnych kursów językowych (zarówno dla osób wyjeżdżających z kraju, jak również cudzoziemców do niego przyjeżdżających), tak aby zminimalizować barierę językową, kursy zawodowe i komputerowe (w nowym miejscu pobytu lub w kraju), zwrot kosztów dojazdu, środki na lokum w nowym miejscu, tłumaczenie CV i innych wymaganych podczas rekrutacji dokumentów, płatne praktyki zawodowe, po których możliwe byłoby faktyczne zatrudnienie, częściowe pokrycie wynagrodzenia, aby zachęcić do udziału w projekcie również pracodawców.

Celem interwencji w celu szczegółowym (a) jest pełniejsze wykorzystanie rezerw regionalnego rynku pracy i jednocześnie przygotowanie ich do dynamicznie zachodzących na nim zmian w dłuższym okresie. Dlatego też za preferowane sektory gospodarki, do których powinno być kierowane wsparcie, uznano sektory związane z gospodarką funkcjonującą w obiegu zamkniętym, gospodarką niskoemisyjną, odnawialnymi źródłami energii, gospodarką białą i srebrną, informatyzacją i digitalizacją. Do preferowanych sektorów należeć będą także sektory uznane za innowacyjne w Regionalnej Strategii Inteligentnych Specjalizacji. Zakres wsparcia w RWS i RMR dostosowany będzie do bieżącej sytuacji na obydwu rynkach pracy.

Interwencja projektowana w celu szczegółowym (a) przyczyni się do:

- podejmowania zatrudnienia przez osoby bezrobotne
- popularyzowania nowoczesnych technologii i nowoczesnych gałęzi regionalnej gospodarki
- zwiększenia produktywności regionalnej gospodarki.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Pole tekstowe [1 000]

- osoby bezrobotne zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy
- osoby które spełnią warunki do realizacji USMT w ramach sieci EURES

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

W interwencji, we wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom bezrobotnym wpisującym się w zakres interwencji. Ujęcie zasady niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego zapisane będzie na poziomie kryteriów wyboru projektu obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów realizacji projektów tj. przygotowania, realizacji, monitorowania, oceny i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami. Osoby bezrobotne, będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy: długotrwale bezrobotni, kobiety, osoby młode, osoby po 50 roku życia, osoby z niepełnosprawnościami, osoby o niskich kwalifikacjach, będące preferowaną grupą docelową w

interwencji, kwalifikowane są do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wszystkie podejmowane działania wyrównują ich szanse na rynku pracy i zmierzają do pozytywnej, długotrwałej zmiany ich statusu na rynku pracy.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

W interwencji planuje się działania transgraniczne i transnarodowe, przewidziane w ukierunkowanych schematach mobilności transnarodowej (USMT) w ramach sieci EURES.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

W interwencji nie planuje się stosowania instrumentów finansowych.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CO01	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży,	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CO02	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	osoby		

	długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej							
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CO10	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba osób w wieku 18-29 lat objętych wsparciem w programie	osoby		

	wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej							
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CO06	Liczba osób mających 55 lat i więcej objętych wsparciem w programie	osoby		

	zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej							
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte		Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CIP1	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej	osoby		

	młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej								
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie	EFS+	Lepiej rozwinięte /Słabiej rozwinięte	CR04	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby					

	samo zatrudnienia i ekonomii społecznej										
Aktywne zawodowo Mazowsze	(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	EFS+	Lepiej rozwinięte /Słabiej rozwinięte	CR03	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	osoby					

2.1.1.1.3. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji (nie dotyczy EFMRA)

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (viii).

Tabela 1: Wymiar 1 – dziedzina interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 2: Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

--	--	--	--	--	--

Tabela 3: Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 4: Wymiar 6 – tematy uzupełniające EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 5: Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+*, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

* W przypadku wkładu z EFS+ na rzecz monitorowania kwestii równouprawnienia płci zastosowanie ma co do zasady współczynnik w wysokości 40 %. Współczynnik w wysokości 100 % ma zastosowanie w przypadku gdy państwo członkowskie zdecyduje się skorzystać z art. 6 rozporządzenia EFS+, a także w przypadku działań dotyczących równouprawnienia płci w ramach poszczególnych programów.

2.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc techniczna)

AKTYWNE ZAWODOWO MAZOWSZE

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy
Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

Pole tekstowe [8 000] W ramach Celu szczegółowego (b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy planowane są do realizacji, następujące typy projektów:

- **Podnoszenie kompetencji pracowników regionalnych Publicznych Służb Zatrudnienia** w tym doradców i asystentów **EURES**. Przejście na gospodarkę opartą na wiedzy stwarza istotne wyzwania dla rozwoju umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy. Te potrzeby określono jako priorytetowe w celu modernizacji instytucji rynku pracy jako ogniwa realizującego proces przywracania osób na rynek pracy. Kurczące się zasoby rynku pracy rozszerzają grupę klientów PSZ o osoby dotychczas niezainteresowane podejmowaniem zatrudnienia. W związku z tym zachodzi konieczność ukierunkowania regionalnych PSZ na pracę z klientami, u których dezaktywacja zawodowa powodowana jest przez różne czynniki warunkujące z kolei metody i formy pracy doprowadzające do ich ponownego zatrudnienia. Konieczne jest też wzmacnianie kompetencji pracowników PSZ w kierunku obsługi rosnącej liczby migrantów podejmujących legalne zatrudnienie i powracających do kraju obywateli polskich. Wsparcie szkoleniowe PSZ pozwoli na stworzenie możliwości świadczenia dopasowanej i realnej pomocy osobom niepracującym. Podejście regionalne umożliwi uwzględnienie w interwencji potrzeb pracowników PSZ z mniejszych urzędów. Ułatwi identyfikację konkretnych problemów, co w efekcie przełoży się na realną poprawę jakości świadczonych usług. Poza tym zmiany na rynku pracy zachodzą dynamicznie, i dotyczą m.in. procesu starzenia się społeczeństwa oraz modernizacji technologicznej. Zauważalny jest trend polegający na częstszej niż w przeszłości zmianie miejsca pracy. Z tymi problemami już obecnie się stykają pracownicy PSZ. Dlatego też niezbędne będzie rozwijanie kompetencji społecznych. Znaczenie kompetencji społecznych na współczesnym rynku pracy potwierdzają badania realizowane przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy. Z przeprowadzonego badania pn. „Kompetencje przyszłości na mazowieckim rynku pracy w perspektywie średnio- i długookresowej” wynika, że ponad połowa kompetencji wzrostowych wyłonionych w toku badania to kompetencje o charakterze społecznym lub z częściowym społecznym komponentem. W ramach tego typu operacji przewiduje się realizację szkoleń wykorzystujących zarówno metody tradycyjne, jak i nowoczesne techniki takie jak: on job training czyli szkolenie w miejscu pracy, case study, wykłady interaktywne, metody symulacyjne czy eksperymenty pozwalające na wcielanie się w różne role zawodowe i bieżące rozwiązywanie trudnych do przewidzenia problemów.

Ważne jest także podnoszenie kompetencji regionalnych doradców i asystentów EURES co przyczyni się do podniesienia skuteczności zadań realizowanych przez te osoby. Z doświadczeń przy świadczeniu usług w ramach EURES wynika, że instytucje obsługujące ten system borykają się na co dzień z wieloma trudnościami mającymi wpływ na skuteczność ich pracy. Są to: brak kadry oraz brak odpowiedniej i aktualnej wiedzy lub możliwości bieżącego uzupełniania wiedzy na temat zmieniających się warunków pracy w krajach UE i regulacjach prawnych wśród pracowników PSZ. Realizacja odpowiednich szkoleń, targów i innych rodzajów spotkań branżowych w ramach tego typu operacji znacząco pozwoli na podniesienie kompetencji ww. zakresie. Będzie także tworzyć możliwości zacieśniania współpracy na poziomie pracowników danej instytucji, jak również pracodawców i innych specjalistów z zakresu EURES. Zarówno w przypadku podnoszenia kompetencji pracowników PSZ także i wsparcie szkoleniowe regionalnych doradców i asystentów EURES powinno być poprzedzone analizą potrzeb w tym zakresie. Powinna ona obejmować również wpływ pandemii COVID-19 na europejski rynek pracy, która w znaczący sposób ograniczyła przepływy transgraniczne a co za tym idzie wpłynęła na liczebność kadr obsługujących system EURES.

Wdrażanie interwencji planowane jest w trybie konkurencyjnym z możliwością wykorzystania BUR.

- **Wdrożenie instrumentów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu czynnikami egzogenicznymi (np. epidemia) wypracowanych na poziomie krajowym.**

Doświadczenia zebrane w trakcie stanu epidemicznego wywołanego wirusem SARS-CoV-2 pokazały, że warunkiem sprawnego przekazania wsparcia w zakresie zabezpieczenia istniejących miejsc pracy jest szybka możliwość wdrożenia opracowanych na poziomie krajowym instrumentów. Z uwagi na bogate doświadczenie pracowników PSZ oraz na interdyscyplinarny charakter rynku pracy, na poziomie regionalnym zaplanowano niniejsze wsparcie. Uzależnione jest ono od ogłoszenia

sytuacji kryzysowych i przyjętych wobec nich postanowień na szczeblu krajowym. Wdrażanie niniejszego typu projektów będzie przebiegać w oparciu o tryb wskazany przez poziom krajowy w opracowanych modelach przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. W tym typie projektu przewiduje się także możliwość wspierania wypracowanych na poziomie regionalnym instrumentów przeciwdziałających sytuacjom kryzysowym i prowadzących do ochrony istniejących miejsc pracy na regionalnym rynku pracy.

Celem interwencji jest przygotowanie PSZ do zmieniających się warunków na regionalnym rynku pracy oraz ochrona miejsc pracy w sytuacjach kryzysowych.

Realizacja wsparcia w celu szczegółowym (b) przyczyni się do:

- zwiększenia efektywności pracy pracowników PSZ i doradców i asystentów EURES
- potencjalnego wzrostu zadowolenia klientów PSZ
- poprawy możliwości przewidywania zmian na regionalnym rynku pracy
- sprawnego wdrażania instrumentów przeciwdziałających sytuacjom kryzysowym, wypracowanym na poziomie krajowym lub regionalnym.

Projekty realizowane w ramach celu szczegółowego (b) przyczyniają się do realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Pole tekstowe [1 000]

- pracownicy PSZ

- doradcy i asystenci EURES

- pracownicy i pracodawcy, którzy spełniają warunki otrzymania wsparcia wypracowanego na poziomie krajowym lub regionalnym w związku z wystąpieniem sytuacji kryzysowych

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

W interwencji, w typie projektu **Podnoszenie kompetencji pracowników regionalnych Publicznych Służb Zatrudnienia oraz podnoszenie kompetencji doradców i asystentów EURES**, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Ujęcie zasady niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego zapisane będzie na poziomie kryteriów wyboru projektu obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów realizacji projektów tj. przygotowania, realizacji, monitorowania, oceny i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest również obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

W typie projektu **Wdrożenie instrumentów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu czynnikami egzogenicznymi (np. epidemia) wypracowanych na poziomie krajowym**, we wnioskach pracodawców ubiegających się o wsparcie w ramach instrumentów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu czynnikami egzogenicznymi przewiduje się zawarcie obowiązkowych klauzul potwierdzających realizację zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji. Ponadto interwencja będzie minimalizować zagrożenie wykluczeniem społecznym w wyniku utraty zatrudnienia.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

W interwencji nie planuje się zastosowania działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

W interwencji nie planuje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Aktywne zawodowo Mazowsze	(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C2P1	Liczba pracowników instytucji rynku pracy objętych wsparciem w programie)	osoby		

	dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, zmian w karierze zawodowej i mobilności (EFS)								
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Aktywne zawodowo Mazowsze	(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, zmian w karierze	EFS+	Lepiej rozwinięte /Słabiej rozwinięte	C2R1	Liczba pracowników instytucji rynku pracy, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby					

2.1.1.1.3. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji (nie dotyczy EFMRA)

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (viii).

Tabela 1: Wymiar 1 – dziedzina interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 2: Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 3: Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 4: Wymiar 6 – tematy uzupełniające EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 5: Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+*, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

* W przypadku wkładu z EFS+ na rzecz monitorowania kwestii równouprawnienia płci zastosowanie ma co do zasady współczynnik w wysokości 40 %. Współczynnik w wysokości 100 % ma zastosowanie w przypadku gdy państwo członkowskie zdecyduje się skorzystać z art. 6 rozporządzenia EFS+, a także w przypadku działań dotyczących równouprawnienia płci w ramach poszczególnych programów.

2.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc techniczna)

AKTYWNE ZAWODOWO MAZOWSZE

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględni zagrożenia dla zdrowia

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Pole tekstowe [8 000]

W ramach celu szczegółowego **(d)** wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględni zagrożenia dla zdrowia planowane są do realizacji, następujące typy projektów :

➤ **Przystosowanie pracowników i przedsiębiorców do zmian**

Województwo mazowieckie w 2017 r. odnotowało największą w kraju liczbę wolnych miejsc pracy (25,5 tys.), zaś odsetek niewykorzystanych miejsc pracy wyniósł 1,05%. Mazowieckie, podobnie jak inne regiony Polski, przeżywa trudności ze znalezieniem pracowników posiadających odpowiednie umiejętności, co w konsekwencji negatywnie wpływa na rozwój gospodarki i innowacyjność przedsiębiorstw. W związku z powyższym oraz mając na względzie konieczność wydłużenia aktywności zawodowej na regionalnym rynku pracy planowane jest podjęcie działań na rzecz adaptacyjności przedsiębiorstw i ich pracowników do zmian. Jak wynika z realizacji działań finansowanych z Krajowego Funduszu Szkoleniowego dominującymi kierunkami szkoleń powinny być szkolenia kwalifikacyjne w tym dla osób powyżej 45 roku życia i doradztwo oraz szkolenia kompetencyjne dla pracodawców zgodne z potrzebami regionalnego rynku pracy.. Dotyczy to przede wszystkim zastosowania w firmach innowacyjnych technologii i narzędzi pracy, wynikających między innymi z RIS, strategii zarządzania wiekiem lub przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu w szczególności przez czynniki egzogeniczne. Działaniami w tym zakresie będą mogły być objęte także osoby zatrudnione na podstawie przepisów ustawy Kodeks Cywilny, jeżeli wsparcie doprowadzi do zmiany formy zatrudnienia na zawartą w ustawie Kodeks Pracy oraz osoby indywidualne, zgłaszające potrzebę podniesienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych, prowadzących do poprawy ich sytuacji na rynku pracy. Powyższa interwencja będzie realizowana w trybie niekonkurencyjnym, w formie finansowania bonowego w ramach popytowego systemu finansowania usług rozwojowych obsługiwane przez BUR.

➤ **Wdrażanie programów służących przeciwdziałaniu dezaktywacji zawodowej oraz aktywnemu i zdrowemu starzeniu się.**

W ramach ww. typu projektu wdrażane będą programy polityki zdrowotnej dotyczące profilaktyki bądź rehabilitacji (w tym fizjoterapii) w zakresie chorób będących istotnymi problemami zdrowotnymi regionu, tj. w szczególności: pocovidowych, onkologicznych, kostno-stawowo-mięśniowych, kardiologicznych, neurologicznych, oddechowych i

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

psychicznych. Realizowane będą programy polityki zdrowotnej, m.in. na podstawie rekomendacji znajdujących się w repozytorium AOTMiT. Wdrażane programy polityki zdrowotnej, poprzez wczesne wykrywanie schorzeń oraz rehabilitację, przyczynią się do ograniczenia absencji chorobowych oraz ryzyka utraty pracy, ułatwienia powrotów na rynek pracy, a także do dłuższego życia w zdrowiu.

➤ **Wsparcie pracodawców z sektora prywatnego we wprowadzaniu telepracy.**

Promowanie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian będzie realizowane poprzez działania ułatwiające godzenie ról życiowych poprzez promowanie i ułatwienie organizowania miejsc telepracy wśród sektora prywatnego. Będą one przeciwdziałały wykluczeniu z rynku pracy defaworyzowanych grup społecznych, takich jak opiekunowie osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osoby z niepełnosprawnościami, bezrobotne, osoby w wieku poprodukcyjnym. Dzięki tej formie uczestnicy wsparcia będą mogli znacznie poprawić swoją sytuację finansową, utrzymać lub znaleźć miejsce pracy na warunkach umożliwiających łączenie życia zawodowego z prywatnym. Wspieranie telepracy pozwoli na wykorzystanie nabytego potencjału zawodowego i doświadczenia, które z momentem przejścia osoby na emeryturę, podjęcia się opieki nad osobą potrzebującą wsparcia zostają utracone dla lokalnej gospodarki. Będą one polegały na finansowaniu kosztów utworzenia miejsca telepracy w rozumieniu art. 67 KP w wysokości i na zasadach wynikających z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz trzymiesięcznej refundacji wynagrodzenia w wysokości nie przekraczającej trzykrotności miesięcznego minimalnego wynagrodzenia za pracę przysługującego zatrudnionemu na tym miejscu pracownikowi przez pierwsze trzy miesiące funkcjonowania tego miejsca oraz należnych składek na ubezpieczenie społeczne. Skorzystanie z tej formy wsparcia będzie wiązać się z koniecznością utrzymania utworzonego miejsca pracy przez okres minimum 12 miesięcy. Konieczność popularyzowania idei telepracy została jednoznacznie wykazana w obliczu epidemii COVID-19, podczas której nie było możliwości świadczenia pracy w warunkach tradycyjnych. Brak aktywności rynkowej w okresie epidemii firm z różnych sektorów gospodarki negatywnie odbił się na ich bilansie. Możliwość prowadzenia aktywności gospodarczej w wielu dziedzinach regionalnej gospodarki w formie telepracy mogłaby znacznie ograniczyć straty i przede wszystkim ułatwić mieszkańcom bieżące funkcjonowanie.

Interwencja w celu szczegółowym (d) przyczyni się między innymi do:

- -podniesienia zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw i pracowników do zmian zachodzących w otoczeniu społeczno-gospodarczym, także w wyniku w sytuacji kryzysowych spowodowanych np. pandemią;- podniesienia kompetencji i umiejętności pracowników przedsiębiorstw, co może przyczynić się do wydłużenia okresu aktywności zawodowej na rynku pracy;- podniesienia sprawności i elastyczności zarządzania przedsiębiorstwem, w szczególności zarządzania wiekiem
- przechodzenia z krótkoterminowego zatrudnienia do zatrudnienia stałego, opartego o przepisy KP w związku z podwyższeniem atrakcyjności pracowników na rynku pracy
- ograniczenia wypadania z zatrudnienia z powodu choroby
- wydłuży czas aktywności zawodowej w dobrym zdrowiu
- godzenia ról życiowych poprzez promowanie i ułatwienie organizowania miejsc telepracy w sektorze prywatnym

Projekty realizowane w ramach celu szczegółowego (d) przyczyniają się do realizacji Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Pole tekstowe [1 000]

- pracownicy;
- pracodawcy;

- osoby indywidualne;
- osoby z grup ryzyka wynikających z epidemiologii;
- osoby wymagające rehabilitacji/ fizjoterapii;
- podmioty lecznicze.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

W interwencji , w typie projektu *Przystosowanie pracowników i przedsiębiorców do zmian* przewiduje się przyjmowanie od organizatorów usług rozwojowych i pracodawców obowiązkowej deklaracji o spełnieniu zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji. Deklaracja weryfikowana będzie na poziomie operatora/instytucji wdrażającej i jej spełnienie warunkować będzie zarówno zlecenie prowadzenia usługi rozwojowej danemu organizatorowi i kwalifikowanie wniosku pracodawcy do dofinansowania z EFS+.

Przewidziane są także szkolenia dla organizatorów usług rozwojowych i pracodawców na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji i jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+ i w przedsiębiorstwach. Przewiduje się także przeprowadzanie wyrywkowych kontroli sprawdzających rzetelność złożonych deklaracji przed i w trakcie trwania świadczonej usługi rozwojowej. Interwencja będzie minimalizować zagrożenie wykluczeniem społecznym w wyniku niedopasowania umiejętności i kwalifikacji do potrzeb regionalnego rynku pracy.

W interwencji, w typie projektu *Wdrażanie programów zdrowotnych służących przeciwdziałaniu dezaktywacji zawodowej oraz aktywnemu i zdrowemu starzeniu się i Wsparcie pracodawców z sektora prywatnego we wprowadzaniu telepracy*, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Ujęcie zasady niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego zapisane będzie na poziomie kryteriów wyboru projektu obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów realizacji projektów tj. przygotowania, realizacji, monitorowania, oceny i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów na temat zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+ a także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]] Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Województwa Mazowieckiego. Ewentualne preferencje muszą być zgodne z Mapami Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza oraz z *Policy Paper dla Ochrony Zdrowia na lata 2021- 2027* i strategią deinstytucjonalizacji w zakresie opieki zdrowotnej.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

W interwencji nie planuje się zastosowania działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

W interwencji nie planuje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Aktywne zawodowo Mazowsze	(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, zmian w karierze	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3P24	Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) objętych usługą rozwojową)	osoby		

	zawodowej i mobilności (EFS)							
Aktywne zawodowo Mazowsze	(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnią zagrożenia dla zdrowia dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, zmian w karierze zawodowej i mobilności (EFS)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CO17	Liczba objętych wsparciem mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) (przedsiębiorstwa)	sztuki		
Aktywne zawodowo Mazowsze	(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3P1	Liczba objętych wsparciem dużych przedsiębiorstw			

	dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, zmian w karierze zawodowej i mobilności (EFS)							
Aktywne zawodowo Mazowsze	(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3P6	Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej	osoby		

	potrzeb rynku pracy, zmian w karierze zawodowej i mobilności (EFS)									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Aktywne zawodowo Mazowsze	(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, zmian w karierze zawodowej i mobilności (EFS)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3R1	Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych), którzy uzyskali kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w usłudze rozwojowej (osoby)	osoby					

Aktywne zawodowo Mazowsze	(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, zmian w karierze zawodowej i mobilności (EFS)	EFS+	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	C3R2	Liczba pracowników dużych przedsiębiorstw, którzy uzyskali kwalifikacje w wyniku uczestnictwa w usłudze rozwojowej (osoby)						
---------------------------	--	------	--	------	--	--	--	--	--	--	--

2.1.1.1.3. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji (nie dotyczy EFMRA)

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (viii).

Tabela 1: Wymiar 1 – dziedzina interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 2: Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

--	--	--	--	--	--

Tabela 3: Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 4: Wymiar 6 – tematy uzupełniające EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 5: Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+*, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

* W przypadku wkładu z EFS+ na rzecz monitorowania kwestii równouprawnienia płci zastosowanie ma co do zasady współczynnik w wysokości 40 %. Współczynnik w wysokości 100 % ma zastosowanie w przypadku gdy państwo członkowskie zdecyduje się skorzystać z art. 6 rozporządzenia EFS+, a także w przypadku działań dotyczących równouprawnienia płci w ramach poszczególnych programów.

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu) „Nowoczesna i dostępna edukacja”

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*

☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

2.1.1.1. Cel szczegółowy² (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc techniczna)

f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnością

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Pole tekstowe [8 000]

W ramach celu szczegółowego f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnością, planowana jest realizacja następujących przedsięwzięć:

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

² Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

1. Wsparcie edukacji ogólnej:

- podniesienie jakości edukacji przedszkolnej

Jednym z najważniejszych wyzwań społecznych, związanych z rozwojem kapitału ludzkiego w regionie, w długiej perspektywie, jest zwiększenie wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej, przy jednoczesnym zwiększeniu jakości tej formy edukacji. Wsparcie będzie kierowane na tworzenie miejsc przedszkolnych, w szczególności na obszarach, gdzie występują rzeczywiste deficyty i potrzeby na tego typu usługi.

Priorytetem będzie również rozwój kompetencji kluczowych, zwiększenie dostępności edukacji przedszkolnej dla dzieci z niepełnosprawnością, w celu zwiększenia ich szans edukacyjnych, rozwojowych i przeciwdziałanie wykluczeniu.

Planuje się realizację projektów przyczyniających się do wzrostu dostępności do edukacji przedszkolnej poprzez tworzenie miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego, zajęcia dodatkowe dla dzieci, w tym w szczególności dla dzieci ze stwierdzonymi deficytami rozwojowymi i niepełnosprawnością, doposażenie placówek w nowoczesne pomoce dydaktyczne i sprzęty oraz wsparcie szkoleniowe dla kadry pedagogicznej (szkolenia, kursy).

- rozwój kompetencji kluczowych i umiejętności niezbędnych na rynku pracy

W ramach wsparcia edukacji ogólnej (podstawowej i ponadpodstawowej) będą realizowane kompleksowe programy rozwojowe, ukierunkowanych na podniesienie jakości edukacji, obejmujące rozwój kompetencji kluczowych, w tym proinnowacyjnych, kreatywnych, przedsiębiorczych, cyfrowych oraz realizację działań społeczno – wychowawczych.

Międzynarodowe badania kompetencji kluczowych, wskazują na utrzymujący się duży odsetek uczniów i osób dorosłych mających niewystarczające umiejętności. Z badania przeprowadzonego w 2015 r. wynika, że co piąty uczeń ma duże trudności w osiągnięciu wystarczającego poziomu umiejętności w zakresie czytania ze zrozumieniem, myślenia matematycznego lub rozumienia zjawisk przyrodniczych. Powyższe dane dotyczą także województwa mazowieckiego.

Monitoring działalności innowacyjnej i wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie nauczania, przeprowadzony przez Mazowieckiego Kuratora Oświaty, wskazuje na potrzebę doposażenia szkół w sprzęt multimedialny. Z danych wynika, że jedynie 27% szkół posiada komputery nie starsze niż 3 lata, dodatkowo ze wsparcia w ramach RPO skorzystało dotychczas jedynie 25% placówek objętych badaniem. W związku z powyższym oraz ze względu na wyzwania związane z prowadzeniem edukacji na odległość, obok wsparcia w zakresie rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych i umiejętności, planuje się pomoc infrastrukturalną dla szkół prowadzących edukację ogólną, w tym wspieranie zakupu wyposażenia pracowni przedmiotowych oraz sprzętu ułatwiającego zdalną edukację.

Zgodnie ze ZSU szczególnie istotna dla rozwoju gospodarczego, społecznego, naukowego i kulturalnego jest pomoc dla uczniów szczególnie uzdolnionych. W związku z powyższym, planuje się realizację programów stypendialnych, których działania wpłyną na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i pozwolą na rozwijanie zdolności, zmotywują do dalszej nauki i rozwoju. Wsparcie stypendialne realizowane będzie w trybie niekonkurencyjnym przez UMWM.

2. Wsparcie szkół zawodowych:

- kompleksowe programy rozwojowe

Planuje się realizację projektów mających na celu lepsze dostosowanie kształcenia w systemie szkolnictwa branżowego do potrzeb regionalnego rynku pracy, tak aby szkoły branżowe kształciły uczniów zgodnie z bieżącym i przewidywanym zapotrzebowaniem pracodawców na określone kwalifikacje. Projekty te będą przewidywały

również współpracę z pracodawcami. Kierunek rozwoju kwalifikacji zdobywanych w ramach kształcenia branżowego będzie zgodny z założonym rozwojem regionu, w tym z inteligentnymi specjalizacjami. Przewiduje się tworzenie klas patronackich.

Szkoły prowadzące kształcenie branżowe borykają się z problemem przestarzałego wyposażenia pracowni praktycznej nauki zawodu. Większość szkół nie jest w stanie zapewnić nowoczesnego sprzętu, a jego zakup przez szkoły (ze środków własnych lub projektowych) rozwiązuje problem tylko w niewielkim stopniu, szczególnie w obliczu szybkiego postępu technologicznego.

Szkoły zawodowe napotykać również trudności w wyposażaniu uczniów w umiejętności podstawowe, takie jak umiejętność rozumowania matematycznego i umiejętność czytania i pisanie.

-wparcie powszechnego doradztwa zawodowego

W procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych kluczową rolę odgrywa efektywne doradztwo. Zwiększenie dostępu i jakości doradztwa edukacyjnego i zawodowego na wszystkich poziomach kształcenia wskazano jako priorytetowe działanie w Sprawozdaniu 2019.

Celem doradztwa zawodowego jest wspieranie dzieci, uczniów i słuchaczy w procesie podejmowania samodzielnych i odpowiedzialnych wyborów edukacyjnych i zawodowych, opartych na znajomości i rozumieniu siebie, systemu edukacji oraz rynku pracy.

Pomimo wprowadzenia regulacji prawnych w zakresie doradztwa zawodowego, niezbędna jest intensyfikacja działań adresowanych do szkół i ich otoczenia społeczno-gospodarczego na rzecz rozwoju doradztwa, w tym doradztwa indywidualnego, współpracy z rynkiem pracy oraz podnoszenie kwalifikacji i umiejętności nauczycieli wyznaczonych do realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach. W związku z powyższym planuje się realizację projektów obejmujących działania z zakresu rozwoju doradztwa zawodowego dla uczniów oraz szkolenia dla nauczycieli, pedagogów i psychologów.

Przewiduje się także wsparcie stypendialne dla uczniów szkół branżowych realizowane w trybie niekonkurencyjnym przez UMWM.

Program stypendialny dla uzdolnionych uczniów szkół branżowych przyczyni się do niwelowania barier w dostępie do edukacji i będzie skierowany głównie do uczniów z obszarów wiejskich i miast średnich.

3. Wsparcie edukacji włączającej:

- wsparcie szkoły w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej, w tym zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, podnoszenie kompetencji kadr pedagogicznych, bezpośrednie wsparcie uczniów, poprzez zapewnienie usług asystenckich oraz rozwijanie, kompetencji, umiejętności, uzdolnień, zainteresowań uczniów poza edukacją formalną

Celem realizowanych działań będzie poprawa dostępności usług edukacyjnych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami, którzy doświadczają ograniczeń w samodzielnym funkcjonowaniu na terenie szkoły. Szczególnym wsparciem zostaną otoczeni uczniowie wymagający bezpośredniej pomocy w postaci usług asystenckich. Podejmowanie działań ukierunkowanych na ograniczanie segregacyjnego charakteru kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami jest zgodne z zaleceniami NIK¹. Działania w zakresie edukacji włączającej będą skierowane również do uczniów, którzy doświadczają ograniczeń w edukacji w związku z przynależnością do mniejszości narodowościowych lub etnicznych, ubóstwa, ale też szczególnych uzdolnień.

W ramach interwencji przewidziano wsparcie szkół w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej poprzez m.in: działania rehabilitacyjno-kompensacyjne na rzecz dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin w środowisku szkolnym i pozaszkolnym, wsparcie pomocy psychologiczno-pedagogicznej na rzecz wczesnej diagnostyki i interwencji. Istotne są działania w zakresie kształtowania postaw społecznych i wiedzy o potrzebach osób z niepełnosprawnością.

¹ Wspieranie kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych szkołach i przedszkolach, NIK 2017

Wsparciem zostaną objęci również nauczyciele, inni przedstawiciele kadr pedagogicznych i niepedagogicznych oraz dyrektorzy szkół i placówek systemu oświaty w zakresie edukacji włączającej.
Planuje się także działania polegające na eliminowaniu barier architektonicznych w budynkach szkół i przedszkoli oraz dostosowaniu infrastrukturalnym tych placówek do realizacji kształcenia uczniów ze SPE.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Pole tekstowe [1 000]

- uczniowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe;
- osoby dorosłe, w wieku powyżej 18 r.ż., zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia formalnego, podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji lub ich formalnego potwierdzenia;
- szkoły i placówki oświatowe;
- nauczyciele szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe;
- dzieci w wieku przedszkolnym;
- nauczyciele, inni przedstawiciele kadr pedagogicznych i niepedagogicznych oraz dyrektorzy szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem z zakresu edukacji włączającej

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W tym celu szczegółowym zakłada się wsparcie dla dzieci w wieku przedszkolnym, uczniów, nauczycieli i szkół, którego rezultatem będzie rozwój kompetencji wśród jego odbiorców. Jednocześnie interwencja przewiduje prowadzenie skutecznej edukacji włączającej dzieci i młodzieży, doświadczających ograniczeń w samodzielnym funkcjonowaniu w środowisku szkolnym.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel (2029)
-----------	-----------------	---------	-------------------	------------------------	----------------	-----------------	---------------------	------------

NOWOCZESNA I DOSTĘPNA EDUKACJA	(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnością	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty		Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	sztuki		
					Liczba uczniów objętych wsparciem	osoby		
					Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	sztuki		
					Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem	osoby		
					Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem z zakresu edukacji włączającej	osoby		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
NOWOCZESNA I DOSTĘPNA EDUKACJA	f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnością	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty		Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	osoby					
					Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby					
					Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje z zakresu edukacji włączającej po opuszczeniu programu	osoby					

					Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w postaci staży uczniowskich, uczestniczących w kształceniu lub pracujących 6 miesięcy od ukończenia nauki	osoby					
					Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują przez co najmniej 24 miesiące po zakończeniu dofinansowania ze środków EFS+	sztuki					

2.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc techniczna)

(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Pole tekstowe [8 000]

W celu szczegółowym g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej planowana jest realizacja następujących działań w zakresie zwiększenia aktywności edukacyjnej osób dorosłych:

1. Wsparcie kształcenia zawodowego osób dorosłych poprzez usługi rozwojowe w ramach Podmiotowego Systemu Finansowania (PSF), które chcą z własnej inicjatywy podnieść swoje kwalifikacje/ kompetencje lub przekwalifikować się, za pośrednictwem Bazy Usług Rozwojowych (BUR)

Kwalifikacje i umiejętności nieadekwatne do potrzeb rynku pracy skutkują trudnościami z zatrudnieniem, jego utrzymaniem lub zmianą. Wsparcie osób dorosłych w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych i umiejętności przyczyni się nie tylko do poprawy sytuacji tych osób na rynku pracy, ale także do zmiany ich nastawienia do uczenia się w dorosłym życiu. Wsparcie realizowane będzie zgodnie z założeniami Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

Realizacja celu szczegółowego stanowi odpowiedź na potrzebę pracodawców poszukujących dobrze przygotowanych do pracy, wykwalifikowanych pracowników, otwartych na kształcenie się przez całe życie, a także na wyzwania jakie stawia nowoczesna gospodarka oparta na wiedzy.

Badania wskazują, że w Polsce nadal istnieje przeświadczenie o wyższości edukacji formalnej nad pozaformalną i nieformalną¹. W celu przeciwdziałania temu zjawisku zostaną podjęte działania na rzecz zwiększenia walidacji i certyfikacji kwalifikacji zdobytych na drodze pozaformalnego i nieformalnego kształcenia. Działania te wpłyną na wzrost wskaźników aktywności edukacyjnej dorosłych.

Zgodnie z zaleceniem Rady UE walidacja uczenia się pozaformalnego i nieformalnego powinna być wsparta odpowiednim doradztwem i poradnictwem oraz być łatwo dostępna².

2. Wsparcie realizowane poza systemem BUR i PSF w zakresie nabywania podstawowych kompetencji i umiejętności, w tym cyfrowych dla grup wykluczonych cyfrowo³

Interwencje planowane do realizacji w niniejszym obszarze służą zwiększeniu uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu ustawicznym poprzez podnoszenie kompetencji kluczowych i umiejętności, w szczególności kompetencji językowych, cyfrowych oraz interpersonalnych. Aktualizacja i nabywanie kompetencji i umiejętności służy wzmocnieniu pozycji na rynku pracy i budowaniu nawyku uczenia się przez całe życie.

¹ Independent national experts network in the area of adult education/adult skills, Full Country Report – Poland, 2018

² ZALECENIE RADY z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (2012/C 398/01)

³ Realizowane poza systemem BUR i PSF umożliwiające wdrażanie Upskilling pathways – ścieżek poprawy umiejętności. Zalecenie w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: Nowe możliwości dla dorosłych przyjęte przez Radę Unii Europejskiej 19 XII 2016 r., zakłada wsparcie edukacyjne osób dorosłych o niskich umiejętnościach podstawowych, rozumianych jako: rozumienie i tworzenie informacji, rozumowanie matematyczne, umiejętności cyfrowe oraz kompetencje społeczne realizowane 3-stopniowo poprzez: 1) ocenę umiejętności, 2) ofertę edukacyjną i 3) walidację.

Kompetencje językowe wpływają na wyższy poziom mobilności pracowników i zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Zgodnie z wynikami badania Kształcenie dorosłych w 2016 r. ponad 2/3 badanej populacji osób w wieku 18-69 lat deklaruowało znajomość jakiegokolwiek języka obcego (38,7% ogółu respondentów określała swoje umiejętności językowe na poziomie podstawowym).

Obecnie akcentuje się wzrost znaczenia tzw. „kompetencji miękkich”. Z Bilansu Kapitału Ludzkiego (2018) wynika, iż w średnich i dużych firmach najbardziej ceni się u pracowników trzy kategorie kompetencji: samoorganizacyjne (odpowiedzialność, zarządzanie czasem i terminowość), interpersonalne (bycie komunikatywnym i jasne przekazywanie myśli, oraz kognitywne (uczenie się nowych rzeczy, pomysłowość, kreatywność, analiza informacji i wyciągania wniosków). Kompetencje te są cenione bez względu na zawód¹.

W obszarze kształcenia ustawicznego działania w dalszym ciągu koncentrować się będą na rozwoju kompetencji cyfrowych wśród dorosłych mieszkańców województwa. Zdobywanie umiejętności cyfrowych ma kluczowe znaczenie dla nadążania za zmianami technologicznymi. Nacisk zostanie położony na podstawowe kompetencje cyfrowe dla grup wykluczonych cyfrowo oraz doskonalenie kompetencji cyfrowych. Jednocześnie przewiduje się działania w zakresie profilaktyki zagrożeń związanych z wykorzystaniem nowych technologii (uzależnienia, bezpieczeństwo w sieci, czy zarządzanie informacją).

Środki EFS zostaną przeznaczone na wsparcie osób z grup defaworyzowanych, czyli wykazujących największą lukę kompetencyjną i posiadających największe potrzeby w dostępie do edukacji. Działania skierowane dla osób o niskich umiejętnościach będą miały na celu dopasowanie szkoleń do ich potrzeb zawodowych i specyficznych deficytów kompetencyjnych, zgodnie z popytowym modelem indywidualnych ścieżek poprawy umiejętności.

3. Wsparcie kształcenia w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia

W ramach ww. typu projektu realizowane będą szkolenia z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz umiejętności psychospołecznych skierowane do pracowników niemedycznych podmiotów leczniczych oraz szkolenia w zakresie pracy z trudnym pacjentem dla personelu niemedycznego m.in. dla salowych, recepcjonistek i recepcjonistów, rejestratorów i sekretarek medycznych.

Planowane wsparcie przyczyni się zarówno do podniesienia kwalifikacji pracowników niemedycznych w podmiotach leczniczych, jak i do zwiększenia bezpieczeństwa pacjentów, dzięki wiedzy i umiejętności pracowników niemedycznych w zakresie prawidłowego udzielania pierwszej pomocy oraz pracy z trudnym pacjentem. Powyższe kwalifikacje umożliwią udzielenie wsparcia personelowi medycznemu.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Pole tekstowe [1 000]

- osoby dorosłe w wieku powyżej 18 lat, zgłaszające z własnej inicjatywy chęć podniesienia swoich kwalifikacji/ kompetencji lub przekwalifikowania się, za pośrednictwem Bazy Usług Rozwojowych;
- osoby dorosłe w wieku powyżej 18 lat, zainteresowane z własnej inicjatywy wsparciem w zakresie kompetencji podstawowych, realizowanym poza Bazą Usług Rozwojowych;
- osoby wykonujących zawody niemedyczne w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia;
- podmioty wykonujące działalność leczniczą;

¹ Aktywność zawodowa i edukacyjna dorosłych Polaków wobec wyzwań współczesnej gospodarki Raport podsumowujący VI edycje badania BKL w latach 2017–2018

- firmy szkoleniowe.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Działania zaplanowane w celu szczegółowym będą wspierać proces uczenia się przez całe życie, poprzez realizację usług rozwojowych, rozwój podstawowych kompetencji wśród osób dorosłych, w tym dla grup wykluczonych cyfrowo.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Przewiduje się również obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel (2029)
NOWOCZESNA I DOSTĘPNA EDUKACJA	(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty		Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi	osoby		
					Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie kompetencji podstawowych, realizowanym poza Bazą Usług Rozwojowych	osoby		

	zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej				Liczba osób wykonujących zawody niemedyczne objętych szkoleniem lub kształceniem podyplomowym w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia	osoby		
--	---	--	--	--	--	-------	--	--

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
-----------	-----------------	---------	-------------------	------------------------	----------------	-----------------	--	------------------	------------	---------------------	-------------

NOWOCZESNA I DOSTĘPNA EDUKACJA	(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej	EFS+	Lepiej rozwinięty/ Słabiej rozwinięty		Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby					
--------------------------------------	--	------	--	--	--	-------	--	--	--	--	--

					Liczba osób wykonujących zawody niemedyczne, które podniosły swoje kwalifikacje w obszarach istotnych z punktu widzenia funkcjonowania systemu ochrony zdrowia	osoby					
--	--	--	--	--	--	-------	--	--	--	--	--

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu)

AKTYWNA INTEGRACJA ORAZ ROZWÓJ USŁUG SPOŁECZNYCH I ZDROWOTNYCH

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*

☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. 1) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

---

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. 1) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Cel szczegółowy¹ (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc [techniczna](#))

(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Pole tekstowe [8 000]

W ramach celu szczegółowego (h) planowane będą do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

- **aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym przy zastosowaniu usług aktywnej integracji o charakterze społecznym, zawodowym, edukacyjnym i zdrowotnym**

Interwencja będzie realizowana poprzez wdrażanie kompleksowych i zindywidualizowanych programów ukierunkowanych na aktywizację społeczną i zawodową osób w najtrudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej z wykorzystaniem instrumentów aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej czy zdrowotnej. Będą to głównie osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, czyli te które doświadczają silniejszych barier wejścia na rynek pracy, dlatego niezbędna jest koncentracja na działaniach mających na celu integrację społeczną.

Istotnym problemem jest też występowanie dużej liczby osób z niskim dochodem oraz osób niemogących zaspokoić w wystarczającym stopniu potrzeb materialnych, dlatego też skoncentrowano się na działaniach mających na celu zatrudnianie osób na miejscach pracy „lepszego jakości”, np. tworzonych w ramach PES.

- **aktywizacja społeczna i zawodowa w ramach podmiotów integracji społecznej (CIS, KIS, WTZ, ZAZ)**

Wspierane będą usługi świadczone przez podmioty integracji społecznej, takie jak centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej. Podmioty te świadczą kompleksowe usługi społeczno-zawodowe, osiągając wysoką skuteczność w poprawie sytuacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym na rynku pracy, a ponadto mogą stać się jednym z głównych dostawców wielu usług społecznych. Wsparcie dotyczyło będzie tworzenia nowych oraz rozszerzenia działalności istniejących podmiotów.

- **wsparcie przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej**

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

KPRES zakłada, że do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji, integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i dostarczycielami usług użyteczności publicznej oraz że zwiększy się liczba wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020 kładzie nacisk na tworzenie nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej. Planuje się realizację projektów przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy w PES (dotacje) i wsparcia istniejących PES w tworzeniu nowych usług na szczeblu lokalnym (usługi towarzyszące), także poprzez promowanie tworzenia PES w ramach struktur JST. Zgodnie z KPRES wsparcie polegać będzie na świadczeniu usług animacyjnych, inkubacyjnych i biznesowych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. W ramach tych usług realizowane m.in. będą działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES. W dłuższej perspektywie wpłynie to na zwiększenie ich roli w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu. Działania przyczynią się do ograniczenia kosztów zaniechania, związanych z nierozwiązywaniem lokalnych problemów społecznych. Wsparcie świadczone przez PES będzie uzupełnieniem oferty instytucji publicznych obszaru pomocy i integracji społecznej oraz wsparcia rodziny. Przewiduje się, że działania te będą realizowane przy udziale OWES.

- **budowanie potencjału i współpracy w regionie w obszarze ekonomii społecznej**

Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wskazuje na zadania związane z koordynowaniem działań na rzecz sektora ekonomii społecznej oraz monitorowaniem rozwoju przedsiębiorczości społecznej, będących w gestii samorządu województwa, realizowanych przez regionalne ośrodki polityki społecznej (ROPS). Zgodnie z KPRES, ROPSy uczestniczą w procesie programowania regionalnych polityk publicznych, w tym koordynują działania związane z rozwojem ekonomii społecznej w województwie. Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030 określa dwa cele szczegółowe dotyczące współpracy z samorządami lokalnymi i otoczeniem sektora ekonomii społecznej.

Działania będą realizowane m. in. poprzez rzecznictwo ekonomii społecznej w samorządach lokalnych szczebla gminnego i powiatowego oraz partnerskiej współpracy pomiędzy systemem edukacji, nauką, biznesem z ekonomią społeczną jak i w sferze wzmacniania potencjału PES i PS poprzez sieciowanie, promowanie i inicjowanie partnerstw lokalnych i branżowych. Projekt będzie realizowany przez MCPS (tryb niekonkurencyjny) i będzie polegał na budowaniu potencjału i promowaniu partnerskiej współpracy na rzecz sektora ekonomii społecznej.

- **podnoszenie kwalifikacji i umiejętności kadr pomocy społecznej**

W związku z sytuacją demograficzną oraz zagrożeniami jakie niosą problemy społeczne zawód pracownika socjalnego jest coraz bardziej potrzebny i wymaga dostosowania się do nowych wyzwań i podnoszenia kwalifikacji pracowników służb społecznych. W latach ubiegłych szkolenia pracowników tego sektora były realizowane na poziomie krajowym, a liczba przeszkolonych pracowników socjalnych na Mazowszu w 2019 r. wyniosła 73 osoby. Obowiązek stałego podnoszenia kwalifikacji wynika z ustawy o pracownikach samorządowych oraz ustawy o pomocy społecznej i jest on przypisany samorządowi województwa. MCPS posiada doświadczenie w realizacji działań szkoleniowych, które były realizowane w latach 2013-2015 (przeszkolono 1200 pracowników socjalnych). W związku z powyższym istotnym jest zapewnienie wsparcia w obecnej perspektywie finansowej samorządom oraz organizacjom pozarządowym w zakresie podnoszenia kwalifikacji pracowników. Dlatego planuje się działania podnoszące kwalifikacje i umiejętności pracowników pomocy społecznej (OPS, PCPR) oraz w uzasadnionych przypadkach pracowników NGO relizujących usługi społeczne zlecone przez samorządy lokalne. Projekt będzie realizowany przez MCPS (tryb niekonkurencyjny).

Wdrożenie interwencji pozwoli na realizację priorytetowych kierunków rozwoju sektora ekonomii społecznej w zakresie reintegracji zawodowej, społecznej i usług społecznych, szkolenia kadr pomocy społecznej. Realizacja powyższych działań będzie uzupełnieniem działań realizowanych z poziomu krajowego.

Po zdiagnozowaniu indywidualnych potrzeb uczestników projektów, elementem kompleksowego wsparcia w procesie reintegracji społeczno-zawodowej będą mogły być usługi towarzyszące, np. opiekuńcze, trenera pracy, edukacyjne, zdrowotne, poradnictwo prawne i obywatelskie, poradnictwo rodzinne i psychologiczne.

Zaplanowane w CS (h) działania są najskuteczniejszą formą walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Rezultatem planowanej interwencji będzie wzrost motywacji i samodzielności, zwiększenie zdolności do zatrudnienia osób w najtrudniejszej sytuacji oraz wzrost zatrudnienia. Efektem wsparcia będzie też zwiększenie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, co umożliwi uzyskiwanie efektów także po okresie realizacji Programu.

Z uwagi na dotychczasowe doświadczenia wskazujące na niewystarczające zainteresowanie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej podejmowaniem przedsięwzięć w ramach funduszy europejskich, które wynikało często z braku potencjału organizacyjnego oraz finansowego w mniejszych gminach, prowadzone będą działania mające na celu promowanie partnerstw, korzystanie z doświadczeń innych jst oraz wykorzystanie wsparcia w postaci potencjału MCPS oraz OWES posiadających doświadczenie w danym obszarze. Zaplanowanie projektu koordynacyjnego ROPS pozwoli na wsparcie samorządów lokalnych i rozwój współpracy w zakresie ekonomii społecznej.

Zgodnie z wnioskami zawartymi w projekcie UP zagrożenie wykluczeniem społecznym nadal występuje i negatywnie oddziałuje na jakość kapitału ludzkiego, ogranicza aktywność, przedsiębiorczość i innowacyjność oraz podnosi koszty funkcjonowania państwa.

Aktywizacja niewykorzystanych zasobów pracy oraz włączenie w rynek pracy osób wykluczonych jest zgodna z KSRR do 2030 r.

Realizacja ww. działań jest spójna z Agendą na rzecz zrównoważonego rozwoju do 2030 r., która odnosi się m.in. do problematyki ubóstwa i wzrostu gospodarczego powiązanego z godną pracą.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Pole tekstowe [1 000]

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w tym społeczności marginalizowane – Romowie oraz migranci zarobkowi),
- otoczenie osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- podmioty ekonomii społecznej.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Interwencja w tym celu szczegółowym skierowana jest do osób wymagających szczególnego wsparcia ze względu na zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym również pośrednio przez działania w obszarze ekonomii społecznej. Wsparcie w tym obszarze skierowane będzie także do członków społeczności marginalizowanych, cudzoziemców, w tym migrantów zarobkowych, przebywających w Polsce, co przyczyni się do ich integracji społecznej oraz wyrównania szans na rynku pracy. We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia

tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	sztuki		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby					
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby					
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby					

zdrowotnych											
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	sztuki					
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, sześć miesięcy po opuszczeniu programu	osoby					
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(h)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób pracujących po 24 miesiącach od uzyskania zatrudnienia w PES w ramach projektu	osoby					

2.1.1.1.3. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji (nie dotyczy EFMRA)

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (viii).

Tabela 1: Wymiar 1 – dziedzina interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 2: Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 3: Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 4: Wymiar 6 – tematy uzupełniające EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 5: Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+*, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

* W przypadku wkładu z EFS+ na rzecz monitorowania kwestii równouprawnienia płci zastosowanie ma co do zasady współczynnik w wysokości 40 %. Współczynnik w wysokości 100 % ma zastosowanie w przypadku gdy państwo członkowskie zdecyduje się skorzystać z art. 6 rozporządzenia EFS+, a także w przypadku działań dotyczących równouprawnienia płci w ramach poszczególnych programów.

2.1.1.1.4. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji dla EFMRA

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. c) RWP.

Tabela 1

Nr priorytetu	Cel szczegółowy	Rodzaj interwencji	Kod	Kwota (w EUR)

2.1.1.1. Cel szczegółowy¹ (należy powtórzyć dla każdego wybranego celu szczegółowego, w przypadku priorytetów innych niż pomoc [techniczna](#))

(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

W ramach celu szczegółowego (k) planuje się realizację w szczególności następujących typów wsparcia:

- **rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu**

Polityka rozwoju usług społecznych oraz deinstytucjonalizacja usług stanowi bardzo ważny element polityki na rzecz włączenia społecznego i wymaga działań długofalowych.

W związku z tym planuje się realizację projektów, w ramach których działania będą kierowane do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, wymagających opieki ze strony opiekunów i asystencji osobistej. Ważnym aspektem uzupełniającym te działania będzie możliwość dostosowania/wyposażenia mieszkań do potrzeb osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz możliwość wypożyczenia niezbędnego sprzętu rehabilitacyjnego/pielęgnacyjnego. Przewiduje się również wykorzystanie teleopieki, jako jednej z form świadczenia usług społecznych, której celem jest zapewnienie pomocy oraz świadczeń w miejscu zamieszkania na rzecz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

¹ Z wyjątkiem celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+.

Planowane będą także przedsięwzięcia mające na celu rozwój ośrodków wsparcia działających w trybie dziennym, w których realizowana będzie opieka, w tym opieka specjalistyczna (np. ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środkowiskowe domy samopomocy, kluby samopomocy, dzienne domy pomocy).

W ramach usług społecznych wykorzystujących technologiczne wsparcie, dedykowanych rosnącej populacji osób starszych, planowane jest podjęcie działań na celu stworzenia powszechnego samorządowego systemu teleopieki w województwie, tj. kompleksowego systemu usług opiekuńczych świadczonych na rzecz osób starszych w miejscu zamieszkania. Działania będą obejmowały finansowanie kosztów związanych z utworzeniem i wyposażeniem regionalnego centrum operacyjno - alarmowego, zakup sprzętu niezbędnego do kompleksowego zapewnienia dostępu do usługi, zatrudnienie i przeszkolenie personelu oraz inne dodatkowe zdalne usługi będące uzupełnieniem wsparcia. Wsparcie będzie realizowane przez ROPS w trybie niekonkurencyjnym.

Ważnym elementem deinstytucjonalizacji usług będzie także tworzenie mieszkań wspomaganych.

- **zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie, poprzez wsparcie powstawania i funkcjonowania Ośrodków Interwencji Kryzysowej na Mazowszu**

Ośrodki Interwencji Kryzysowej są jedną z instytucji działających w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wsparcie będzie obejmowało poradnictwo (w tym prawne, rodzinne, wsparcie psychologiczne, udzielanie niezbędnych informacji), świadczenia pracy socjalnej na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, współpracy i współdziałania z innymi instytucjami w celu przeciwdziałania problemom społecznym oraz udzielanie schronienia.

Planowanym rezultatem interwencji w ramach CS (k) będzie poprawa dostępności usług społecznych wysokiej jakości osiągnięta przy wykorzystaniu potencjału różnych partnerów świadczących usługi społeczne na poziomie lokalnym, w tym PES. Rezultatem będzie również poszerzanie oferty usług społecznych oraz jej dostosowanie do indywidualnych potrzeb odbiorców.

- **wspieranie przyjaznego środowiska na rzecz seniorów**

Seniorzy stają się coraz większą grupą społeczną, do której należy adresować działania aktywizujące, których celem jest utrzymanie sprawności i samodzielności oraz umożliwienie jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku zamieszkania.

Działania na rzecz seniorów będą ukierunkowane na tworzenie i rozwój placówek wsparcia dziennego, które wychodzą poza system uregulowany w ustawie o pomocy społecznej. Do nich należy zaliczyć m.in. kluby seniora, uniwersytety trzeciego wieku, otwarte uniwersytety.

Ważną rolę w kreowaniu polityki senioralnej w regionie pełnią także rady seniorów, które powoływane są przez środowisko uniwersytetów trzeciego wieku.

Rady seniorów pełnią rolę opiniodawczo-doradczą i są jedną z form włączania osób starszych w procesy decyzyjne JST. Na Mazowszu jest ich obecnie 49 na 314 gmin, co stanowi niecałe 16% gmin, które powołały rady seniorów.

W ramach tworzenia przyjaznego środowiska dla seniorów planuje się realizację projektów, których efektem będzie dłuższe samodzielne funkcjonowanie w miejscu zamieszkania, poprzez rozwój zróżnicowanych form oraz usług społecznych wspierających samodzielność i aktywność osób starszych. Ponadto alternatywą dla wsparcia instytucjonalnego może być rozwój programów mających na celu tworzenie formalnych i nieformalnych instrumentów samopomocy opartych na wolontariacie i usługach wzajemnych.

Planowane działania są spójne ze *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030* w zakresie wsparcia i rozwoju usług społecznych oraz *Wytocznymi inwestycyjnymi dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021-2027*.

Podjęcie działań w celu zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy, w tym poprawę dostępu m.in. do opieki długoterminowej jest zgodne z zaleceniami Rady Europejskiej na lata 2019 i 2020 (CSR 2019).

- **programy zdrowotne dla dzieci i młodzieży, osób w wieku produkcyjnym oraz starszych**

Wdrożenie programów zdrowotnych pozwoli zmniejszyć ryzyko wykluczenia społecznego, z drugiej zaś strony uniknąć kosztów leczenia zaawansowanych schorzeń i ich powikłań. W ramach powyższego typu projektu planuje się realizację programów zdrowotnych skierowanych do wszystkich grup wiekowych, jednakże adekwatnie do potrzeb wynikających z danych epidemiologicznych.

Wdrażane będą badania przesiewowe mające na celu wczesne wykrycie istotnych problemów zdrowotnych dla regionu, w tym przede wszystkim chorób cywilizacyjnych. Profilaktyka pierwotna i wtórna będzie dotyczyła m.in. cukrzycy, wad wzroku, otyłości i schorzeń kręgosłupa, chorób i zaburzeń psychicznych i rozwojowych oraz rehabilitacji m.in. dzieci z porażeniem mózgowym, pacjentów po przebytych udarach.

- **wsparcie rozwoju deinstytucjonalizacji i opieki koordynowanej w ochronie zdrowia**

W ramach rozwoju deinstytucjonalizacji planowane są przedsięwzięcia, w których usługami zdrowotnymi, w tym pielęgnacyjnymi i opiekuńczymi, zostaną objęte m.in. osoby starsze, osoby z chorobami otępiennymi i zaburzeniami psychicznymi. Zapewnienie dziennej opieki nad ww. osobami zależnymi pozwoli zwiększyć zatrudnienie zdrowych członków rodzin, którzy dotychczas opiekowali się osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Działania te będą komplementarne do usług finansowanych w ramach NFZ i będą uwzględniały trendy demograficzne – starzejące się społeczeństwo.

W przypadku wystąpienia zagrożeń dla zdrowia i życia mieszkańców spowodowanych chorobami zakaźnymi lub innymi czynnikami, istnieje możliwość realizacji projektów, których zadaniem będzie zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych zapobiegających, przeciwdziałających i zwalczających te zagrożenia. Możliwy będzie także zakup sprzętu i aparatury medycznej oraz przeprowadzenie innych działań, które przyczynią się do zmniejszenia istniejących zagrożeń.

Powyższe przedsięwzięcia zwiększą dostępność do usług zdrowotnych, dla grup osób, które zgodnie z danymi epidemiologicznymi, należą do grup ryzyka w zakresie poszczególnych schorzeń, dostępność do usług zdrowotnych w zakresie rehabilitacji, w tym dla osób z niepełnosprawnościami oraz po przebytych schorzeniach, z uwzględnieniem grup defaworyzowanych.

Wsparcie rozwoju deinstytucjonalizacji oraz opieki koordynowanej przyczyni się do zmian systemu ochrony zdrowia służących lepszemu zaspokajaniu potrzeb pacjentów oraz poprawie efektywności, w tym usług w zakresie opieki długoterminowej.

Powyższe przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji celów długoterminowych (do 2030 roku), wskazanych w polityce publicznej *Policy Paper 2021–2027 z perspektywą do 2030*. Dobry stan zdrowia został uznany za istotną przesłankę poprawy jakości życia. Zmniejszenie przedwczesnej umieralności, zachorowalności i niepełnosprawności uwarunkowane jest przyspieszeniem eliminowania warunków, które prowadzą do większego rozpowszechniania się chorób cywilizacyjnych. Zgodnie z celem 1 długoterminowym, do 2030 roku należy skupić działania na opracowaniu i wdrożeniu działań wzmacniających kształtowanie postaw prozdrowotnych, zwiększających dostępność do programów zdrowotnych (profilaktycznych, rehabilitacyjnych) w celu zmniejszenia zachorowalności i umieralności, w szczególności z powodu chorób cywilizacyjnych.

W rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie priorytetów zdrowotnych za kluczowe uznano m.in. zmniejszenie zapadalności i przedwczesnej umieralności z powodu chorób układu sercowo-naczyniowego, w tym zawałów serca, niewydolności serca i udarów mózgu, przewlekłych chorób układu oddechowego, cukrzycy; przeciwdziałanie występowaniu otyłości; zapobieganie, leczenie i rehabilitacja zaburzeń psychicznych. W dokumencie np. „*Kierunki działań w zakresie polityki zdrowotnej Województwa Mazowieckiego na lata 2018-2021*” do celów operacyjnych zostały zaliczone m.in.: profilaktyka chorób układu krążenia, zapobieganie, wczesne wykrywanie i przeciwdziałanie negatywnym skutkom chorób metabolicznych ze szczególnym uwzględnieniem cukrzycy, nadwagi i otyłości oraz zapobieganie zaburzeniom rozwoju fizycznego i psychospołecznego dzieci i młodzieży.

Planowane przedsięwzięcia przyczynią się do realizacji ww. celów.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny,
- otoczenie osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

- dzieci, młodzież, osoby w wieku produkcyjnym, seniorzy,
- personel podmiotów wykonujących działalność leczniczą.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Oczekiwanym rezultatem wsparcia w tym obszarze jest wzrost dostępności do usług społecznych oraz zdrowotnych dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. W szczególności interwencja zmierzać będzie do wzmocnienia procesu deinstytucjonalizacji wsparcia w obszarze włączenia społecznego oraz opieki medycznej.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego. Ewentualne preferencje muszą być zgodne z Mapami Potrzeb Zdrowotnych dla Mazowsza oraz z *Policy Paper dla Ochrony Zdrowia na lata 2021- 2027* i strategiami deinstytucjonalizacji w zakresie opieki zdrowotnej.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(k)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie (osoby)	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(k)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba opiekunów faktycznych objętych wsparciem w programie (osoby)	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(k)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej (osoby)	osoby		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
-----------	-----------------	---------	-------------------	------------------------	----------------	-------------------	--	-----------------	--------------------	---------------------	-------------

Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(k)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej (sztuki)	sztuki					
--	-----	------	---------------------------------------	--	--	--------	--	--	--	--	--

2.1.1.1.3. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji (nie dotyczy EFMRA)

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (viii).

Tabela 1: Wymiar 1 – dziedzina interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 2: Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 3: Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 4: Wymiar 6 – tematy uzupełniające EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

Tabela 5: Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+*, EFRR, Funduszu Spójności i FST

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

* W przypadku wkładu z EFS+ na rzecz monitorowania kwestii równouprawnienia płci zastosowanie ma co do zasady współczynnik w wysokości 40 %. Współczynnik w wysokości 100 % ma zastosowanie w przypadku gdy państwo członkowskie zdecyduje się skorzystać z art. 6 rozporządzenia EFS+, a także w przypadku działań dotyczących równouprawnienia płci w ramach poszczególnych programów.

2.1.1.1.4. Orientacyjny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji dla EFMRA

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. c) RWP.

Tabela 1

Nr priorytetu	Cel szczegółowy	Rodzaj interwencji	Kod	Kwota (w EUR)

(I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

Pole tekstowe [8 000]

W ramach celu szczegółowego (I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci, planowane będą do realizacji, w szczególności, następujące typy projektów:

- **rozwój usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży, w tym w ramach usług wsparcia systemu pieczy zastępczej**

W ramach rozwoju usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży, w tym usług wsparcia systemu pieczy zastępczej planowane są do realizacji działania związane ze wsparciem rodziny oraz systemu pieczy zastępczej, które będą służyć zapobieganiu wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, począwszy od działań o charakterze profilaktycznym do działań aktywizujących dla usamodzielniającej się młodzieży.

Podejmowane będą działania pozwalające na pogłębienie umiejętności wychowawczych rodziców, umiejętności życiowych u dzieci, a przede wszystkim wzmacniające więzi w rodzinie (m.in. warsztaty, szkolenia, kursy, wydarzenia kulturalne, rekreacyjne, także organizowane za pośrednictwem szkoły – „społeczny wymiar szkoły”).

W przypadku rodziny przeżywającej trudności w sprawowaniu opieki nad dziećmi i ich wychowaniu, wsparcie polegało będzie na realizacji działań, które mają pomóc przywrócić takim rodzinom zdolności do pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych, aby zapobiec doprowadzeniu do sytuacji, w której dziecko zostałoby umieszczone w opiece zastępczej. Wsparcie powinno być proponowane w formie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, pomocy prawnej oraz organizowania spotkań dla rodzin, w tym grup wsparcia. Działania te realizowane mogą być poprzez asystentów rodziny, rodziny wspierające oraz dzięki rozwojowi placówek wsparcia dziennego.

Wsparcie deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej polegało będzie na tworzeniu rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym podnoszeniu świadomości społeczności lokalnych (potencjalnych rodzin) na temat możliwości pełnienia pieczy zastępczej oraz kształceniu kandydatów na rodziny zastępcze oraz rodziny pomocowe. Dodatkowo proponowane będzie wsparcie specjalistyczne (usługi psychologa, pedagoga, prawnika, szkolenia dla rodziców, grupy wsparcia dla rodzin) dla tworzonych i istniejących rodzin zastępczych, które mają na celu ich wzmocnienie. Rozwój umiejętności życiowych i prospołecznych członków rodzin, a wśród dorosłych dodatkowo umiejętności wychowawczych, powinny w konsekwencji prowadzić do harmonijnego rozwoju dzieci oraz ograniczenia ewentualnych zachowań problemowych skutkujących możliwością wykluczenia.

Procesowi deinstytucjonalizacji towarzyszyć będą działania mające na celu przekwalifikowanie pracowników pieczy instytucjonalnej oraz dostosowanie i wykorzystanie infrastruktury likwidowanych form instytucjonalnych na rzecz wsparcia form zdeinstytucjonalizowanych.

Kolejnym działaniem, uzupełniającym powyższe, będzie rozwój form wsparcia usamodzielniającej się młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą poprzez wzmocnienie specyficznych kompetencji opiekunów usamodzielniania (m.in. umiejętność udzielania wsparcia emocjonalnego, duchowego, informacyjnego, elastycznego dostosowywania stylu pracy do sytuacji i potrzeb danego wychowanka). Istotnym elementem wsparcia jest również aktywizacja zawodowa, będąca podstawą niezależnej egzystencji i warunkująca osiągnięcie innych kryteriów samodzielności, jak mieszkanie czy założenie rodziny. Podejmowane działania będą uzupełnione wsparciem mieszkaniowym usamodzielnianych wychowanków, gdyż ograniczone możliwości uzyskiwania stabilnej sytuacji mieszkaniowej osób opuszczających placówki nadal stanowią jedną z największych barier procesu usamodzielniania.

- **integracja społeczna osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością**

W ramach działań integracyjnych, planuje się również wsparcie osób bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością. Dzięki aktywizacji społecznej i zatrudnieniowej, część z nich zwiększy swoje szanse na przywrócenie możliwości lub zdolności do zatrudnienia, przy czym często efekt zatrudnieniowy nastąpić może kilka miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie (KPPUiWS).

Planuje się wdrażanie innowacji społecznej w zakresie działań podejmowanych w celu wychodzenia z bezdomności, która oparta jest na idei Najpierw Mieszkanie. Działania w tego typu projektach polegały będą w pierwszej kolejności na budowaniu relacji z osobą bezdomną, następnie skierowanie jej do samodzielnego mieszkania, które w miarę możliwości finansowych danej osoby spełnia oczekiwania pod względem lokalizacji, sąsiedztwa, umeblowania itd., a w następnej kolejności, na bazie poczucia bezpieczeństwa możliwe jest zaproponowanie uczestnikowi rozpoczęcia pracy nad problemami stojącymi za bezdomnością chroniczną: zaburzeniami psychicznymi, relacjami społecznymi, uzależnieniem i innymi.

Planowane działania zakładać będą udostępnienie mieszkania bez warunków wstępnych (takich jak np. alkoholowa abstynencja, posiadanie odpowiedniej pracy, itp.). Rozwiązanie kierowane będzie do najbardziej wykluczonej i zagrożonej grupy osób bezdomnych, generujących najwyższe koszty ekonomiczne dla systemu polityki społecznej. Zapewnienie mieszkania będzie powiązane z dostępem do specjalistycznego wsparcia dostosowanego do specyficznych potrzeb klientów (od pomocy w planowaniu domowego budżetu po terapię uzależnień).

Zaplanowane w CS (I) działania mają stanowić przede wszystkim zapobieganie pojawianiu się problemów w funkcjonowaniu rodzin poprzez zapewnienie dostępu do usług społecznych, które pozwalają na wzmocnienie więzi rodzinnych, a tym samym ograniczanie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Wsparcie będzie służyło rozwojowi i wzmocnieniu rodzinnych form pieczy, podnosząc świadomość społeczną w tym zakresie oraz zwiększeniu szans na dobry start wychowujących się w niej dzieci. Powyższe działania przyczynią się do podniesienia standardu życia rodzin zamieszkałych na terenie Mazowsza.

Działania pomocowe dla osób bezdomnych umożliwią redukcję szkód i szeroką partycypację klientów w zakresie i rodzaju świadczonego wsparcia.

Planowane działania wpisują się w cele Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Działania służące wzmocnieniu systemu wsparcia rodziny oraz przyspieszeniu procesu deinstytucjonalizacji, w szczególności do dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, są zgodne ze Sprawozdaniem krajowym – Polska 2019.

Główne grupy docelowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iii) RWP:

Pole tekstowe [1 000]

- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- otoczenie osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (iv) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Zgodnie z równościowymi zasadami horyzontalnymi, realizującymi postanowienia rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie mają obowiązek podjęcia działań w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W celu szczegółowym planuje się działania na rzecz integracji społecznej osób zagrożonych deprawacją materialną, w szczególności osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

We wszystkich typach projektów, na poziomie kryteriów wyboru projektów, planuje się zapewnienie równego dostępu do udziału w projektach wszystkim osobom wpisującym się w zakres interwencji. Z kolei zasada niedyskryminacji, równości i włączenia społecznego będzie realizowana na poziomie kryteriów wyboru projektu, obowiązkowych dla każdego projektu i dotyczyć będzie wszystkich etapów ich wdrażania, tj. przygotowania, realizacji, monitorowania i kontroli. Od spełnienia tych kryteriów uzależnione będzie dopuszczenie projektu do dalszego etapu oceny. Planowane są także szkolenia dla potencjalnych beneficjentów w zakresie zasady równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji oraz jej implementacji w projektach dofinansowanych z EFS+. Planowane jest także obowiązkowe stosowanie w projektach standardów dostępności opracowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 wraz z ich bieżącymi aktualizacjami.

Wskazanie konkretnych terytoriów docelowych, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (v) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa. Preferencje mogą mieć projekty zlokalizowane w średnich i małych miastach w szczególności zagrożonych utratą funkcji gospodarczych i społecznych. Preferowane mogą być też projekty realizowane na obszarach strategicznej interwencji (OSI) wyznaczonych w KSRR i wynikających ze Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vi) RWP

Pole tekstowe [2 000]

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (vii) RWP

Pole tekstowe [1 000]

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP, art. 8 rozporządzenia w sprawie EFRR, art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 1: Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(1)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób bezdomnych lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań, objętych wsparciem w programie	osoby		
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(1)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby		

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (ii) RWP oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+.

Tabela 2: Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka pomiaru	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
-----------	-----------------	---------	-------------------	------------------------	----------------	-------------------	--	-----------------	--------------------	---------------------	-------------

Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(1)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoby					
Aktywna integracja oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych	(1)	EFS+	Lepiej rozwinięte /słabiej rozwinięte		Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej (sztuki)	osoby					

2. Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu)

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

* Jeżeli zaznaczone, przejść do sekcji 2.1.1.2.

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

2.1.1.1. Mazowsze bliższe obywatelom

(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

Cel szczegółowy:

(i) *Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich* będzie osiągnięty poprzez realizację typów projektów tj.:

- 1. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego;**
- 2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych;**

Wyżej wskazane typy projektów zostaną dostosowane do obszarów miejskich uwzględniając specyfike i charakter tych obszarów oraz całego województwa mazowieckiego jako jednego z najbardziej zróżnicowanych w kraju. Ponadto podczas ich realizacji szczególny nacisk zostanie położony na poprawę bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, w tym dostosowanie przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli - seniorów, osób z niepełnosprawnościami, ale też np. kobiet w ciąży i rodziców z małymi dziećmi tzn. wykorzystywanie projektowania uniwersalnego.

W ramach typu projektu ***Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego*** za priorytetowe uznaje się: zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone (z uwagi na zły stan techniczny) oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Szczególny nacisk kładziony będzie na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach tego typu projektów powinno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych w przestrzeni publicznej.

W ramach typu projektu ***Rewitalizacja obszarów zdegradowanych*** za priorytetowe uznaje się kompleksowe projekty pozwalające na wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-

funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Interwencja w ramach tego typu projektów powinna pozwolić na pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy poprzez wsparcie przedsiębiorczości, samozatrudnienia i gospodarki społecznej, a także poprawę jakości przestrzeni w której funkcjonują. Podstawę prowadzenia działań w zakresie rewitalizacji, oraz płaszczyznę ich koordynacji stanowią będą gminne programy rewitalizacji, wpisane do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji, które w wieloaspektowy sposób obejmować powinny zidentyfikowany na podstawie odpowiednio przeprowadzonej diagnozy obszar zdegradowany gminy oraz obszar wskazany do rewitalizacji. Wspieranie rewitalizacji na Mazowszu uwzględniać będzie jego specyfikę, dotychczasowe doświadczenia i dorobek miast oraz gmin. Ponadto, uwzględni wyniki badań przeprowadzonych w II kwartale 2020 r. na samorządach gminnych w zakresie wsparcia w prowadzeniu rewitalizacji.

Wykorzystując elastyczność CP5 ww. pakiety, szczególnie z zakresu rewitalizacji, będą uzupełnione interwencjami realizowanymi w ramach CP1-4, Wdrażanie ich, podobnie jak inne CP w ramach programu na lata 2021-2027, nastąpi m.in. za pomocą instrumentów terytorialnych. Istotą wdrażania instrumentów będzie dobranie pakietu działań adekwatnie do charakteru terytorium, dla którego dany instrument będzie wskazany. Kluczowe w przygotowaniu założeń będzie sformułowanie wizji i stworzenie odpowiedniego klimatu sprzyjającego inwestycjom, oddolna inicjatywa, a także opracowanie strategii terytorialnej.

Przewiduje się instrumenty terytorialne skierowane do obszarów miast tj.

I. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) dla Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego – (NUTS 2 Warszawski stołeczny).

Funkcjonowanie ZIT opiera się na zinstytucjonalizowanej partnerskiej współpracy gmin, położonych w obszarach funkcjonalnych (OF), zidentyfikowanym w SRWM. Dokumentem warunkującym uczestnictwo w partnerstwie ZIT, w procesie zarządzania i realizacji, jest Strategia terytorialna - ponadlokalna nazywaną planem działań ZIT. Dokument zawierać musi elementy określone w art. 23 rozporządzenia ogólnego na lata 2021-2027.

II. Inne instrumenty terytorialne (IIT):

• **RIT PLUS dla 6 podregionów** (NUTS 2 Mazowiecki regionalny):

- Ciechanowskiego
- Ostrołęckiego
- Płockiego
- Radomskiego
- Siedleckiego
- Żyrardowskiego.

Funkcjonowanie RIT PLUS opierać się będzie na zinstytucjonalizowanej partnerskiej współpracy gmin, położonych w danym subregionie. Celem współpracy będzie budowanie mechanizmów i kompetencji w zakresie wspólnego identyfikowania i rozwiązywania problemów o charakterze terytorialnym, wykraczającym poza granice jednej jednostki samorząd terytorialnego.

Dla ww. IIT zostaną wskazane dwa rodzaje rdzenia – rdzeń podstawowy funkcjonalny tzn. miasto będące stolicą subregionu oraz rdzeń związany z innym statusem miasta, w tym miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze wyznaczone w KSRR 2030.

• **Rewitalizacja gmin**, w których zidentyfikowano obszary zdegradowane i zagrożone trwałą marginalizacją, ujęte w programach rewitalizacji wpisanych do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji (NUTS 1 Woj. Mazowieckie)

• **ITT o znaczeniu ponadlokalnym** skonstruowane w oparciu o partnerstwa na poziomie powiatów i wspierane w ramach projektu Regionalnego Centrum Wsparcia Doradczego (CWD) (NUTS 1 Woj. Mazowieckie)

Założono, iż na jednym obszarze może funkcjonować więcej niż jeden instrument terytorialny (wykluczając pokrywanie się instrumentów tego samego typu), zapewniając komplementarność podejmowanych działań.

Programowanie instrumentu odbywać się będzie z aktywnym udziałem mieszkańców i innych lokalnych interesariuszy. Podstawowym dokumentem realizacji działań w formule IIT jest Plan działań IIT, który pełni funkcję strategii terytorialnej, o której mowa w art. 23 rozporządzenia ogólnego. Środki na realizację strategii bądź planów działań IIT w innych CP będą mogły być pozyskiwane na specjalnych zasadach określonych przez IZ. Z poziomu regionalnego zapewnione zostanie wsparcie eksperckie dla partnerstw w ramach IIT.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- mieszkańcy województwa mazowieckiego, w tym głównie z obszarów wskazanych do rewitalizacji
- JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD)
- jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- przedsiębiorstwa,
- instytucje kultury
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- instytucje edukacyjne, uczelnie

Szczególne terytoria docelowe, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego „Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny.

W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych.

Wsparcie procesu rewitalizacji zostanie skierowane do obszarów rewitalizacji wyznaczonych w gminnych obszarach rewitalizacji wpisanych do regionalnego wykazu programów rewitalizacji.

Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Województwa Mazowieckiego. Program realizować będzie jednak projekty, które z uwagi na ich rangę i wpływ będą miały wymiar europejski. Inwestycje w najważniejsze z punktu widzenia wartości historycznej obiekty, takie jak zabytki z listy Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, będą wzmacniać związek Województwa Mazowieckiego z europejskim i światowym dziedzictwem kulturowym. Zachowanie i rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego wpłynie na wzmocnienie tożsamości, atrakcyjności turystycznej, inwestycyjnej, a także osiedleńczej kraju i poszczególnych regionów.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

2.1.1.2 Wskaźniki¹

Tabela 2: Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy (cel „Zatrudnienie i wzrost”) lub obszar wsparcia (EFMR)	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
	(i) Wsparcie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO21	Ludność objęta strategiami zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich	osoby		

¹ Przed przeglądem śródkresowym w 2025 r. w przypadku EFRR, EFS + oraz Funduszu Spójności, podział na lata tylko w przedziale 2021–2025.

	(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO74	Ludność objęta strategiami zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich	osoby		
	(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO75	Zintegrowane strategie rozwoju obszarów miejskich	strategie		
	(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO76	Projekty współpracy	projekty		
	(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO77	Pojemność objętych wsparciem obiektów kulturalnych i turystycznych	osoby		

	naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich								
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Tabela 3: Wskaźniki rezultatów											
Priorytet	Cel szczegółowy (cel „Zatrudnienie i wzrost”) lub obszar wsparcia (EFMR)	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi [200]
	(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR76	Podmioty zaangażowane w opracowanie i realizację strategii rozwoju obszarów miejskich	interesariusze	Nd.	Nd.			

	(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR77	Turyści odwiedzający wspierane obiekty	Odwiedzający /rok	Nd.	Nd.			
	(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich			RCR78	Użytkownicy korzystający z obiektów kulturalnych objętych wsparciem	Użytkownicy/ rok	Nd.	Nd.			

Priorytety

Podstawa prawna: art. 22 ust. 2 i art. 22 ust. 3 lit. c).

2.1. Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Tytuł priorytetu [300] (należy powtórzyć dla każdego priorytetu)

☐ Ten priorytet dotyczy zatrudnienia ludzi młodych
☐ Ten priorytet dotyczy działań innowacyjnych
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. m) rozporządzenia w sprawie EFS+*
☐ Ten priorytet dotyczy wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ ¹
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie mobilności miejskiej określonego w art. 3 ust. 1 lit. b) ppkt (viii) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności
☐ Ten priorytet dotyczy celu szczegółowego w zakresie połączeń teleinformatycznych określonego w art. 3 ust. 1 lit. a) ppkt (v) rozporządzenia w sprawie EFRR i Funduszu Spójności

¹ W przypadku gdy zasoby w ramach celu szczegółowego określonego w art. 4 ust. 1 lit. l) rozporządzenia w sprawie EFS+ są uwzględniane do celów art. 7 ust. 4 rozporządzenia w sprawie EFS+.

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i), (iii), (iv), (v), (vi), (vii) RWP.

Powiązane rodzaje działań – art. 22 ust. 3 lit. d) ppkt (i) RWP; art. 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie EFS+:

1.1.1.1. Mazowsze bliższe obywatelom

(ii) Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

2.1.1.1 Interwencje w ramach funduszy

Cel szczegółowy:

(i) *Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, naturalnego dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach wiejskich* będzie osiągnięty poprzez realizację typów projektów tj.:

3. Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego;

4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych;

Wyżej wskazane typy projektów zostaną dostosowane do obszarów wiejskich, w tym miast do 20 tys. mieszkańców uwzględniając specyfike i charakter tych obszarów oraz całego województwa mazowieckiego jako jednego z najbardziej zróżnicowanych w kraju. Ponadto podczas ich realizacji szczególny nacisk zostanie położony na poprawę bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, w tym dostosowanie przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli - seniorów, osób z niepełnosprawnościami, ale też np. kobiet w ciąży i rodziców z małymi dziećmi tzn. wykorzystywanie projektowania uniwersalnego.

W ramach typu projektu ***Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego*** za priorytetowe uznaje się: zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone (z uwagi na zły stan techniczny) oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Szczególny nacisk kładziony będzie na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach tego typu projektów powinno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych w przestrzeni publicznej.

W ramach typu projektu **Rewitalizacja obszarów zdegradowanych** za priorytetowe uznaje się kompleksowe projekty pozwalające na wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Interwencja w ramach tego typu projektów powinna pozwolić na pobudzanie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy poprzez wsparcie przedsiębiorczości, samozatrudnienia i gospodarki społecznej, a także poprawę jakości przestrzeni w której funkcjonują.

Podstawę prowadzenia działań w zakresie rewitalizacji, oraz płaszczyznę ich koordynacji stanowić będą gminne programy rewitalizacji, wpisane do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji, które w wieloaspektowy sposób obejmować powinny zidentyfikowany na podstawie odpowiednio przeprowadzonej diagnozy obszar zdegradowany gminy oraz obszar wskazany do rewitalizacji.

Wspieranie rewitalizacji na Mazowszu uwzględniać będzie jego specyfikę, dotychczasowe doświadczenia i dorobek miast oraz gmin. Ponadto, uwzględni wyniki badań przeprowadzonych w II kwartale 2020 r. na samorządach gminnych w zakresie wsparcia w prowadzeniu rewitalizacji.

Wykorzystując elastyczność CP5 ww. pakiety, szczególnie z zakresu rewitalizacji, będą uzupełnione interwencjami realizowanymi w ramach CP1-4,

Wdrażanie ich, podobnie jak inne CP w ramach programu na lata 2012-2027, nastąpi m.in. za pomocą instrumentów terytorialnych.

Istotą wdrażania instrumentów będzie dobranie pakietu działań adekwatnie do charakteru terytorium, dla którego dany instrument będzie wskazany. Kluczowe w przygotowaniu założeń będzie sformułowanie wizji i stworzenie odpowiedniego klimatu sprzyjającego inwestycjom, oddolna inicjatywa, a także opracowanie strategii terytorialnej.

Przewiduje się instrumenty terytorialne skierowane dla obszarów wiejskich tj.

III. **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)** dla Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego – (NUTS 2 Warszawski stołeczny).

Funkcjonowanie ZIT opiera się na zinstytucjonalizowanej partnerskiej współpracy gmin, położonych w obszarach funkcjonalnych (OF), zidentyfikowanym w SRWM.

Dokumentem warunkującym uczestnictwo w partnerstwie ZIT, w procesie zarządzania i realizacji, jest Strategia terytorialna - ponadlokalna nazywaną planem działań ZIT.

Dokument zawierać musi elementy określone w art. 23 rozporządzenia ogólnego na lata 2021-2027.

IV. **Inne instrumenty terytorialne (IIT):**

• **RIT PLUS dla 6 podregionów** (NUTS 2 Mazowiecki regionalny):

- Ciechanowskiego
- Ostrołęckiego
- Płockiego
- Radomskiego
- Siedleckiego
- Żyrardowskiego.

Funkcjonowanie RIT PLUS opierać się będzie na zinstytucjonalizowanej partnerskiej współpracy gmin, położonych w danym subregionie. Celem współpracy będzie budowanie mechanizmów i kompetencji w zakresie wspólnego identyfikowania i rozwiązywania problemów o charakterze terytorialnym, wykraczającym poza granice jednej jednostki samorząd terytorialnego.

Dla ww. IIT zostaną wskazane dwa rodzaje rdzenia – rdzeń podstawowy funkcjonalny tzn. miasto będące stolicą subregionu oraz rdzeń związany z innym statusem miasta, w tym miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze wyznaczone w KSRR 2030.

• **Rewitalizacja gmin**, w których zidentyfikowano obszary zdegradowane i zagrożone trwałą marginalizacją, ujęte w programach rewitalizacji wpisanych do wojewódzkiego wykazu programów rewitalizacji (NUTS 1 Woj. Mazowieckie)

• **ITT o znaczeniu ponadlokalnym** skonstruowane w oparciu o partnerstwa na poziomie powiatów i wspierane w ramach projektu Regionalnego Centrum Wsparcia Doradczego (CWD) (NUTS 1 Woj. Mazowieckie)

Założono, iż na jednym obszarze może funkcjonować więcej niż jeden instrument terytorialny (wykluczając pokrywanie się instrumentów tego samego typu), zapewniając komplementarność podejmowanych działań.

Programowanie instrumentu odbywać się będzie z aktywnym udziałem mieszkańców i innych lokalnych interesariuszy. Podstawowym dokumentem realizacji działań w formule IIT jest Plan działań IIT, który pełni funkcję strategii terytorialnej, o której mowa w art. 23 rozporządzenia ogólnego. Środki na realizację strategii bądź planów działań IIT w innych CP będą mogły być pozyskiwane na specjalnych zasadach określonych przez IZ. Z poziomu regionalnego zapewnione zostanie wsparcie eksperckie dla partnerstw w ramach IIT.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- mieszkańcy województwa mazowieckiego, w tym głównie z obszarów wskazanych do rewitalizacji
- JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD)
- jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- przedsiębiorstwa,
- instytucje kultury
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- instytucje edukacyjne, uczelnie

Szczególne terytoria docelowe, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego „Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030, oraz o charakterze regionalnym - Strategii rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 r.

Z tego względu szczególnym wsparciem zostaną objęte miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz krajowe i regionalne obszary strategicznej interwencji, w tym obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Planowane interwencje będą realizowane na obszarze całego województwa z uwzględnieniem podziału na region Mazowiecki regionalny oraz region Warszawski stołeczny.

W ramach celu szczegółowego możliwe będzie wsparcie działań za pomocą określonych w rozporządzeniu ogólnym instrumentów terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Województwa Mazowieckiego. Program realizować będzie jednak projekty, które z uwagi na ich rangę i wpływ będą miały wymiar europejski. Inwestycje w najważniejsze z punktu widzenia wartości historycznej obiekty, takie jak zabytki z listy Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, będą wzmacniać związek Województwa Mazowieckiego z europejskim i światowym dziedzictwem kulturowym. Zachowanie i rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego wpłynie na wzmocnienie tożsamości, atrakcyjności turystycznej, inwestycyjnej, a także osiedleńczej kraju i poszczególnych regionów.

2.1.1.2 Wskaźniki¹

Tabela 2: Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy (cel „Zatrudnienie i wzrost”) lub obszar wsparcia (EFMR)	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	CCO21	Ludność objęta strategiami zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich	osoby		

¹ Przed przeglądem śródkresowym w 2025 r. w przypadku EFRR, EFS + oraz Funduszu Spójności, podział na lata tylko w przedziale 2021–2025.

	rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.							
	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO74	Ludność objęta strategiami zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich	osoby		
	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO75	Zintegrowane strategie rozwoju obszarów miejskich	strategie		
	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO76	Projekty współpracy	projekty		

	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO77	Pojemność objętych wsparciem obiektów kulturalnych i turystycznych	osoby		
	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCO80	Strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	strategie		

Tabela 3: Wskaźniki rezultatów

Priorytet	Cel szczegółowy (cel „Zatrudnienie i wzrost”) lub obszar wsparcia (EFMR)	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny [5]	Wskaźnik [255]	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel (2029)	Źródło danych [200]	Uwagi
-----------	--	---------	-------------------	------------------------	----------------	-----------------	--	------------------	------------	---------------------	-------

	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR76	Podmioty zaangażowane w opracowanie i realizację strategii rozwoju obszarów miejskich	interesariusze	Nd.	Nd.			
	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.	EFRR	Lepiej rozwinięte / Słabiej rozwinięte	RCR77	Turyści odwiedzający wspierane obiekty	Odwiedzający/rok	Nd.	Nd.			
	(ii)Wspieranie zintegrowanego lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego			RCR78	Użytkownicy korzystający z obiektów kulturalnych objętych wsparciem	Użytkownicy/rok	Nd.	Nd.			

	oraz bezpieczeństwa, w tym na obszarach wiejskich i przybrzeżnych, m.in. w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Plan finansowania

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. g) ppkt (i)–(iii); art. 112 ust. 1–3, art. 14; art. 26 RWP.

DO UZUPEŁNIENIA NA PÓŹNIEJSZYM ETAPIE

4. Warunki podstawowe

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. i).

DO UZUPEŁNIENIA NA PÓŹNIEJSZYM ETAPIE

5. Instytucje programu

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. k); art. 71 i 84 RWP.

DO UZUPEŁNIENIA NA PÓŹNIEJSZYM ETAPIE

6. Partnerstwo

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. h) RWP.

Pole tekstowe [10 000]

Realizacja zasady partnerstwa w perspektywie finansowej 2021-2027 (max. 10 000 znaków)

Przed rozpoczęciem prac związanych z przygotowaniem programu regionalnego na lata 2021-27 został powołany zespół redakcyjno-programowy programu regionalnego (Zarządzenie nr 56/19 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 2 kwietnia 2019 r.), w skład którego wchodzi marszałek, wicemarszałkowie, dyrektorzy departamentów merytorycznych oraz dyrektorzy Instytucji Pośredniczących.

W ramach zespołu powołano podzespoły tematyczne dla każdego Celu Polityki od 1-5. Przewodniczący mogą zapraszać na posiedzenia podzespołów przedstawicieli przedsiębiorców i pracodawców, instytucji naukowych i jednostek badawczo-naukowych, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji rządowych, czy też potencjalnych uczestników projektów w celu uzgodnienia adekwatnych założeń programu.

W celu zapewnienia efektywnego wsparcia ze środków funduszy polityki spójności w perspektywie finansowej 2021-2027, począwszy od procesu programowania, poprzez wdrażanie, monitorowanie i ewaluację, niezwykle istotny jest dobór do współpracy właściwych i aktywnych interesariuszy, w związku z tym metodyka wyboru partnerów została oparta przede wszystkim o zasadę reprezentatywności i przedstawicielstwa.

Przyjmując te założenia, Instytucja Zarządzająca, opierając się na dotychczasowych doświadczeniach w zakresie programowania i wdrażania programów, podjęła działania mające na celu zapewnienie, aby w całym procesie aktywnie uczestniczyły reprezentatywne organizacje partnerów społecznych, w szczególności organizacje międzybranżowe i organizacje sektorowe, zrzeszające zarówno potencjalnych beneficjentów, uczestników jak i otoczenie projektów. Znajomość specyfiki obszarów tematycznych programu regionalnego i sytuacji odbiorców wsparcia pozwala takim partnerom na bardziej precyzyjną diagnozę, definiowanie celów, które mają zostać osiągnięte przez realizację programu, na szybszą identyfikację barier we wdrażaniu polityk publicznych oraz daje możliwość przeprowadzania trafnej diagnozy szans i zagrożeń, w tym problemów beneficjentów i uczestników wsparcia udzielanego ze środków funduszy polityki spójności UE.

Do współpracy zaproszono przedstawicieli władz lokalnych i regionalnych, partnerów gospodarczych i społecznych, przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, organizacji promujących włączenie społeczne, prawa podstawowe, równouprawnienie płci, niedyskryminację oraz prawa osób niepełnosprawnych.

Zarząd Województwa Mazowieckiego przyjął informację dotyczącą zaangażowania szerokiego grona partnerów w prace nad programem regionalnym, uwzględniając regionalne, lokalne, miejskie i inne władze publiczne, partnerów gospodarczych i społecznych, odpowiednie organy reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, takie jak partnerzy środowiskowi, organizacje pozarządowe oraz organy odpowiedzialne za promowanie: włączenia społecznego, praw człowieka, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji oraz instytucje badawcze i uniwersytety.

Do współpracy zaproszono przedstawicieli reprezentujących poniższe instytucje:

1. urzędy administracji centralnej: Ministerstwo Cyfryzacji, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Energi, Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Ministerstwo Zdrowia,
2. Mazowiecka Rada Innowacyjności,
3. Mazowiecka Rada Działalności Pożytku Publicznego,
4. Wojewódzka Komisja Dialogu Społecznego,
5. Rada Główna Instytutów Badawczych,
6. uczelnie: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Warszawski, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Szkoła Główna Handlowa, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Politechnika Warszawska,
7. przedstawiciele instytucji samorządowych: Związek Miast Polskich, Związek Województw RP,
8. Konwent Powiatów Województwa Mazowieckiego, Konwent Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Województwa Mazowieckiego;

9. przedstawiciele organizacji działających na rzecz równości szans i niedyskryminacji, włączenia społecznego i społeczeństwa obywatelskiego: Federacja MAZOWIA, Fundacja Aktywizacja, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego,
10. organizacje pracodawców: Lewiatan, Business Center Club, Warszawska Izba Gospodarcza,
11. Sieć Badawczą Łukasiewicz.

Partnerzy są angażowani w prace nad projektem programu regionalnego na lata 2021-2027 na każdym kluczowym etapie. Kolejne wersje projektu dokumentu przekazywane są za pośrednictwem poczty elektronicznej z prośbą o przedstawienie swoich propozycji bądź uwag do danej wersji. Partnerzy mają odpowiednio dużo czasu na ustosunkowanie się, istnieje również możliwość zgłaszania uwag w dowolnym momencie, poza danym etapem konsultacji, do których IZ odnosi się na kolejnym etapie. IZ zamieszcza do publicznej wiadomości (na stronie internetowej) podsumowanie z zestawieniem uwag zgłoszonych przez partnerów wraz z odniesieniem się do nich przez IZ.

Partnerzy są na bieżąco informowani, że w każdym momencie mogą inicjować współpracę z własnej inicjatywy. Forma współpracy jest uzależniona od decyzji partnerów. IZ jest otwarta na współpracę w ramach wybranych przez partnerów kanałów komunikacji tj. spotkania, wymiana uwag w formie elektronicznej w zależności od zgłaszanych przez nich potrzeb.

Partnerzy mogą być także, zgodnie z zakresem merytorycznym, angażowani w prace podzespołów powołanych do poszczególnych celów polityki.

Na stronie internetowej funduszedlamazowska.eu publikowane są komunikaty nt. przebiegu prac oraz zaangażowania partnerów społeczno – gospodarczych. Każda zainteresowana osoba, także spoza grupy partnerów może zgłosić swoje uwagi lub propozycje kontaktując się z IZ za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Planuje się wykorzystanie środków pomocy technicznej na działania służące wzmocnieniu potencjału partnerów i organizacji pozarządowych w zakresie zarządzania programem regionalnym. Zwiększenie potencjału, m.in. poprzez wsparcie szkoleniowe, służyć ma wzmocnieniu kompetencji przedstawicieli tych podmiotów w celu osiągnięcia wysokiej efektywności działań realizowanych w programie, poprzez m.in. udział w konsultowaniu kryteriów i dokumentów programowych oraz udział w Komitecie Monitorującym. Powyższe działania pozytywnie wpłyną na aktywność tych podmiotów w procesie zarządzania programem regionalnym.

Na poziomie programu krajowego zostanie spełniony warunek zapewnienia przez państwo członkowskie minimum 0,25% alokacji EFS+ (realnie planowane jest 0,5% EFS+) na wsparcie systemowe partnerów społecznych oraz organizacji pozarządowych. W programie regionalnym planuje się zaangażowanie tych podmiotów w realizację celów szczegółowych określonych w rozporządzeniu EFS+ poprzez ich udział jako partnerów w projektach (preferencje w kryteriach wyboru), udział w konkursach, w których zostały zidentyfikowane jako potencjalni beneficjenci oraz jako realizatorzy projektów będących w wyłącznej kompetencji NGO (konkursy profilowane). Planuje się także wprowadzenie kryterium premiującego działania realizowane w ramach partnerstwa publiczno-społecznego. W ramach realizowanych projektów będzie możliwe podejmowanie uzupełniających działań służących wzmocnieniu potencjału partnerów społecznych oraz organizacji pozarządowych.

7. Komunikacja i eksponowanie

Podstawa prawna: art. 22 ust. 3 lit. j) RWP.

DO UZUPEŁNIENIA NA PÓŹNIEJSZYM ETAPIE

